MÜÜRILEHT

NÜÜDISKULTUURI HÄÄLEKANDJA

NELJAKÜMNE ÜHEKSAS NUMBER : DETSEMBER 2015

HIND 2€

9 772346 662013

Esikaanel Urmas Viilma. Foto: Renee Altrov

TOIMETUSELT

KAASAUTORID

JUHTKIRI

KIRI KRISTLASELE

Alustan vaherahu mõttes seda pöördumist tõeliselt kristlikust lähtepunktist ja ütlen, et abielu on mehe ja naise vaheline liit ning selle eesmärk on saada järglasi ja pakkuda neile võimalikult head keskkonda üleskasvamiseks. Tingimisi võin nõustuda ka väitega, et me elame kristlikus kultuuriruumis. Maname korraks silme ette nägemuse sellisest riigist, kus suurem osa inimestest järgib Kristuse õpetust või vähemalt proovib seda oma kõige paremate kavatsuste juures teha, aga tunnistame, et on ka palju neid, kes alles otsivad oma teed Jumala juurde. Oleme toeks, kui mõni juhtubki teinekord eksiteele sattuma. Tunnistame, et me kõik oleme patused, ja halastame üksteisele, kui keegi meist joob end aeg-ajalt silmini täis, andub oma ihadele või luiskab Facebookis, et on natukene parem ja ilusam inimene kui tegelikkuses.

Kristlikust vaatepunktist on maine elu patune – taevariigiga võrreldamatu – ja on seda olnud alates Aadama ja Eeva pattulangemisest. Maised suhted, sh abielusisesed, on ajutised ja lõpuks saab määravaks vaid inimese suhe Jumalaga.

Sugugi mitte kõik kristlased ei kohustu valima abieluteed – on ka neid, kes on otsustanud astuda Jumalaga veelgi sügavamasse suhtesse ning pühendanud end kloostrielule. Ühesõnaga, mitte kõik kristlased ei ole määratud lapsi saama ja abielu kõrval on kujunenud praktilistel kaalutlustel ajalooliselt ka muid kooseluvorme, milles kasvab ka lapsi, kes on hüljatud või kelle vanematel pole võimalik neile head kasvukeskkonda pakkuda. Kloostreid võib pidada hästi organiseeritud kommuunideks – ja seda loomulikult ilma sellele sõnale 70ndate hipiajastust lisandunud revolutsioonilise seksuaalse vabaduse konnotatsioonideta, pean lihtsalt silmas alternatiivset kooseluvormi abielu kõrval.

Seks muul eesmärgil kui lastesaamine on mõnes rangemas kristlikus traditsioonis nii või naa patt. Olgu siis abieluvälises või -siseses suhtes, rääkimata siinkohal ka samasooliste paaride intiimhetkedest. Aja jooksul on seda arusaama mõnedes traditsioonides kergendatud – abielu raames võib vahekord toimuda ka siis, kui lapsesaamine pole eesmärk, aga siingi on oluline, mis vaimust see akt kantud on. Tunnistame praegu laiemat kristlikku maailmavaadet ja nõustume, et väljaspool neid raame on tegu siiski ühe rüveda teoga. Ilma irooniata lisame siia patunimekirja ka alkoholi kuritarvitamise, liigsöömise, masturbeerimise jpm.

Tunnistame samal ajal, et pole meie asi teiste teki alla piiluda ja vaatame samasooliste (aga ka mittekristlikus abielus olevate erisooliste inimeste) kooselu kui laialt levinud kooseluvormi tänapäeva maailmas ja võimalikku alternatiivi kristlikule abielule. Kui me naudingud korraks kõrvale jätaksime, siis kas selles on midagi halba, et inimesed elavad koos, jagavad vastutust seoses olmeprobleemidega, majanduslikke kohustusi ning pakuvad teineteisele turvatunnet? Meil – siinhulgas ka kirikul – pole kombeks sekkuda avalikult ja otseselt inimeste intiimellu ja ma teen ettepaneku seda ka edaspidi mitte teha.

Praegu on võimalus abielluda meestel ja naistel, kellest väga paljud harrastavad tõenäoliselt rasestumisvastaste vahendite abiga regulaarselt seda pattu, millest järglasi ei sünni, ja naudivad harjumuspäraselt veel lisaks igasuguseid muidki elu keelatud vilju. Mis on samasooliste paaride puhul teisiti? Varro Vooglaid ja Markus Järvi võivad olla siin erandina musternäidiseks, kes tõesti järgivad kristlikku õpetust selle kõige rangemas tähenduses, aga selliseid veendunud kristlasi ei ole tegelikult sekulaarses Eestis kuigi palju – vähemalt kindlasti mitte EKRE toetajaskonnaga võrreldavalt. Ma olen väga veendunud, et paljud kooseluseadusevastastest, keda Ahto Lobjakas süüdistab „seedimata kristluses", on sama patused – kui mitte patusemadki – kui need, keda nad väidavad käituvat „mitte õigesti". Mis õigus peaks neil olema kedagi hukka mõista?

Niisiis tahaksin ma Eesti kristlastele südamele panna, et siin äratatakse kristliku egiidi all populistlike võtetega tõelist koletist, mida võiks võrrelda liialdamata sellega, mis andis omal ajal justkui „õiguse" II maailmasõja vallapääsemisele. Kooseluseaduse rakendusaktide ja pagulaste vastuvõtmist võib olla võimalik takistada, aga võimalik võib olla ka see, et järgnevast pasarahest, mis homoseksuaalsete või teist nahavärvi inimeste vastu vallandub (ja juba ongi seda teinud!), on kirikul ja konservatiivse maailmavaate esindajatel end hiljem väga keeruline puhtaks pesta. Seda koletist on ka kristlastel ja konservatiividel endil võimatu puuri tagasi panna, kuna see ei järgi mingit väärtusraami ega maailmavaadet.

Andes sõna erinevatele kristlikele kogukondadele ning püüdes avada nende tõekspidamisi, tahame selle lehenumbriga näidata, et EKRE ega need, kes korraldavad tõrvikumarsse, ei esinda selgelt veendunud kristlasi, olgugi et samasooliste kooselu rakendusaktide vastuvõtmist ei poolda neist tõesti keegi. Tuleb tähele panna, et nimetatud poliitiliste jõudude taga on sootuks erinev toetajaskond. Andrus Kivirähk hoiatas möödunud nädalavahetusel Eesti Päevalehes IRLi ja Vabaerakonda, et nad ei oleks „kasulikud idioodid". Ma usun, et Eestis leidub palju analüüsivõimelisi ja intelligentseid kristlasi või ka lihtsalt konservatiivse maailmavaate esindajaid, kes suudavad aru saada tõsiasjast, et Eestis ei tõsta pead veendunud kristlus ega konservatiivne maailmavaade, vaid ebahumaansus ja rassism. Ühtlasi loodan ma, et iga intelligentne inimene teeb kõik endast oleneva, et selliseid arenguid Eesti riigis ja kogu Euroopas igal võimalusel takistada. Või vähemalt endale tunnistada, kelle eestkõnelejaks ta – ilmselt enda õnnetuseks – kujunenud on. Siin oleks vaja nüüd tarkadel inimestel hoolimata oma religioonist või maailmavaatest kokku hoida.

Nagu ütleb Lembit Peterson selles lehenumbris sisalduvas Theatrumiga tehtud intervjuus, usun minagi, et kultuuris on võimalik leida inimeste vahel ühisosa. Selmet külvata vihkamist, tuleks keskenduda praegusel ebakindlal ajal nn ligimesearmastusele ja üksteisele halastamisele. Kompromissiks võiks olla tunnistamine, et kristlikust vaatepunktist on traditsioonilises mõistes abieluvälised ja naudingu eesmärgil toimunud seksuaalsuhted patt, aga lubame igal inimesel selle tõeni ise jõuda. Ja lepime kokku, et me ei karista Eesti riigis homoseksuaalse orientatsiooniga inimesi kuidagi erilisemalt kui ülejäänud patuseid. Eesti riik toetab ja tunnustab kristlikke kogudusi ja nende tegevust. Nagu selgub ka siinsest lehenumbrist, on Eesti kristlikud kogukonnad elujõulised, asutatud on mitmeid kristlikke koole ning koguduste uksed on avatud kõigile huvilistele. Kristlastel ja konservatiivse maailmavaate esindajatel tuleb astuda vastu kiusatusele minna kaasa populistlike poliitiliste jõududega ja ajada asju väärikal moel, kaasamata sellesse mingeid hämaraid jõude, mille tagajärgedest kellelgi päris täpselt veel aimu pole.

Helen Tammemäe
peatoimetaja

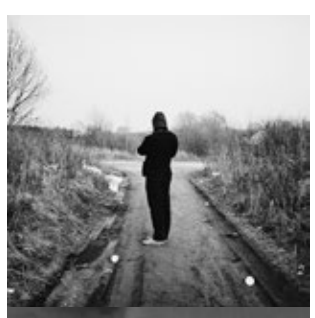

Priit Mürk on dokumentaalfotograaf. Elab Tartus. Samavõrd kui on kompleksne foto definitsioon, on keerukas mõista pildistajat. Bressoni tsiteerides: „Kaameraga pildistatud fotod on illusioon, sest tegelikult valmivad need silma, südame ja mõistusega." *Priidu silma, südame ja mõistuse koostööd saab vaadata aadressil* priitmyrk.com *ning nüüd ka Müürilehest, sest Priit on meie uus fotograaf Tartus!*

Tauri Tölpt on õppinud teoloogiat nii Kreekas Thessaloníki Aristotelese Ülikoolis kui ka Šveitsis Freiburgi Ülikoolis, Genfi Ülikoolis ja Chambésy Oikumeenilise Patriarhaadi Õigeusu Instituudis. Tema erialaseks spetsialiseerumiseks on Bütsantsi teoloogia, üleilmsed kirikukogud ning dogmad. Ta on Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Hiiumaa Jumalasünnitaja sündimise koguduse liige ning Usuteaduse Instituudi õigeusu õppetooli koordinaator ja dogmaatika õppejõud. *Selles lehenumbris (lk 6–7) vaidlustab Tauri levinud müüdi, et kristlus kehtestab absoluutsed normatiivid moraalseks käitumiseks.*

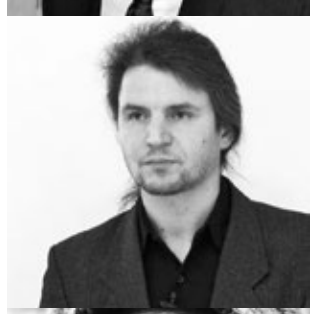

Atko Remmel on Tartu Ülikooli usuteaduskonna teadur, kes uurib mittereligioosseid inimesi, mittereligioossust Eesti ajaloos, nõukogude aja religioonipoliitikat ja veel igasuguseid muid rohkem või vähem pentsikuid asju. Vahetevahel humanitaarteadlastele omasel nukral pilgul ka õlleklaasi sisu. *Atko Remmeli teksti selle kohta, kas eestlased lõppeks ikkagi on või ei ole ateistid, saab lugeda leheküljelt 8.*

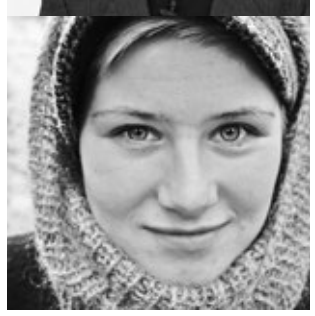

Kristina Viin on kunstnik, raamatuillustraator, luuletaja. Ta on lõpetanud Tartu Kõrgema Kunstikooli skulptorina, praegu aga õpib Tartu Ülikooli usuteaduskonnas. Tema huvid on mitmekülgsed. Armastab kirjutada, oma mõtteid ja muljeid sõnadesse seada. *Seekord (lk 9) viib Kristina oma sõnadesse seatud muljetega kirikusse, metsa ja kaubanduskeskusesse.*

Kärt Kelder omandas magistrikraadi Amsterdami Ülikoolis kultuurisotsioloogia erialal, kus tegi lõputöö Tallinna alternatiivse klubikultuuri toimimisest. Üle aasta õpinguid teooriate ja eluliste praktikate keskel avas ukse elektroonilise muusika maailma, millest ta on siiani paelutud. Vaimustub üleüldse asjadest kergesti, eriti kultuurist tema kõiksugustes vormides ja mitmetimõistetavuses. *Selles lehes (lk 9) arutleb Kärt muusika (võimaliku) religioosse mõõtme ja funktsiooni üle.*

Maris Sander on Tartu Ülikooli võrdleva poliitika magistrant ning tegeleb praegu magistritöö kirjutamisega apartheidi paradigma kasutamisest palestiinlaste olukorra kirjeldamisel Iisraelis. Enne täiskohaga ülikooliõpingute juurde naasmist oli Maris ligi kuus aastat Eesti Ekspressi ajakirjanik. *Oma Müürilehe-debüüdis (lk 13) kirjutab Maris kristlikust lobitööst erakoolide rahastamise ja kooseluseaduse kontekstis.*

Heikki Leis on Tartus elav ja tegutsev kunstnik, kes tegeleb põhiliselt fotograafia ja joonistamisega. Sügis ja talv on Heikkile hea aeg nautida filmikunsti ja põnevaid seriaale, kust ta ammutab tihti ka inspiratsiooni. Ning kui tekib vähegi võimalusi, siis põrutab matkama või reisima, mis on parim viis põgeneda igapäevaprobleemide eest ja vaadata rohkem enda sisse. *Müürilehte (lk 14) joonistas Heikki paavsti!*

Liina Haldna usub, et kogu maailmal on potentsiaal olla tervem, targem ja rõõmsam. Ja et selle potentsiaali realiseerimiseks on vaja faktipõhiseid teadmisi, mida on kõigil võimalik ühtviisi mõista. Liina on õppinud ja töötanud Norras, Rootsis ja Hispaanias, kuid ka kaugemal, nii Aasias kui ka Aafrikas. Praegu töötab Liina Riigikontrollis tervishoiu valdkonna audiitorina ja uurib, kuidas riik on maksumaksja raha kulutanud ning mida selle eest pakkunud. *Liina (ja teistegi) kogemustest (küünilise) maailmaparandajana Aafrikas saab lugeda lehekülgedelt 38–39.*

Martin Vabat

Üks puhas hing seisab iga lapse kõrval, kui ta siia kiusu ja kiusatuste maailma sünnib.
See hing ei karju, ei nõua, ei käsi. Ta on täiesti kuuldamatu. Üksnes tuntav, kui vaikida ja olla.

Sina oled see kuuldamatu hing. Sulle mõeldes ei suuda ma enam tilkagi juua, sest sina jõid ainult armulaual ega sallinud vinditajaid.

Vaimuliku sõnul olid sa „Jumala sõber ja palvetaja meie eluõnne pärast". Kui sina läksid üle elujõe, muutus usk suureks söömiseks, askeldamiseks ja muretsemiseks – vanaema tappis end tööga, onu hakkas jooma ja mina ekslesin ringi, pipraviin kotis.

Millal kuuldamatu hing taas tuntuks saab
ja päästab karused tormlejad?

• •

Õed-vennad seisatavad Leisi teeotsal veel viimast korda koos ja jätavad ema matuse järel hüvasti. Kõik on veel ees – sõda, saladused ja surm.

Jeesus küll rääkis tõelisest sugulusest ja ütles, et „minu ema ja mu vennad on need, kes Jumala sõna kuulevad ja teevad selle järgi", aga ometi näitavad maised sugulased sulle teed. Nad jutustavad sinu lugu.

Kui sa hoiad oma lugu, siis hoiab see ka sind. Kui sa hoiad oma lugu, siis ehk usaldatakse sulle suurem. Võid ju öelda, et kõik on sinu sees – valgus ja vägi –, aga kui sa ei suuda näha valgust Leisi teeotsal, ei suuda sa seda näha ka kuskil mujal.

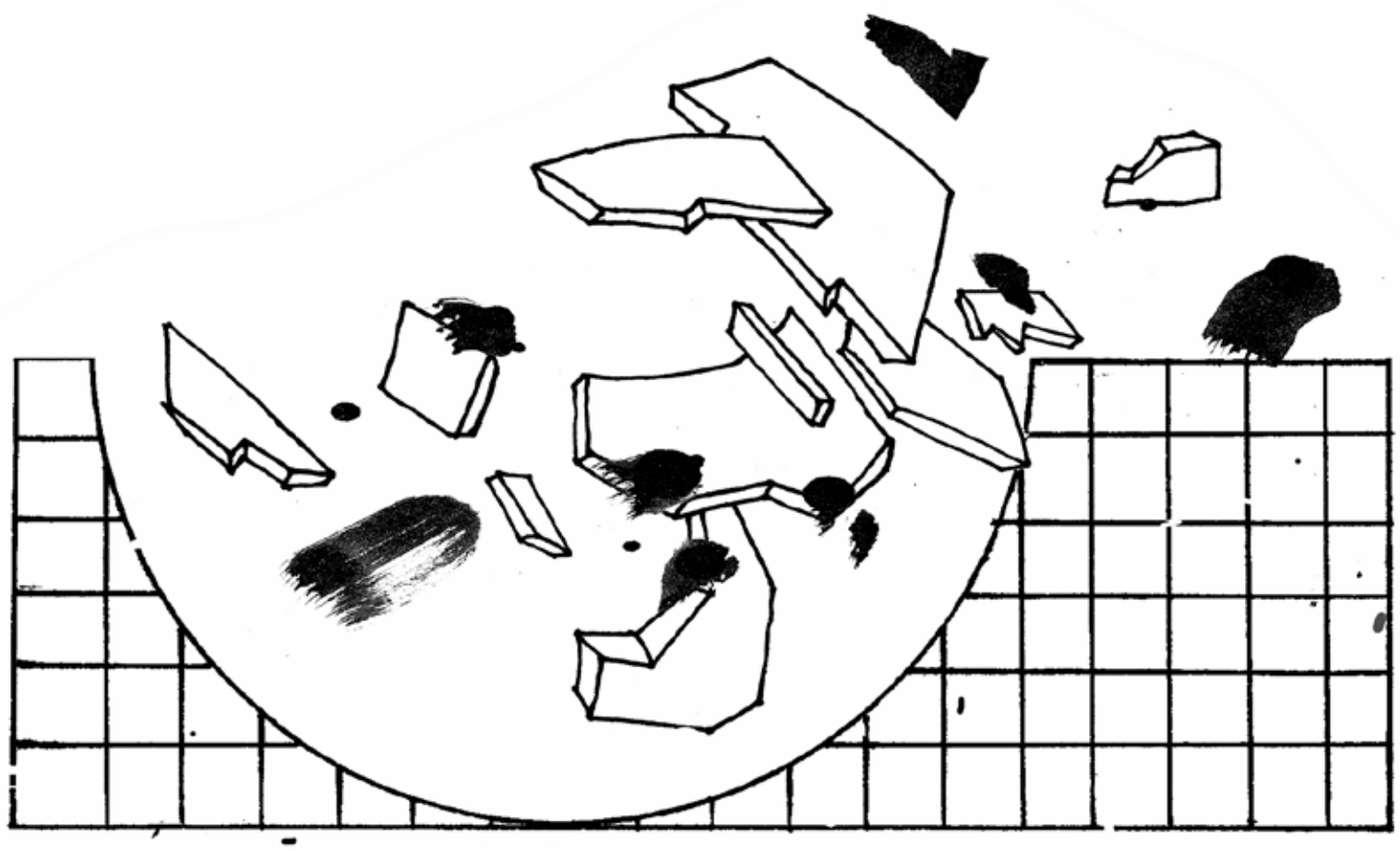

Illustratsioon: Ann Pajuväli

JÄLGI MÄNGU! KIRJASTUSELT ELUSAMUS ILMUB PEAGI MARTIN VABATI NELJAS LUULEKOGU „MAAHINGAMISPÄEV"

Helen Tammemäe peatoimetaja helen@muurileht.ee
Henri Kõiv tegev- ja sotsiaaliatoimetaja henri@muurileht.ee
Mariliis Mõttus disaini- ja muusikatoimetaja mariliis@muurileht.ee
Piret Karro keskkonna- ja kultuuritoimetaja piret@muurileht.ee
Maia Tammjärv kirjandus- ja uudistetoimetaja maia@muurileht.ee
Emilie Toomela filmitoimetaja emilie@muurileht.ee

Sille Pihlak arhitektuuritoimetaja sille@muurileht.ee
Pille Sepp keeletoimetaja pille@muurileht.ee
Liisa Lahtmets turundus- ja müügijuht liisa@muurileht.ee

kujundus/küljendus Madis Katz
fotograafid Renee Altrov, Priit Mürk, Tõnu Tunnel, Janis Kokk, Aleksander Kelpman

KOLLEEGIUM: KAISA EICHE, MARGUS KIIS, KEITI KLJAVIN, AHTO KÜLVET, HELENA LÄKS, ELLEN MURULA, MARTIN OJA, MAARJA PÄRTNA, BERK VAHER, VERONIKA VALK, KEIU VIRRO · VÄLJAANDJA: MTÜ TARTU KULTUURITEHAS · TOETAJAD: TARTU LINN, TARTU KULTUURKAPITAL, EESTI KULTUURKAPITAL, AS POSTIMEES · TRÜKK: PRINTALL · TIRAAŽ: 4500

Jälgi Müürilehe tegemisi ka twitteris ja facebookis!

reklaam@muurileht.ee

MÜÜRILEHT

SA MINU

AHI, MILLE KÜTE MA OLEN

Telli uueks aastaks Müürileht.

Vaata:
muurileht.ee/tellimine

EESTI AJALOO SUURIM ÜHISRAHASTUS-PROJEKT

Kultuurikorraldajad ja teatrijuhid, jalgpallurid ja treenerid näitavad ette, kuidas teha mastaapset, mõjusat ja kogukondlikku ühisrahastust. Tartu jalgpalli arengu üle on pikalt muret tundnud paljud inimesed ja sellepärast ongi nüüd Tartu Sepa Jalgpallikeskuse altküttega kunstmurukatte paigaldamiseks algatatud suurejooneline ja omapärane ühisrahastuskampaania, millelaadseid pole Hooandjaski nähtud.

Nimelt saab valmivale staadionile osta isiklikke – kuigi virtuaalseid – ruutmeetreid! Praeguseks on suudetud koguda rohkem kui 70 000 eurot ehk müüdud on pea pool kõigist saadaolevatest ruutmeetritest. Ajalugu on juba tehtud, kuid eesmärki – võimaldada Tartu noortelegi hoopis paremad sportimisvõimalused – pole veel saavutatud. Veel detsembrikuu jooksul saab iga soovija projektile õla alla panna! Ettevõtmine päädib suvel EMi finaali ühisvaatamisega toetajate tänamiseks.

Endale meelepärase murulapi, ruutmeetrihinnaga 10–200 €, leiad aadressilt *jalgpallikeskus.ee*.

Lavastuse „SUGU: N" kampaania. Foto: Uku Kristjan Küttis

TALLINLASTE NAPILT-ENNE-JÕULE-LAADAD

Kas ka sina jätad jõulukinkide varumise igal aastal napilt viimasele minutile? Või sind võib-olla hoopis üldse ei huvita jõulud, aga iga kord avastad üllatusega, et kõiki teisi ikkagi huvitavad, ja siis tuleb kibekiiresti midagi kokku kahmata. Aga asjad ei peaks üldse nõnda olema! Ka kiirema elutempoga / lohelaiskade inimeste sõprade ja lähedaste jõulud võivad sisaldada kvaliteetseid ja unikaalseid kingitusi!

Kõigepealt on sul võimalus seada sammud EKA jõululaadale! See toimub laupäeval, 19. detsembril kell 12–18 rüütelkonna hoones. Nagu EKA jõululaadad ikka, on see rahvarohke ja meeleolukas, mängitakse mussi ja äritsetakse EKA tudengite ja vilistlaste disainikaubaga (aga muidugi mitte ainult). Lisainfot saab Facebooki lehelt EKA Jõululaat 2015.

Ja pole ka hullu, kui sa laupäevaga kogu kingikotti täita ei suuda, sest pühapäeval! pead sa jõudma lausa kahele laadale!

Kolmandal advendil ehk 20. detsembril tuleb ärgata vara, et esiteks jõuda juba kella kümneks Mondo jõulubasaarile (olgu, tegelikult on laat avatud kell 10–14) Telliskivi Loomelinnakus. Müügile tuleb eksootiline käsitöö ja sheavõi Afganistanist, Ghanast ja Ugandast, kõik on valmistatud kogukondades, kus Mondo tegutseb. Mondo lubab, et iga ost pakub tööhõivet ja paremat toimetulekut naistele ja noortele neis riikides. Lisainfot leiab Mondo jõulubasaari Facebooki lehelt.

Kui eksootilised ostud sooritatud ja soov üle vaadata kodumaiste disainerite looming, siis jõuad veel ka Kultuurikatla disainiturule „Jõuluks koju", mis püsib 20. detsembril avatuna kell 12–18. 70 disainiturule kvalifitseerunud disaineri/kaubamärgi seas on naha-, ehte- ja tekstiilikunstnikke, osta saab keraamikat, lasteriideid ja aksessuaare, plakateid ja illustratsioone ning palju-palju muud. Lisainfo: *disainikeskus.ee*

Aga üldiselt ei maksa nende kingitustega siiski üle pingutada ja laadale võib minna ka niisama viimaseid külajutte kuulama ja eidejuttu puhuma.

MAAGIAT JA VÕLUKUNSTI ROCK CAFES – 5'NIZZA!

Me kõik oleme kuulnud kitarrega hipisid ja moosekante suvistel vanalinnatänavatel ja talvistegi baaride suitsuruumides korduvalt laulmas „Я – солдат, Я не спал пять лет и у меня под глазами мешки...", kas me kõik selle pala esitajat teadsime, on teine küsimus.

Pärast kaheksa aastat(!) kestnud esinemispausi tänavu taasühinenud ukraina-vene kultusbänd 5'nizza teeb Euroopatuuri ja satub sellega seoses ka Tallinna Rock Cafesse! Kontsert toimub pühapäeval, 13. detsembril kell 20.00.

5'nizza (hääldatakse nagu пятница nagu pjatnitsa (nagu reede)) loomingulise ühenduse lõid 1998. aastal Ukraina linnas Harkivis kaks tüüpi – Andrei Zaparožets ja Sergei Babkin. Millenniumivahetuse kandis tõid Andrei ja Sergei sõõmu värsket õhku ka popist tüdinud Moskva klubiellu, millele järgnesid menukad tuurid nii Ida- kui ka Kesk-Euroopas, kuni bändi lagunemiseni 2007. aastal.

Igal pool, kus on üks kitarr ja palju vaba aega, võisid mehed oma laule laulda. Kuigi 5'nizzat on nimetatud *reggae*-bändiks, pole nad sellega päris nõus ning tahaksid üleüldse kõikvõimalikest mõjutustest lahti saada. Lisaks Jamaica rütmidele on nende muusikas paras kogus bossanoovat, tangot, hiphoppi ja teisi elamise hullusest pulbitsevaid biite. On öeldud, et iga 5'nizza kontsert on täis maagiat ja võlukunsti.

Nüüd, kaheksa aastat pärast laialiminekut on mehed taas koos, andes oma vanadele lugudele uue elu ja mõtte ning pakkudes publikule ka hulga värsket kraami.

Foto: Sergei Sarakhanov

DETSEMBER

KLIIMABUSS stardib ühes kliimaühenduste delegatsiooni ja Müürilehega Tallinnast 3. detsembril ning võtab sihtkohaks Pariisi kliimakonverentsi, kus kirjutatakse alla ülemaailmne kliimasoojenemise pidurdamise leping. Teel käiakse läbi mitmest põlevkivikaevandusest ja vaadatakse, mida on teised Euroopa riigid kliimamuutustega toimetulekuks ette võtnud. *Roadtrip*'i Pariisi kajastab Müürileht jooksvalt sotsiaalmeedias tähistusega #kliimabuss.

#VABAKOND, LOGI SISSE! ehk vabakonna e-päev püstitab hüpoteetilise küsimuse, kas #vabakond lisandub e-Eesti e-võimaluste e-arsenali? Üritus toimub 7. detsembril Kultuurikatlas. Arutletakse, kuidas võiks Eesti vabakond jõuda viie tugevaima e-vabakonna sekka, peetakse välkloenguid ning EXPOI tutvustatakse olemasolevaid tööriistu, millega vabaühendused ja organisatsioonid saavad oma e-arengule tõuke anda. Lisainfo: *kodanikeeuroopa.kysk.ee*

„SUGU: N" on lavastus neile, kes kohkuvad sellest, kui laval on ainult naised. Ja lavastus neile, kes igatsevad laval näha ainult naisi. Kavalehe asemel on lavastuse „Sugu: N" meeskond teinud ajakirja, mille kohta feministid on Facebookis ja mujalgi juba hõisanud, et „lõpuks ometi naisteajakiri, mida ma tahan lugeda!". Laval on neli naist: Mari-Liis Lill, Hilje Murel, Evelin Võigemast ja Ursula Ratasepp. Lisainfo: *vabalava.ee/programm/sugu-n*

PIPARKOOGID POELETTIDEL, kodudes, töökohtadel, lasteaedades, koolides – see on paratamatus, millega tuleb lihtsalt leppida. See ei pruugi meile meeldida, aga see on osa *corporate machine*'ist ja üksi me nende vastu niikuinii ei saa. Sisuliselt on tegemist vürtsitatud küpsistega! Valdavaks on saanud ka mandariinid. Otsi abi lehelt *toitumine.ee*.

„KUNINGAS OIDIPUS" on Cabaret Rhizome'i esimene klassika! Seni on tegeldud peamiselt tehnoloogiliste ja sotsiaalsete eksperimentide, interaktiivsuse ning omadramaturgia, sõnatu ja tantsuteatriga, nüüd vaatab Cabaret Rhizome paljude teistegi eeskujul aga lausa antiiktragöödia poole. Ühendades nüüdisaegseid multimeediateatri elemente (animatsioon, 3D-mudeldamine, *chroma keying*) ja klassikalisi võtteid (värsimõõt, kostüüm ja mask), lubab Cabaret Rhizome'i „Kuningas Oidipus" avada isatapu, emapaneku ja enesepimestamise kaudu teatrirahva südametes koha leidnud tegelase käekäiku täiesti uuel moel.

Detsembris toimuvad etendused 10. ja 15. kuupäeval kell 19.00 Erinevate Tubade Klubis. Lisainfo: *cabaretrhizome.ee*

Cabaret Rhizome'i „Kuningas Oidipus"

UUS RAAMATUPOOD avatakse 12. detsembril Tartu Kirjanduse Majas ja seda on emajõeateenlased kaua oodanud! Omaalgatuslik, suurte ketipoodidega sidumata kultuurne kauplus avab oma uksed avamismelu ja kirjanduse huvilistele kell 19.00. Uue poe nimi on veel lahtine, tsiteerides promootorit ja eestvedajat Villem Varikut: „Võib-olla tuleb Riiul!" Samal päeval kell 12.00 toimub Kirjanduse Majas ka järjekordne raamatu- ja plaadilaat!

Foto: Robert Kähr

BARLOVA EHK KARLOVA BAAR on avatud ja võib küsida, kas nüüd lõpuks saab Karlovast Kalamaja? Võib-olla saab, igal juhul on algus tehtud ja hipster-baar Barlova Tähe ja Eha tänava nurgal puumajakeses kanda kinnitanud. Esimene pildiskandaal peavoolumeedias on üle elatud, kuuldavasti ka esimene peaaegu-baarikaklus jne. Julgemad võivad küsida jooki nimega Barloshka, mis koosneb – ja me ei tee nalja! – Fernet-Brancast ja Baikalist... Lisainfot leiab Barlova Facebooki lehelt.

KRISTLIKU EETIKA PASTORAALNE SUHTELISUS

Tauri Tölpt

See, et kristlus kehtestab absoluutsed normatiivid moraalseks käitumiseks, on suurim väärarusaam, mis on kristlusega aegade algusest kaasas käinud. Kuigi vaimulikud võtavad jätkuvalt eetilis-moraalsetes küsimustes jooksvalt sõna, on kristlik eetika tegelikult suhteline. Kristliku sõnumi põhiolemus on selle maailma jaoks aga liiga radikaalne.

„Jumal on surnud, Jumal jääb surnuks ja meie oleme ta tapnud" – taolise mureliku kaebega kuulutab 19. sajandi saksa filosoof Friedrich Nietzsche meile uut ja moodsat ajastut, kus arenenud inimkond on eemaldunud lõpuks iganenud maailmavaadetest ja moraalist. Kristlus ja tema kirik on seega kaotanud kristlikule läänemaailmale oma ainsa ja kõige olulisema väärtuse, milleks on toimimine nii ühiskonda kui ka kogu inimkonda ühendava eetilis-moraalse sideainena, mis määraks ära õige ja vale ning aitaks seega kogukonnal paremini eksisteerida. 16.–17. sajandil Euroopat laastanud kristlaste vahel toimunud ususõjad näitasid selgelt, et kristlikel väärtustel baseeruv ühiskond on oma moraalsete tõekspidamistega ebaõnnestunud ega suuda meid sõbralikult koos hoida. Kristlik kirik ei vastanud enam ühiskondlikule nõudlusele ja tuli seega mõrvata ning surnuks kuulutada.

Võiks ju nüüd öelda, et teema on sellega lõppenud – kõik on selge, mis siin enam edasi arutada. Reaalsus on aga see, et need, kes võtavad vaevaks vaadata hetkeks kogu ajaloolise ning geo- ja teopoliitilise eesriide taha, näevad seal seismas Kristust, kes soovib kuulutada oma ihu (kiriku) kaudu maailmale igavikulist sõnumit, mille eesmärk on jõuda igaüheni meist vaatamata meie erisustele ja ajas muutuvatele väärtustele. See, et inimesed Jumala surmasid, millest räägib Nietzsche, ei teinud midagi muud, kui pani aluse protsessile, mis vabastaks kristliku kiriku rollidest, mille olid määranud talle selle maailma vägevad.

Esimene suur roll, mis kristlikule kirikule keskajal ebaõiglaselt omistati, oli kosmoloogiliste ja teadusfilosoofiliste teemade kaitsmine. Viimased justkui baseerusid selgelt piibellikel tõdedel. Lähemal uurimisel aga mõistame, et kirik pole isegi viitsinud taolistele küsimustele kunagi vastata ning on võtnud ilma raskusteta omaks oma ajastu teadusfilosoofilised arusaamad, mis tahes need ka poleks olnud. On ilmselge, et piibli ja seega ka tolle ajastu judaistliku kosmoloogia järgi peaks maa olema lapik, ent juba alates 3. ja 4. sajandist võime näha, et enamik haritud kristlasi ja kirikuisasid nõustub pea ühehäälselt Kreeka-Rooma filosoofilise arusaamaga geotsentrilisest päikesesüsteemist, mis koosneb ümmargusest Maast ja seda ümbritsevatest planeetidest. Hilisemad nii heliotsentrilise päikesesüsteemi kui ka galaktikatega seotud teadusavastused kohtasid küll esialgu ehk vastumeelsust, kuid enamik kristlastest võttis need viimaks siiski probleemideta omaks. Täpselt sama lugu on ka poliitiliste süsteemidega, kus kirik toimib alati harmoonias nende valitsemisvormidega, mis on parasjagu ajastutruult domineerinud, olgu nendeks ainuvalitsused, totalitaarsed režiimid või parlamentaarsed demokraatiad – mõnel juhul on neile allutud, teinekord neid ise rakendatud (nt paavstiriik). Samuti on huvitav näha, kui vabalt laenasid kristlased n-ö paganliku kreeka filosoofia mõisteid, süsteeme ja termineid, et formuleerida oma usulisi tõdesid. Kristlik antropoloogia ehk arusaam inimesest võeti samuti 4. sajandil pea üks ühele üle uusplatonismist (vaimhing-keha); samas vaimus toimivad ka väga paljud tänapäeva pastoraalteoloogid, kes kasutavad inimese mõistmisel ning tema lunastuslikul aitamisel moodsa teaduse avastusi (psühholoogia, bioeetika jne).

Nende näidetega ei proovi ma viidata, justkui kristlus oleks alaarenenud, kuna pole suutnud ise pea midagi leiutada, vaid pigem tuletada meelde, et kiriku esmane ülesanne pole kunagi olnudki nende asjadega tegelemine. Kristlikule kirikule on kodeeritud sisse teatud distantseerumine ja ükskõiksus ajutise maailma tehnoloogiliste, majanduslike, moraalsete ja ideoloogiliste arengute suhtes ning seda kõike põhjusel, et tema eesmärk ei ole olnud kunagi sellest maailmast ideaalset taevariiki teha, nagu seda on lootnud ja loodab ehk siiani salamisi saavutada üks osa inimkonnast ja tema ideoloogiatest. Kristlus räägib meile mingist tõsiselt veidrast ja kogu maist loomulikkust ja loogikat eiravast taevariigist, mis on osaliselt eelkogetav juba praegu, kuid täielikult saavutatav vaid pärast meie maist elu. Iga endast lugupidav sekulaarne inimene, kelle jaoks see maailm on nii algus- kui ka lõpp-punkt, mõistab, et kristlusel pole tõesti selle maailma paremasse toimimisse midagi panustada.

Jeesus Kristus lüüaksegi risti peaasjalikult selle tõttu, et ta ei suutnud anda tolleaegsele ühiskonnale piisavalt adekvaatseid vastuseid selle maailma kohta. Rahvuslikult meelestatud juudid ootasid messiast (võitud kuningat), kes taastaks maise Iisraeli kuningriigi ja peksaks välja ülekohtused Rooma okupandid. Nii õilis ja arusaadav kui antud rahvuslik ootus ka ei tundu, jättis see piisavalt ükskõikseks Kristuse, kes soovitas anda keisrile selle, mis kuulub keisrile, ja Jumalale selle, mis kuulub Jumalale, ning hämas kogu aeg veidraid mõistujutte pajatades mingist taevariigist, esindades ennast Jumala pojana ning vältides samas tolle ajastu põhilisi ja olulisi ühiskondlikke teemasid. Tegemist oli ilmselgelt suure pettumuse valmistaja, rahvavaenlase ja kohalike traditsioonide reetjaga. Isegi Kristuse enda jüngrid ei suutnud alguses mõista, et Kristus ei räägi sellest maailmast ega soovi selle süsteemides midagi muuta, viidates, et tõeline ja lõplik muutus toimub vaid tema Isa juures taevas, kus on meile kõigile juba asemed tehtud. See mõistetamatus pole 2000 aastat hiljem kuskile kadunud ja kristlus kipub olema oma põhisõnumis jätkuvalt ebaatraktiivne neile, keda jutt jumalikust lunastusest puudutanud pole, kuid tihti ka paljudele kristlastele endile, kellele kristlik õpetus selle puhtal kujul jääb kohati liiga abstraktseks, mistõttu tekib vajadus segada seda erinevate ajutise maailma ideoloogiatega.

Kristlus on piisavalt radikaalne selle maailma jaoks ja kuigi see tundus igati atraktiivne Rooma keisrile Constantinus Suurele, kes seda oma riiklikus projektis poliitiliselt rakendada soovis, oli see paras „ämber" kristlusele endale, mis pidi hakkama oma kohmetuses jõuliselt kaasa rääkima ja lausa esindama ajutise maailma väärtusi, jõudes lõpuks illusoorselt välja selleni, et ajutine maailm oma riiklike struktuuridega juba justkui representeerikski täielikult igavikulist taevariiki. Ajutisus sai aga ka neile taas meelde tuletatud, kui moslemite kätte langes 1453. aastal Konstantinoopol. Riikidele endile sai see otsus aga samuti saatuslikuks, kuna kristlikus teatavas „ükskõiksuses" ajutisuse suhtes hakkas peagi pead tõstma stagnatsioon.

Ajalugu, aga ka kiriku lunastussõnum, mis on paratamatult liikumas väljapoole meie maailma, näitavad selgelt, et kiriku keskne sõnum on kutsutud eksisteerima vaimsel tasandil ning ei ole vastanud selle tõttu iialgi täielikult ühiskondlikule nõudlusele, mistõttu tuli seda kõvasti modifitseerida, et see kogukondliku võimu printsiibist vaadelduna üldse kasutatav oleks. Selle tagajärjel seati kristluse kõige esmasem ülesanne kõrvale ja seda mainiti nii vähe kui võimalik ning selle perifeersed arvamused tõsteti kõrgele, luues nõnda väärastunud illusiooni kiriku rollist siin maailmas.

Kuigi ka enamikule kristlastest on ilmselge, et näiteks teadusavastuste puhul on kirik vabastatud nende tulemuste kinnitamise või ümberlükkamise ülesandest, on ühiskondlikus plaanis siiski olemas üks roll, mida paljud peavad siiani kiriku viimaseks kogu ühiskonda hõlmavaks vastutuseks. Vaatamata Nietzsche teadaandele kristliku moraali surmast on meie maailm nõudnud kristluselt – ja tundub, et nõuab osaliselt siiamaani – vastuseid meie praktilistele eetilis-moraalsetele küsimustele, mis peaksid määratlema õige käitumise ja olemise. Me tahaks ju kõik teada kiriku seisukohta näiteks kooseluseaduse, pagulaste, abordi ja eutanaasia kohta. Olgu tegemist liberaalide või konservatiividega, kõik loodavad rakendada kirikut enda ideoloogilise vankri ette või vähemalt saada kinnitust, et näe, ka kristlik kirik toetab siin minu ideid.

Kristlik põhisõnum ei ole aga eetilis-moraalne ja kui aus olla, siis kristluses puudub isegi igaveseks paika pandud dogmaatiline eetika – kõik oleneb olukorrast ning on tihti pastoraalselt suhteline. Inimene, kes järgib täielikult kristlikke eetilisi väärtusi, mis iganes kujul need talle ka sobivad poleks, kuid ei lasku intiimsesse suhtesse Jumalaga, ei erine lunastuslikus perspektiivis grammigi ateistist (olen õigeusklik/luterlane, aga ei usu Jumalasse). Taoline eetiline kristlus on ka kiriku enda jaoks täiesti mõttetu, kuna kristluse keskne teema on Jumala ja inimese vaheline suhe, mitte inimese kombeline ja maiste traditsiooniliste või moodsate väärtustega kooskõlas olemine. Kristlust ei huvita iseenesest, kas inimene käitub eetiliselt või mitte, vaid kas inimese ajas elatud elu ja harjumused panustavad tema suhtesse Jumalaga. Kui need hävitavad seda suhet, siis on tegemist patuga, kui panustavad sellesse, siis aga voorusega.

Kui näiteks kaks kristlast astuvad vahekorda väljaspool sõlmitud abielu, kuid teevad seda jumaliku armastuse printsiibist lähtuvalt ja teineteist austades, siis on raske näha siin elementi, mis hävitaks nende suhet Jumalaga. Küll aga hävitab sakramentaalses abielus toimunud vägistamine või muu alandamise ja vihkamise vaimus toime pandud suguline toiming taolist suhet radikaalselt. Antud teemadele lähenemine jääb aga nii või teisiti pastoraalselt kontekstuaalseks ning intiimselt privaatseks, mistõttu ei ole üllatav Konstantinoopoli kuulsa patriarhi Athenagorase ütlus, et õigeusu kirikul ei ole tavaks inimeste magamistubadesse tungida. Täpselt samadel alustel toimib ka kiriklik luba inimestel oma abielu lahutada: kui abielupaari kooselu hävitab nende suhet teineteisega ja seega ka Jumalaga rohkem kui nende lahusolek, siis on ilmselge, et kirik tuleb inimesele lunastuslikel kaalutlustel tema nõrkuses vastu. Kui ka näiteks abort toimub vaimus, mis ei tunne armastuslikku vastutust elu ega ka oma tegude tagajärgede ees, on Jumala ja inimese suhete baasil kindlasti tegemist hävitusliku teoga.Küll aga on abordi puhul, mis on vajalik elus mõnikord ettetulevate keeruliste meditsiiniliste olukordade tõttu ning mille eesmärk on päästa ja säästa ema

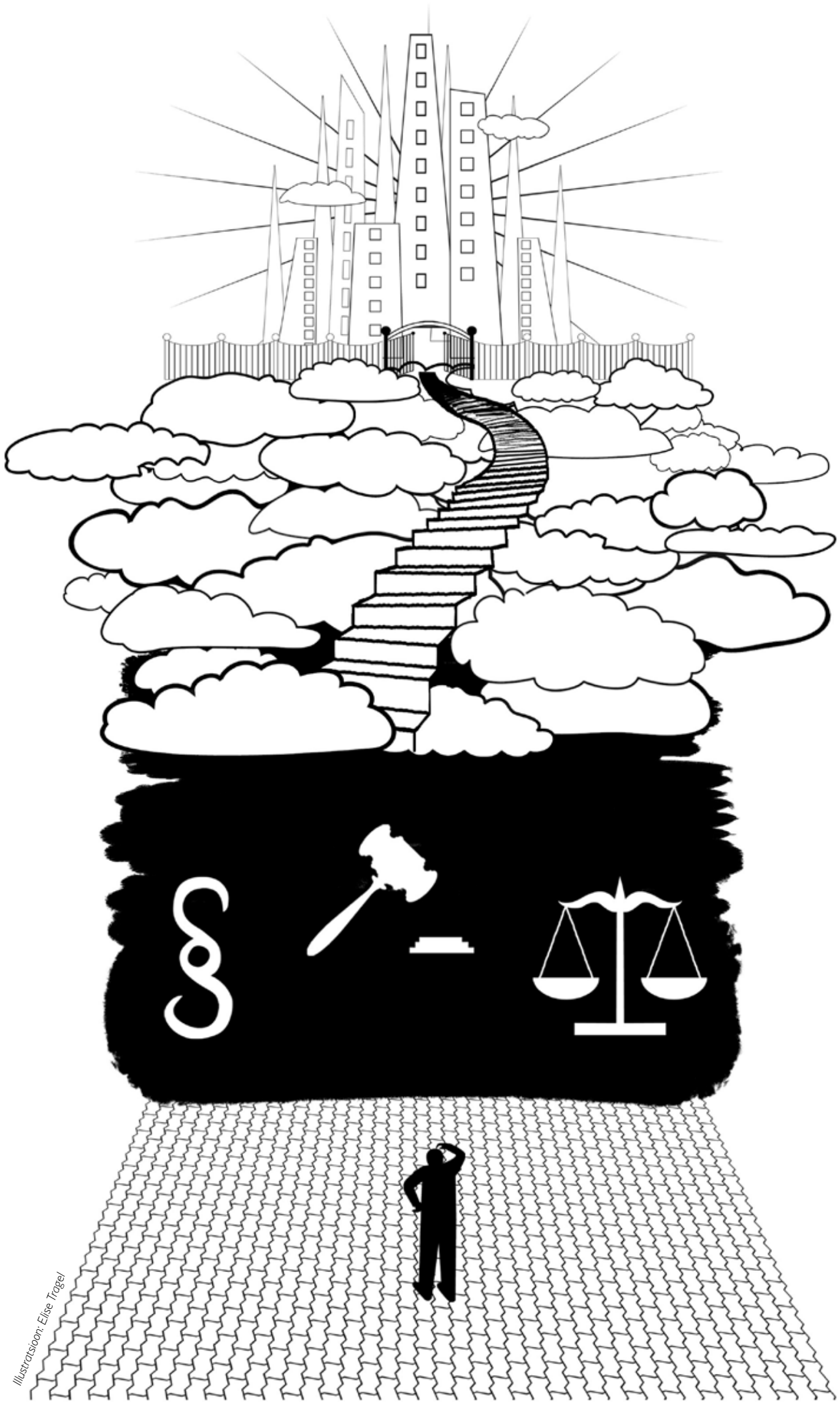

Illustratsioon: Elise Tragel

elu, ju jällegi tegemist inimesele lunastuslikel eesmärkidel vastutulekuga. Ehk siis kogu kristlik eetika saab toimida vaid inimese lunastust ja tema suhet Jumalaga silmas pidades, kõik muud autonoomsed ja kivisse raiutud eetilised vormid, mille eesmärk on luua loomupäraselt õige *ethos*'ega vooruslik inimene, on kiriku jaoks ebaolulised.

Just seetõttu on kuritegelik nõuda kirikult laiahaardeliste eetiliste kaasuste suhtes üldist ja kõigile ühtmoodi kehtivat vastust või lahendust, olgu tegemist siis lahutuse või samasooliste kooseluga. Antud nõue läheb otseselt vastuollu kristliku kiriku pastoraalse ligimesearmastusliku lähenemisega, mille puhul on lisaks sellele, et iga inimene on ainulaadne, ka tema eksimuslikud kaasused ainulaadsed ning nõuavad vastavat lähenemist. Näiteks on kristluses juba iidsetest aegadest päevakorral küsimus maise rikkuse kohta, mis võib olla paljudele hukatuslik, hävitades nende suhte Jumala ja ligimesega, kuid mõnele teisele jällegi võimalus aidata väetimaid, järgides nõnda Kristuse armastuse käsku. Kristluses puudub kindlaksmääratud paturegister ja kuulsad seitse surmapattu olid algselt mõeldud askeesi teoloogias vaid selleks, et näidata, millised inimese loomupärased kalduvused võivad nende valel käsitlemisel muutuda patuks ehk rikkuda inimese ja Jumala vahelist suhet, juhul kui nendega ei tegeleta. See on ka põhjus, miks ükski kiriklik dogma ei ole rääkinud kunagi eetikast ega maisest õigest ja valest.

Teisisõnu ei saa kristlus deklareerida oma keskse verstapostina kunagi ühtegi ajutise maailma tava, tabu, veendumust jne. Ainus, millest tal üldse on voli rääkida, pärineb igavikulisest maailmast (taevane kuningriik), mida on ilmutanud talle Kristus. Traditsiooniline abielu mehe ja naise vahel nagu ka abielu samasoolisega või kellega tahes on kristlusele ajutine langenud maailma nähtus, igavikuline ning kõige olulisem on vaid abielu Kristuse ja inimese vahel. Traditsiooniline veresugulusel baseeruv peremudel on kristlusele samuti ajutise maailma mööduv fenomen, igavikuline perekond väljendub aga Kristuse sõnades: „Kes iganes teeb minu Isa tahtmist taevas, see ongi minu ema, õde ja vend."

Kui apostel Paulus räägib, et ei ole kreeklast ega juuti, ei tähenda see, et maailmast peaks rahvused ära kaduma, vaid jällegi seda, et tegemist on ajutise nähtusega, millel puuduvad läbi igavikulise taevariigi prisma vaadatuna olulisus ja kehtivus. Seetõttu on rahvuslikul baasil toimuv teise inimese põlgamine ja rassism tervikuna ilmselgelt kristliku kiriku vastane tegevus, kelle jaoks on iga inimene Jumala-näoline. Ehk teisisõnu võivad konkreetsed kirikuliidrid ja -liikmed võtta oma vabaduses enda südameasjaks ajutiste fenomenide rõhutamise paralleelsete „kristlike" süsteemide loomise kaudu (kristlikud demokraadid, kristlikud rahvuslased, kristlik sõda), kuid ei tohi unustada kunagi Kristuse enda meeldetuletust, et me inimesed oleme küll siin maailmas, kuid ei ole siit pärit. Just seetõttu ei või ajutised nähtused saada kunagi keskseks sõnumiks kristluse puhul, mille ainsaks ülesandeks on kuulutada seda, mida Kristus ilmutas, ehk igavest taevariiki, mitte maist elu – nende kahe omapära, konditsioon ja eesmärgid erinevad radikaalselt.

Kuid kas see kõik siis tähendab, et kristlus suhtub meie ajutisse maailma põlguse ning ignorantse hoolimatusega? Ei, ta suhtub sellesse maailma positiivse ja mänguliselt vabastava ükskõiksusega, näidates selgelt ära, mis tõesti on elus tähtis ja mis mitte. Kristlus võimaldab meil mitte jääda maiste probleemide kütkes maaslebajaks, tuletades pidevalt meelde nende olukordade väiksust ja ajutisust, utsitades meid pühakutena taas püsti tõusma ja edasi liikuma. Meie elu siin maailmas on läbi kristliku teoloogia prisma vaadelduna kui kool, mis annab meile tänu aja fenomenile võimaluse regulaarselt eksida, ennast parandada ja õppida ning otsustada, kas me soovime omas vabas tahtes Jumalaga suhtes olla või mitte. Ajutise maailma eesmärk on seega valmistada meid ette tõeliseks ja igaveseks eluks. Tegemist on ühe kauni võimalusega, mistõttu kasutagem meile seda ruumis antud aega targalt ära.

10. DETSEMBRIL KELL 17.15 VÕETAKSE KULTUURIKLUBIS KELM TARTU ÜLIKOOLI VANA TESTAMENDI JA SEMITISTIKA DOTSENDI URMAS NÕMMIKU JUHTIMISEL PÕHJALIKULT LUUBI ALLA PIIBEL KUI GRAMMATILINE TEKST JA SELLE TÕLKEPROBLEEMID.

„EESTLASED ON ATEISTID. USU MÖGA MEID EI KÖIDA.”

Atko Remmel

Just nõnda arvas üks anonüümne internetikommentaator 2010. aastal ning seoses religiooni suhtumisega näikse see arusaam eestlaste praegust enesekuvandit küllaltki hästi kirjeldavat. Aga kust see väide pärit on ja on's sel ka mingi tõepõhi all, sest õigupoolest pole me ju ainus ,,maailma kõige ateistlikum rahvas''.

Esimene ateistlik graffiti Tartus. Pildistatud Issanda aastal 2014. Foto: Atko Remmel

Näiteks pretendeerivad tšehhid samale tiitlile ja kui mõningaid sotsioloogilisi näitajaid vaadelda, siis õigusega. Mis puudutab eestlasi, siis selle motiivi ajaloolise arengu kohta uurimistöö alles käib ning täit selgust asjas veel ei ole. Esialgsete uurimistulemuste põhjal võib aga arvata, et algtõukeks võisid saada 19. sajandi esimesel poolel tegutsenud hernhuutlaste (vennastekoguduste) mõnevõrra närvilised suhted saksa soost vaimulike juhitud luterliku kirikuga. See liin jätkus sajandi teises pooles hoo sisse saanud rahvusliku ärkamise ajal, mille suurkujud olid pea kõik hernhuutliku taustaga. Kui saksa kirikuõpetajad rahvusliku ärkamise suhtes vaenuliku hoiaku võtsid, oli selle loogiliseks jätkuks eestlaste kriitiline suhtumine „härraskirikusse”, baltisaksa vaimulikud aga omakorda hakkasid süüdistama eestlasi usulises jaheduses või lausa „atheismuses”, seda eriti just pärast 1905. aasta revolutsiooni, ning need motiivid olid elujõulised kuni Eesti iseseisvumiseni 1918. aastal.

Iseseisvusperioodist puuduvad peaaegu igasugused märkused selle kohta, et ateismi oleks seostatud kuidagi eesti rahvusega, pigem viidati sellele riiklikku ateistlikku poliitikat viljelenud Nõukogude Venemaa kontekstis. Siiski tuleb märkida, et kohalikke haritlasi peeti üldiselt kirikukaugeteks ning ka rahvast enamiku seotus kirikuga oli suuresti formaalne.

Eestlaste kui loomult väheuskliku rahva motiiv kerkib uuesti esile ateistliku nõukogude korra ajal, mil seda rõhutasid ilmselt tsaariaegsest mõttest inspiratsiooni saanud ateismipropagandistid, lootuses seeläbi ateismi nõukogulikku versiooni eestlastele meelepärasemaks teha. Taasiseseisvumise käigus langes ateism põlguse alla, kuna seda seostati vihatud nõukogude ideoloogiaga, kuid kui Eurobaromeetri uuring tuvastas 2005. aastal, et Eestis on jumalasse uskujate protsent kõige väiksem Euroopas (16%), siis kerkis „eestlaste kui usuleige rahva” motiiv jälle esile ja võttis seekord oluliselt radikaalsema vormi „maailma kõige ateistlikuma rahva” näol. Hoolimata sellest, et järgnevad uuringud on meid sellelt kahtlase väärtusega troonilt kukutanud, näikse see motiiv olevat viimase kümne aasta jooksul meie minapildi pärisosaks saanud. Kulus üle saja aasta, kuid kuvand, mille kaks võõrast võimu on meile omistanud, on viimaks kanda kinnitanud!

Samas, mis see ateism siis ikkagi on? Eesti keele seletav sõnaraamat kinnitab, et tegu on „jumalat ja kõike üleloomulikku eitava maailmavaatega, usuvastasusega”. Hea küll, sõnaraamatu asi ongi kõik lihtsalt ja lühidalt ära seletada, aga tihti on ikka nii, et päriselu pole sõnastikku vaadanudki. Kui ma loengus ilmalikke maailmavaateid käsitlen, siis tavatsen rääkida ateismi kohta anekdoodi ajakirjanikust, kes on saadetud lirimaale pingelist poliitilist olukorda kajastama. Lootuses rahva meelsuse kohta midagi teada saada astub too esimesse kõrtsi ja asub kohalikelt uurima, mida need katoliiklusest ja protestantismist arvavad. „Aga kumb sa ise oled?” uurivad kohalikud. „Ei kumbki,” vastab ajakirjanik. „Ma olen ateist.” Kohalikud on aga ikka umbusklikud: „Aga kas katoliiklik või protestantlik ateist?”

Nali naljaks, aga kui vaadata seda, mil moel on ateismi ajaloo vältel mõistetud, siis on selge, et mingit ühtset ateismi olemas ei ole ja pigem võiks rääkida erinevatest ateismidest, mille sisu sõltub ajast ja kohast ning mis vastanduvad mingi hetke ja koha religiooni peavoolule, olgu see milline tahes. Seetõttu on ateism tähendanud nii jumala eitamist kui ka jaatamist (nt algkristlaste puhul, kes ei tunnistanud Rooma jumalaid), kiriku- või religioonikriitikat (neid kaht ei tohi mingil juhul ühte patta panna), aga ateismiks on nimetatud ka religioonivastast propagandat, usklike füüsilist likvideerimist ja veel tervet hulka muid tegevusi. Nii erinevad asjad ja ometi tähistatud üheainsa sõnaga.

Seega on täiesti õigustatud küsimus, et millist ateismi siis eestlaste puhul silmas peetakse? Religioonisotsioloogias võetakse inimese (mitte)religioossuse hindamisel tihti arvesse kolme peamist tunnust: identiteet, uskumused ja praktikad. Kui vaadata neid eestlasi, kes end sotsioloogilistes uuringutes ateistideks (identiteet) on nimetanud, siis tõepoolest, religioosseid praktikaid (jumalateenistusel käimine, palvetamine jms) nende puhul peaaegu ei esine, küll aga on neil tohutu hulk erinevaid uskumusi, mis viitavad otseselt või kaudselt teispoolsuse olemasolule. No mida näiteks arvata ateistist, kes usub sensitiividesse, hingede rändamisse ja inglitesse!? Aga enamik meie ateistidest ongi just sellised, ja lisaks on veel terve trobikond neid, kes nimetavad end ateistideks, kuid kinnitavad, et usuvad jumalat. Sõnastiku definitsioon jääb siin hätta, ja ausalt öeldes ei erine selline „ateist” märkimisväärselt millegi poolest ülejäänud eestlastest, kes end ateistiks ei pea. Neid, kes tõepoolest kõike teispoolset eitavad, on vaid käputäis.

Hüpoteetiliselt on siin kaks võimalikku selgitust: esiteks, tegu on sedasorti ateismiga, mis eitab küll jumala olemasolu, kuid ei välista seejuures üleloomulikku, teiseks, ja minu arvates on see palju tõenäolisem, tähendab ateism nende inimeste jaoks midagi sootuks muud kui sõnaraamatu pakutud seletus. Aga mida siis ometi?

Nii laia mastaabiga uuringuandmete analüüs kui ka süvaintervjuud mitteusklikega viitavad sellele, et ateismi tähendus võrreldes sõnaraamatu definitsiooniga on oluliselt lahjenenud ja laienenud ning tähistab üldjoontes mittereligioosset või ilmalikku. Seejuures mõistetakse mittereligioossuse all eelkõige erinemist kristlikust kirikust („usu mõga meid ei köida”) kui religiooni peavoolust, sest hoolimata religiooni erakordselt vähesest silmatorkavusest igapäevaelus on religioossuse „standardiks” siiski kristlus. Sel ja veel teistelgi põhjustel laialt levinud „uue vaimsuse” / *new age*'i konteksti kuuluvaid uskumusi ja praktikaid religiooni ega religioossusega ei seostata. Samal ajal on mittereligioossete inimeste identiteedid nende jaoks väga väikese tähtsusega – minu intervjueeritute mittereligioosne enesemääratlus (nt ateist) ei olnud nende jaoks midagi olulist, enamik neist oli nimetanud end ateistiks ehk paar-kolm korda elus. Kui ma aga uurisin, mida nad ateismi all silmas peavad, olid selgitused küllaltki kõhklevad ja kobavad, mis omakorda kinnitas, et tegu ei ole n-ö „aktiivse identiteediga”, millel on selge koht inimese mina- ja maailmapildis.

Aga mida siis arvata sellest „maailma kõige ateistlikuma maa” kuvandist? Eesti kuulub tõesti nende riikide gruppi, kus traditsioonilise religiooni osakaal igapäevaelus on küllaltki väike, see aga ei tähenda mingil juhul, et inimestel puuduksid uskumused ja praktikad. Otse vastupidi, neid on tohutult, näiteks „elujõudu või mingisse vaimu” uskujate poolest oleme Euroopas hoopis üks esimestest. Seega, avalik „ateism” ja isiklikud uskumused on kaks täiesti erinevat asja.

Mis aga puudutab usku jumala olemasolusse, millest kogu trall kümme aastat tagasi õigupoolest üldse lahti läks, on mul välja pakkuda vastus, mis võiks rahuldada nii usklikku kui ka ateisti: jumal on küll olemas, kuid ta on väga väike.

KIRIKUSSE, METSA VÕI KAUBANDUSKESKUSESSE

Kristina Viin

Eestlased loevad ennast küll kristliku kultuuriruumi täieõiguslikeks liikmeteks, kuid religioosseid kogemusi käiakse vaarisade kombel endiselt otsimas metsast, kus puudub kogudus ja liturgilise atribuutika moodustavad puud ja sammal.

Konverentsil „Maarjamaa – ajaloo teadmusega eilsest homsesse" Tartu Ülikooli aulas, mida minagi tudengina kuulamas käisin, pani EELK peapiiskop kolleegidele südamele, et kuna luteri kirikus on rahvast hõredavõitu ja pühapäeviti eelistavad inimesed hoopis supermarketites kolada, tuleb ametivendadel astuda kantslist alla ja minna rahva sekka, tegema misjonitööd otse põllule, sinna, kus on inimesed, kaubanduskeskustesse (nagu LHV oma kliente kogub?) ja sotsiaalmeediavõrgustikesse ning kõnetada kristluse alal kirjaoskamatuid neile arusaadavamas, algkristlikus keeles.

Minu mõtted kandusid samal ajal hetkeks hoopis teistele teedele – arutlesin oma metsaskäikude üle tänases päevas, lapsepõlves, keskkooliajal. Ma ei ole kasvanud kristlikus peres, lapsena sattusin kirikusse harva (kuigi minagi sain kaheksa-aastaselt vanaema ettevõtmisel, keda vahest ainsana meie lähikonnas tol ajal need teemad huvitasid, Sangaste kirikus ristitud). Mul olid omad kondamised. Kirikus käimise asemel uitasin nädalavahetustel mööda metsi ja võsastikke, kus avastasin enda jaoks uusi maailmu, leiutasin lugusid ja sain kehale ning hingele kosutust. Ma ei oska praegu hinnata, kas sellist omaette metsas kondamist võiks päriselt lugeda religioosseks kogemuseks, aga olen saanud sealt sarnase elamuse nagu pärast jumalateenistusel käimistki. Üksi metsas seigeldes saab inimene täiesti transtsendentse kogemuse. Ta tunnetab looduse vägevust, iseenda väiksust, on poole jalaga nagu teispool ja väljaspool tsivilisatsiooni, justnagu teisi inimesi ei eksisteerikski. Oleme ainult mina, looja ja loodus. Seal sa kõneled endaga, kompad oma hingeasju, mõtiskled, mediteerid, vahel loitsidki. Kogu meeltega tajutav atribuutika uhkeks liturgiaks on olemas, samuti tühjuse tunnetamiseks, muutunud teadvusseisundiks, maagiaks ja müstikaks. Väiksena istusin ikka omaette kuskil perifeerias puu otsas, kus laulsin või luuletasin. Meenus, et olen kunagi ühes tekstis sel teemal ka kirjutanud: „toetan selja vastu puud / mu selgroog / hingus ja luud / on temale meediumiks / olen metsausku / ta tuules äiutav lööv / on minule kloostriks."

Tuleb nentida, et Valdur Mikita on eestlase soomeugriliku maagilise mõtlemise ja loodususu taibanud üsna täpselt ja värvikalt oma „Lingvistilises metsas" kokku võtta. See teos jõudis tõelise hitina massidesse, sest inimesed tundsid ennast nendes kirjeldustes ära. Ometi ma ei tunne, et peaks seepärast siis kohe kuhugi sekti või maausuliste sekka jooksma ning ennast mingile institutsioonile allutama, laskma teisel inimesel midagi nii intiimset, suurt ja salajast juhtida. Need on väga isiklikud asjad – kuigi meid õpetatakse usuteaduskonnas individuaalset religioossust väga kritiseerima. Kristlus tunneb ennast praeguste sündmuste valguses ohustatuna ja eks ta ongi ohus – kuid teisalt jookseb peagi samast hirmust ajendatuna rohkem inimesi ise kristluse rüppe, püüdes hoida õhtumaist kultuuri.

Siiski, suurem osa Euroopast on metsast lage. Vahest pole Euroopas meist lõuna pool lihtsalt metsi enam alles, kuhu oma vaimlisi asju toimetama minna? Paratamatult oleme me kõik sünkretistid, mis iganes konfessioon ka kellelgi on või ei ole, meid mõjutavad meie kasvukeskkond, meedia, ilukirjandus, uusvaimne ruum, pärimus jne. Viimane on samuti segu nii kristlusest kui ka maausust. Mul on hea meel, et meil on usuvabadus ja igaüks saab valida/leiutada endale ise tõeliselt kõnetavad mütoloogiad ja isiklike spirituaalsete kogemuste ja tunnetuse kaudu vastava religiooni või filosoofia.

Kaader Luc Jacquet' filmist „Oli kord üks mets"

Tulles tagasi peapiiskopi kõne juurde, leian, et selles on tal õigus – inimesi on vaja harida religioossetes küsimustes, arvestades praegust kriitilist olukorda maailmas. Tänapäeva noored ei saa enam kristlusest ega Euroopa kultuuriruumi taustast aru. Kuid ma ei leia, et kellelegi meeldiks, kui neid poodlemise juures usuasjadega häiritaks. Pigem võiks pikkida religioonialaseid saateid riigitelevisiooni kavadesse, tööpäevaõhtutel näiteks 8–9 paiku, siis kui inimesed end kõige sagedamini telerite ette sätivad.

MINA USUN MUUSIKASSE

Kärt Kelder

Kas jumal võib olla DJ ning klubi pühakoda, kust leida lunastust? Muusikal, reividel ning religioonil on ühist rohkemgi, kui esmapilgul arvata võiks.

Usk kõrgema jõu olemasolusse töötab vaimse pääseteena, mis võib sisaldada vastuseid elufilosoofilistele küsimustele, vabastada igapäevapainest ning teha õnnelikumaks. Kuigi ma ei ole suurem taevastesse jõududesse uskuja ning eelistan järgida teistmoodi elufilosoofiat, võtan siinkohal küsida, kas muusika võib ühele toimida samamoodi kui religioon teisele? Kas DJ mängitud *techno*'l on reivijate jaoks sama mõju kui kirikuisa kõneldul kogudusele?

Reivikultuuri on uurinud paljud sotsiaalteadlased, põhjuseks eelkõige soov mõista, mis paneb inimesi ööd valgeks ja päeva pimedaks tantsima. Tundma kirjeldamatut õnnetunnet ja vabadust mõne jaoks monotoonse elektroonilise muusika helidest.

Tantsuriitus Satta Festivalil Lätis 2014. aasta augustis. Foto: Saulė Bluewhite

Sotsioloog Russell Newcombe[1] on toonud välja, et reivikultuuri ja religiooni vahel saab tõmmata mitmeid paralleele. DJsid võib kujutleda kui preestreid, kes korraldavad reivitseremooniaid altarit meenutava DJ-puldi tagant, arvestades ruumis valitsevat meeleolu; tekitades reivijates transtsendentaalse seisundi, milles nad saavad hüljata oma maised mured, väljuda ühiskonnast ning siseneda vaimselt vabastavasse olekusse.

Reivimist võib kirjeldada ühtlasi kui spirituaalset häppeningi, kus sellega seotud indiviidid tähistavad rituaalse tantsimisega oma hõimulikku ühtekuuluvust ja ülevat meeleolu. Seda saab Newcombe'i sõnul võtta kui „moondunud jumalakummardamist". Sotsioloogi tööst järeldub, et reivimine toob psüühilist leevendust repressiivsest ja materiaalsest ühiskonnast, sest pühakotta sisenedes ei ole sul kohustusi või identiteeti. Kõik on võrdsed.

Pole siis imestada, et nii mõnedki klubid on saanud pühakoja staatuse osaliseks. Näiteks Berliinis paiknevat Berghaini kutsutakse The Church of Technoks. Inimesed lähevad pimedatesse ruumidesse paksude betoonseinte vahele pelgupaika otsima. Kui teises linnaosas algab pühapäevahommikune jumalateenistus, siis Berghainis on selleks hetkeks juba järjekord lunastustantsijate kehastuses pikk.

Sõbranna mainis kunagi, et üks tema plaadikeerutajast sõber näeb tavaliselt värvilisi täppe ning kujundeid, kui muusikat kuulates silmad suleb. Mida rohkem tema nägemus elavneb, seda parem on muusika. Nii valib ta ka eelnevalt välja palad, mida teistele tantsupõrandal esitada, jagades sedasi oma usku ja nägemust ning kuulutades klubis heli, nagu kuulutab kirikus sõna kirikuisa. Usk muusikasse võib kujuneda DJle misjonitööks. Kas ma panen sellega ka teised uskuma?

See viib omakorda küsimuseni, mis sütitab reivijas tunded elektroonilise muusika vastu? Soovi minna üritusele isegi siis, kui keegi teine sõpradest pole huvitatud? Tantsima üksi, võõrad ümberringi. Otsima vabanemist helide kaudu. Olen isegi seda teinud. Korduvalt. Pime ruum. Sügav tume bass. Rütmid. Vibratsioon. Kehaväline tunne. Taevalik tunne. Sügav tume bass. Rütmid. Vibratsioon. Kehaväline tunne. Taevalik tunne. *Go(o)dness*, nagu mõni selle peale ütleks, või tahe *olla üks*, nagu mainiks keegi teine, on just see, mida tumedam elektrooniline muusika mulle pakub. Tantsida võõraste keskel, kes tegelikult ei ole võõrad, sest meil on kese, mis meid seob. *House*. *Techno*. Reiv. Muusika.

Usun, et tänu muusikale mõistan uskumist millessegi kõrgemasse paremini. Sa lihtsalt sulged silmad ning tunnetad iga rakku oma kehas. Kuulad, mida muusika sulle oma rütmiga räägib. Saad temaga üheks. Noogutad peaga rütmi taktis vasakule-paremale, joonistad kätega voolujoonelisi kujundeid, ehk näed ka värvilisi täppe. Oled andunud tema mõjuvõimule. Oled võlutud. Oled. Lihtsalt oled. Ning kui hommik saabub, tunned end kergena. Oleksid kui puhastustule läbi teinud. Naeratus suul. Muresid pole, sest sa tantsisid need minema. Muusika lunastas sind.

Jäädes ilma heast reivist või muusikarohkest koosolemisest võib see tunduda vahepeal nagu patustamine. Kui sinu jumalaks on muusika, tahad sa olla kohal, kui ta sinuga kõneleb. See võrdub justkui missal käimisega. *Tänane jumalateenistus oli inspireeriv. See, mida kirikuisa rääkis, kõnetas mind*. Sama on muusikaga. *Tänaöine muusika oli inspireeriv. See, mida DJ mängimiseks valis, kõnetas mind. Pani mind usaldama. Pani mind unustama. Pani mind vooluga kaasa minema.*

Reivimine on hedonistlikku laadi religioosne akt, mis ühendab kogukonda, kes sellest lugu peab. Faithless võttis juba aastal 1998 oma palaga „God Is a DJ" kokku reivikultuuri olemuse ja suhte muusikaga: *This is my church, this is where I heal my hurts /.../ Enemies becoming friends when bitterness ends*. Jah, mina usun muusikasse.

[1] *Newcombe, Russell 1991. Raving and Dance Drugs: House Music Clubs and Parties in North-West England. Liverpool: Rave Research Bureau.*

MAAILMA VANIM BRÄND

Intervjuu **Urmas Viilmaga**. Küsis **Ellen Murula**

Luterlikul kirikul on soov olla Eesti ühiskonnas kaasatud ja kaasarääkiv jõud. See on halb uudis neile, kelle silmis usk juba praegu risti-põiki nende eraelus, hariduses ja poliitikas laiutab.

Foto: Renee Altrov

Urmas Viilma on Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) värske, 2014. aastal valitud peapiiskop ning 30 000 kristlase vaimulik ja administratiivjuht. Viilma tunnistab, et ta ütleb intervjuudest harva ära. Miks ta peakski? Ta on sarmikas ja loomulik kõneleja, kes oleks sobinud edukalt ka mõnes muus sektoris karjääri tegema. Üks tema edu pante on kindlasti kontekstitunnetus. Viilma jutus vaheldub ülim diplomaatilisus pilguheitudega tema isiklikesse tõekspidamistesse. Ta püüab mõista oma auditooriumi ja jälgib rääkides sõnakasutust, et mitte registriga eksida. Müürilehele rääkis ta muu hulgas Eston Kohverist, seksist ja kirikust kui brändist.

Alustame millestki lihtsast. Mis on elu mõte?
See on tõesti lihtne! Ma arvan, et elu mõte on seotud sellega, et inimene peab ise mõtestama oma elu. Hea oleks, kui inimene mõtleks selle peale, miks ta on sündinud, kus ta praegu on ja kuhu läheb. Üks asi on mõelda vahemikus sünnist surmani. Teine see, kas inimene tahab ja tuleb selle peale, et ta mõtleks, mis juhtub pärast surma. Ma arvan, et sellele elule, mis on sünni ja surma vahel, võib anda sügavama mõtte, kui inimene sõnastab enese jaoks ära, mida ta tahab, et temaga pärast surma juhtuks.

Ma usun jumalat ja mul on olnud temaga lapsepõlvest saati väga tihe suhe – ma palvetan ja tunnen kaitset. Milleks mulle kirik vahendajana?
Ma arvan, et see on seotud subjektiivse ja objektiivse tõega. Subjektiivne on minu isiklik arusaamine asjadest ja objektiivne suurema grupi inimeste arusaam asjadest. Kui ma jääksin ainult inimese ja Jumala suhte juurde, siis tekiks üheliikmeline kirik. Oluline pole vaid usk, vaid see, kas see kuidagi mu elus ka väljendub. Kiusatus luua endale üheliikmeline kirik on inimestel suur. See ei nõua väga palju eneseohverdust ega enda muutmist, sest inimene saab kujundada oma jumalasse uskumise vormi selliseks, nagu talle meeldib. Ta teeb endale ise jumala. Kirik esindab läbiproovitud, kollektiivset ja seega objektiivsemat tõde kui üksikisik omatehtud usu ja jumalaga.

Eestlased peavad end üleüldse ateistideks...
Vaadake rahvaloenduse tulemusi – ateiste on ainult mõni protsent. Neid, kes ei usu mitte midagi, on väga vähe. Ma julgen öelda, et eestlane on väga religioosne. Talle ei meeldi institutsionaalne religioon, kiriku liige olla. Aga see ei tähenda, et ta Igor Mangi Maalehte ei osta. Kohast, kus meie seletused ja teadus lõppevad, algab usk. Kas selle lünga täidab mõni kirik või inimene ise oma kogemusest... Inimene saab valida, millise kiriku õpetus talle sobib. Paraku tahab ta valida hoopis teistpidi – ta tahab muuta usku nõnda, et ta ise ei peaks muutuma.

See sarnaneb nähtusega, mida nimetatakse lapiteki-religiooniks (*patchwork religion*). Kuidas suhtuda neisse usklikesse, kelle seinal ripub rist, kuid kes usuvad taassündi, ja kelle kõige spirituaalsemad kogemused pärinevad tantralaagrist?
Neisse tuleb suhtuda kui teelolijatesse ja otsijatesse, kes ahmivad kõike uut ja põnevat, kuid ei ole jõudnud veel süveneda ja süvitsi minna. Ajapikku on nad sunnitud oma maailmapilti korrastama. Küll nad siis teevad valiku. See, kumma nad välja praagivad, risti seinalt või tantralaagrid, sõltub sellest, mida nad peavad kestvamaks ja elu mõtestavamaks. On distsipliine, mis keskenduvad inimese ajalikule ja ihulikule heaolule, kuid ka selliseid, mis panevad rõhu sellele, mis ootab meid ees siis, kui ihu on muutunud nõdraks ja silm hakkab tuhmuma. Usun, et siis jääb tantralaagrites käimata ja oluliseks muutub miski muu. Ise näen ristiusku vastusena inimese igavikuga seotud küsimustele.

Kas kristlane saab uskuda piiblit sõna-sõnalt? Kas teie usute, et jumal lõi maailma kuue päevaga ja neitsi sünnitas lapse?
Mida tähendas sõna „päev" siis, kui see tekst rohkem kui 2000 aastat tagasi kirja pandi? Ühes lõigus öeldakse, et Jumala juures on tuhat aastat nagu üks päev ja üks päev nagu tuhat aastat. See annab väga laia tõlgendamisvõimaluse. Küsimus on, kas Jumal lõi maailma ajavahemikus 6 x 24 tundi või on sellel sõnal allegoorilisem tähendus?

Kas sõna „neitsi" on siis ka allegooriline?
Jah, muuseas on ka sõna „neitsi" võimalik allegooriliselt tõlgendada. Siit põhjus, miks usuteadlased peavad uurima piiblit originaalkeeles. Kas „neitsi" tähendas kreeka keeles süütut või lihtsalt noort neidu? See, et neitsi sünnitas poja... Küsimus pole selles, kas Maarja oli süütu või mitte. Asja sõnum on, et selle naise kaudu sündis Jumala poeg. Lugu ise on olulisem kui see detail. Samas usun ma ikkagi, et Maarja oli neitsi!

Mulle hakkab jumal tunduma väga imetegudevaene. Kuue päevaga ei loodud maailma, neitsi ei sünnitanud... Kas siis Kristus üldse tõusis surnuist üles? Minu meelest on usuhüppe üks osa uskuda jumala kõikvõimsusesse. Nii uskudes pole ju minu rida kahelda, kas maailm loodi viie või kuue päevaga?
Mul on hea meel, et teil on nii hea ja tugev usk! Eks seda on mitmed öelnud, et usuteadust õppima minnes kaob usk kõigepealt ära ja siis tuleb uuesti tagasi.

Aga ikkagi, kas jumal on teinud imetegusid?
Muidugi on. Imed sünnivadki siis, kui Jumal tegutseb. Paljud inimesed on ka ise kogenud imelisi asju, millele nad ei oska seletust anda. Usklikel on lihtne öelda, et Jumal sekkus. Teised ütlevad, et see oli õnn või saatus. Mulle jäi meelde see, kui Eston Kohver oli vangis ja meie president ütles: „Mõtleme kõik Kohveri peale."

Palve?
Selle asemel et öelda „palvetame", kasutas ta sõna „mõtleme". Kristlased nimetavad seda eestpalveks. Kui ma panin kollase lindi solidaarsuse näitamiseks rinda, siis tegelikult oli see märk minu teatud palvehoiakust, et Eston Kohveri ja tema perega läheks kõik hästi. Aga miks me ei nimeta seda nii?

Mis on teie meelest kõige kandvam kristlik tunne: surmafetišism, patukahetsus või armastus ligimese vastu?
Kõige kandvamat te ei pakkunud välja. Kõige kandvam pole see, et mina kedagi armastan, vaid see, et Jumal mind armastab.

Mis on Eesti kirikukülastaja kõige tüüpilisem tee usuni?
Ma saan rääkida luteri kiriku kontekstis. Eesti inimene jõuab peretraditsioonide kaudu nüüd kirikusse vähem. Vanasti oli kombeks, et lapsena ristiti, leeriikka jõudes läksid leeri ja oli selline rütm. Tänapäeval on see kett lõhutud. Meie leerikursustele jõuavad noored täiskasvanud, kes on tulnud sinna selgest teadlikust tahtest – küsimusi esitama ja vastuseid saama.

Mis on kõige tüüpilisem kirikust lahkumise või usu kaotamise põhjus?
Ma ei oska öelda, mis on usu kaotamise põhjus. Meil ei ole ka massilist kirikust lahkumist – sellist teadlikku, demonstratiivset, protestivaimust lähtuvat. Üksikud lahkumised on seotud teise kirikusse üleminekuga. Vahel on mõjutajaks konkreetse vaimuliku isik. Vahel ka see, mismoodi kirikus pühapäeviti vastu võetakse. Sellised välised, mitte sisulised asjad. Me mõõdame kirikusse kuulumist vabatahtliku annetuse järgi. Kui inimene unustab oma nimelise liikmeannetuse tegemata, siis me ei loe teda sel aastal kiriku aktiivseks liikmeks.

Kui palju on EELKs maksvaid liikmeid?
Eelmisel aastal oli neid 30 000. Ma julgen öelda, et pole teist organisatsiooni Eesti Vabariigis, kus oleks nii suur liikmete arv, kes oleks ka annetuse teinud. Lähedale jõuavad võib-olla kõik ametiühingud kokku, Kaitseliit... Kui me räägime nendest, kes unustasid annetuse tegemata, siis rahvaloendus ütleb meile arvuks umbes 110 000.

Mis puudutab usu edasikandumist, siis kas EELK lapsevanematel on õigus lastele kristlust peale suruda? Miks ei võiks lasta teismelisel ise otsustada, kas ta tahab kirikus käia?
Hoida üht teismelist kirikus, isegi kui ta on hakanud seal lapsena käima, on ikka suur vägitegu.

Pole võimalik?
Ei ole võimalik! Iga laps saab lõpuks täiskasvanuks. Kui me ei ava talle kristlikku maailma, siis kuidas ta üldse teab, mida see endast kujutab? Kuidas ta saab otsustada, mida uskuda? Kas hakata moslemiks või budistiks? Viimased andmed haridusministeeriumist näitavad, et Eesti umbes 550 koolist 57-s on mingil kujul võrdlev religiooniõpetus. Valikuvõimalus võetakse üldse ära, sest valikut ei pakuta. Seadusest tulenevalt on lapsed 15. eluaastani seotud vanematega ja nii kaua sõltuvad nad oma vanemate usust. Aga see puudutab ka toiduvalikut ja kõiki teisi eeskujusid... See on lapsevanema õigus ja kohustus oma last suunata. Vahel öeldakse, et usuküsimustes ei tohiks me lapsele justkui mõju avaldada, aga selles, kas lapsest saab konservatiiv või sotsiaaldemokraat või liberaal, võib vanem last mõjutada küll!

Kuidas saab üldse olla kristlane muutuvas maailmas, kus massikultuuri osa on seks enne abielu, kõige tarbimine meeletutes mahtudes, rahvusvaheline tolerantsus kõigi eluviiside ja usundite suhtes?
Miks ei saa? (*Naerab.*)

Esitan küsimuse teisiti: kas praegu on raskem olla kristlane kui 50 või 100 aastat tagasi?
Omad kiusatused on igal põlvkonnal. Te tõite terve hulga näiteid... Me peame mõtestama, miks need asjad on keelatud või taunitud. Seksuaalne kiindumus ja aktiivsus enne püsisuhte loomist mõjutab püsisuhte edasist arengut. See pole kristlaste väljamõeldud inimeste piinamise viis. Suhtes on lisaks seksile ka palju muid asju. Ja see on teine koht, kus olen koolisüsteemi suhtes kriitiline. Kui palju räägitakse suhte loomisest, hoidmisest ja muust, mis sinna juurde käib? Ka seksist peab rääkima, muidugi, aga meil kiirustatakse ühe teemaga. Jagatakse infot, et poleks suguhaigusi ja soovimatuid rasedusi, aga seks on üks kitsas ja ajalises mõttes väga vähe aega nõudev tegevus. Mida teevad need inimesed ülejäänud aja?

Kas Eesti peaminister peaks olema abielus?
(*Pikem paus.*) Minu jaoks on küsimus, miks ta ei ole abielus? Kui inimesel on nii pikk püsisuhe, ükskõik mis ametis, siis minu jaoks oleks loomulik abielluda.

Kuidas te olete defineerinud enda jaoks EELK esindajana piiri, kui palju te päevapoliitikasse sekkute?
Kiriku liikmeskond esindab läbilõiget ühiskonnast, mis tähendab, et kiriku eestkõnelejal on õigus Eestis kaasa rääkida nagu igal teisel. Meie annetavate liikmete arv on sama suur kui kõikide erakondade annetavate liikmete arv kokku. Ometigi me ei küsi, kas erakonna esimees võiks avaldada arvamust või mitte. Või muu valitsusvälise organisatsiooni esindaja. Me ei seisa ju väga kitsa, vaid üsna laia grupi eest. Usklikke on igas vanuserühmas, mõlemast soost. Meil on õigus ja isegi kohustus kaasa rääkida. Eriti kui me näeme ülekohut, kui on vaja rääkida nõrgema nimel.

Andke siis mulle nõu, kuidas peaksin hea kristlasena pagulasi aitama?
Kristlik põhimõte on alati aidata, oleme EELKga seda Eestis öelnud. Selleks et teada, keda aidata, peab teadma, mis olukorras inimesed on – kas nad on need, kes abi vajavad. Oma suhtumine mis tahes kriisi tuleb kujundada asja analüüsides. Kõigepealt on vaja panna lauale kogu pilt ja siis kujundada arvamus. Kes vajab abi ja kas keegi kasutab seda olukorda enda huvides ära? Hiljuti tuli välja uudis, et meie esindaja läks Itaaliasse valima, kes laagritest siia tuuakse. Sellise protsessi käigus on risk üsna väike, et meieni jõuab see, kes abi ei vaja. Kuid need, kes peaksid lihtsalt massides üle piiri tulema, marsivad mööda teid ja põlde...? Seal jääb õhku küsimus, kes nad täpselt on? Kes neist vajab abi? Kes on tulnud otsima paremat elu?

Meedia vahendusel tundub, et kirik on altim toetama põgenikke, kes on kristlased?
Meie sõnum on olnud see, et oleme valmis aitama kristlasi, sest me ise oleme kristlased ja uues olukorras on keeruline integreerida kogudusse mittekristlast. See oleks ju päris loogiline, et kristlased aitavad kristlasi. Meil on ka moslemikogukond. Moslemid aitavad moslemeid. Ja riigi ülesanne ei saa olla väga vahet teha. Samas, kui on kaks külmetavat last, üks kristlane ja üks moslem, siis ei saa ka moslemi ees ust kinni lüüa, kui ta vajab abi.

Laias plaanis on kirik seostanud end organisatsioonidega, keda mina ja nii mõnedki teised peame vihaõhutajateks.
Ma arvan, et on juhtunud teistpidi. Olin hiljuti Šotimaal ning sealne piiskop küsis, kas teil on ka juhtunud nii, et mõni grupeering ühiskonnas seob ennast teiega ja kisub teid oma

kampaaniatesse kaasa. Kui inimene määratleb end kellenagi, näiteks kristlasena, siis tuleb vaadata, mida see inimene ise teeb. Ühe inimese järgi ei saa otsustada, et kõik kristlased on sellised.

Nüüd te räägite kaasatõmbamisest, aga lehel *kultuurisõda.ee* osalesite vabatahtlikult ja andsite intervjuu. Minu jaoks tekitas see kampaania küsimusi.
Tuleks kuulata seda, millise sõnumiga intervjuu ma andsin, mitte vaadata, kus see ilmus. Kultuurisõja kontekstis jagan ma päris palju konservatiivseid ja traditsioonilisi väärtusi, aga see ei tähenda, et ma absoluutselt kõige sellega nõus olen. Ma ei tea, et ma oleks siiamaani kellegi intervjuudest ära öelnud.

Tooge palun üks näide, milles te Varro Vooglaiuga ei nõustu.
Varro Vooglaid esindab konservatiivset ja traditsioonilist euroopalikku maailmavaadet, mille vundamendiks on konservatiivsed kristlikud väärtused ja kiriku õpetus, ning kõneleb selle eest. Ütelda, et ma neid vaateid ei jaga, ma ei saa. Samas ei ole ma lõpuni kindel kõigis neis meetodites või kampaaniates, mida kasutatakse oma seisukohtade väljendamiseks ja inimeste kaasamiseks. Vahel tundub mulle, et see võib mõne inimese hoopis eemale peletada.

Millised on homoseksuaalsete inimeste võimalused elada kristlikku elu? On see võimalik?
Ikka on. Küsimus on, milline see elu on? Sama hästi võib küsida, kas heteroseksuaal, kes pole abielus, aga kellel on palju suhteid, elab kristlikku elu? Asi pole orientatsioonis. Kõik me oleme – see on väga oluline muuseas – ekslikud ja patused. Homoseksuaal ei ole patusem kui heteroseksuaal, kui asi puudutab abieluväliseid seksuaalsuhteid. Teine oluline asi on see, et luterliku õpetuse järgi patt on patt. Lihtsustatult öeldes ei ole vahet, millist kümnest käsust inimene rikkunud on.

Ehk üks ei anna viite miinuspunkti ja teine kümmet?
Ei. Kui inimene on kas või ühte neist rikkunud, vajab ta Jumala ees armu ja õigeks mõistmist. Seksuaalpatud on võrdsed valetamise, varastamise, hingamispäeva mittepühitsemisega jne. Ei tohi ühte pattu pisendada ja teist suurendada.

Homoabielude küsimuses on justkui kaks tahku. Üks on kiriklik laulatus, mida mõned peavad oluliseks abielu osaks, teine külg on seaduslik. Kas ei võiks vähemalt viimast neist lubada?
Probleemi olemus on, et sõnale „abielu" omistatakse uus sisu. Kui kas ilmalikus või kiriklikus tähenduses hakkab abielu mõiste alla kuuluma homoseksuaalne suhe, siis minu kui kristlase seisukoht on, et see on ülekohtune nende suhtes, kes on sõlminud abielu siiamaani teistsuguses tähenduses.

Miks nii?
Sest see muudab ka minu abielu tähendust. Abielu juurde kuulub traditsioonilise käsitluse kohaselt laste sünnitamine. Vähemalt peavad olema eeldused selleks loodud. Samasooliste isikute puhul neid eelduseid paraku pole.

Abielu on ikkagi niivõrd isiklik asi...
Siin me jõuame kristluse ja piibli juurde, seal on abielu defineeritud mehe ja naise vahelise suhtena. See tähendab, et see muudaks kiriku õpetuse sisu. Kui me kasutame kiriku kantslis sõna „abielu" ja kirikuvälises keskkonnas ütleme samuti „abielu", siis kas need tähendaksid enam sama asja? See on tegelikult üsna suur segadus. Kui seda nimetataks milleks iganes muuks...

Partnerluslepinguks?
Jah, aga selliseid asju on võimalik ka praegu notari juures sõlmida. Selleks ei pea eraldi seadusi looma.

Aga seadus laieneks ka teistele kooselus inimestele?
Kui kooseluseadus lahendaks ära kõik sellised suhted, näiteks lapselaps ja vanaisa elavad mis tahes põhjusel koos ühe katuse all.... Kas uus seadus lahendab sellised ühe leibkonna kaasused? Kardan, et mitte, ja eesmärk oli ikkagi lahendada samasooliste inimeste kooselu. Probleeme tekitas see, kuidas antud protsess käivitus. Need, kes olid valitud rahvast esindama, hakkasid esindama iseennast. Ükski erakondadest ei olnud valimiste ajal öelnud, et hakkame kooseluseadust ellu viima. See protsess oli valija petmine.

Olgu, vaatame korraks maailma laiemalt. Kristlus on tänapäeval aina vähem Sixtuse kabeli nägu, uued kogudused tärkavad hoopis Hiinas, Lõuna-Ameerikas, Aafrikas. Kas sellised arengud valmistavad teile head meelt või panevad muretsema?
Kristlus pole olnud oma ajaloo jooksul kunagi kahanevas trendis. See on ikka rõõmustav, et Jumala sõna levib! Olen külastanud Koread ja Namiibiat, kus luterlus on väga kiiresti kasvav konfessioon. Omal ajal saadeti sinna misjonäre, nüüd võiks küsida, kas misjonärid tuleksid ehk siia tagasi (*naerab*).

Kristluse kasv toob kaasa ka ilminguid, mis Euroopas on enamjaolt jäänud keskaega. Brasiilias teevad nelipühilased kõva äri, USAs on ostu-TV kanalid, kust saab tükikaupa jumala õnnistust 1000 dollari eest tellida. Kui palju näete enda ümber võltskristlust?
Ma ei julge niimoodi sildistada. Meil ju öeldakse, et ei tohi sildistada, ja arvan, et see ei tohiks ka kristlastele laieneda. Eestlane oma skeptitsismi ja pragmaatilisusega... Pigem on pilt siin üsna aus. Need näited, mille tõite, ei ole pika ajalooga kirikud. Need on tekkinud hiljuti ja võivad samamoodi ka kaduda. Loomulikult võidakse inimest ära kasutada ja temaga manipuleerida. Samas ei saa inimeste usku muuta ja nende sisse ei näe. Ma ei õigusta üldse neid, kes ebaeetiliselt käituvad. Kui minu käest küsitakse, kuhu peaks minema, kui tahad kristlaseks saada, siis ma olen juhtinud tähelepanu, et kindlam oleks liituda kirikutega, mille ajalugu saame sadu aastaid tagasi lapata. Seal on teatud garantii. Miks me mõnda toodet või brändi eelistame? Sest me teame, et sellel on mingi taust. Samamoodi on kirikuga ka. Kirikul on oma ajalugu...

Oma *story*?
...ja kirik kannab ka vastutust. Ehk kui midagi on tehtud ajaloos valesti, siis kirik on sellest õppinud, end muutnud, ka vabandust palunud mõnel juhul. Ei ole nii, et tolle kirikuga läks nihu, loon uue.

Skeptilisem lugeja ehmatab ära, kui räägite kirikust kui pika ajalooga brändist...
No ma räägin noortele (*naerab*).

Kasutame neid väljendeid, millest aru saame?
Ma püüan jah.

Tegelikult on kirik korporatiivse suhtumise eest läbivalt kriitikat saanud.
Jah, aga kus ei ole korporatiivsust? Erakond on korporatiivne, ülikooliseltsid soodustavad korporatiivsust, isegi fitnessigrupid või kliendirühmad oma soodustustega... See on meie ühiskonnas paratamatu nähtus. Vahe on selles, et vahel me nimetame seda korruptsiooniks ja teinekord korporatiivsuseks. See on keeruline, kuhu piir tõmmata.

Mis saab kristlikust kirikust Eestis aastaks 2020? Mis on teie missioon ja visioon?
Me oleme seda kohe-kohe vormistamas, meil on kirikus oma arengukava. Tegelikult on aga meie ülesande Jeesus ise sõnastanud: see on ristida, õpetada ja rääkida sellest, et Jumal on kogu aeg meie juures, kuni ajad lõpevad. Visioon aastaks 2020? Ma usun, et see on liiga lühike aeg...

Jumala suurtes plaanides on see tilk meres?
Kirik on pika ajalooga organisatsioon. Eesti kiriku pilt viie aasta pärast sarnaneb suhteliselt praegusega. Ma ise kiriku juhina, olles olnud ametis üheksa kuud, tahaks, et kirik oleks rohkem avatud, kaasarääkiv, kaasatud ja kaasav.

Mida tähendab, et kirik peab olema avatud? Kas te ei leia, et kultuurisõja doktriiniga kaasaminek kitsendab lõpuks kiriku kaasarääkimisvõimalusi, nii et usukaugetele inimestele jääb mulje, et kirik tegeleb üksnes abordi, beebipillide ja samasoolistega?
Kes tahab tegelikult teada, millega kirik tegeleb ja millest räägib, peab astuma sisse pühapäeval mõne kiriku uksest ja kuulama jutlust. Seal ei kõneleta kultuurisõjast, küll aga igavesest väärtuskonfliktist maailma ja Jumala riigi vahel. Kultuurisõja kontekstis tõstatatud teemad on kirikule ja kristlastele samuti olulised nagu ka paljud muud asjad. Kirik on muretsenud viimasel ajal näiteks kristliku erahariduse käekäigu, sotsiaalse ebavõrdsuse, maapiirkondade tühjenemise, pagulaste vastuvõtmise ja palju muu pärast. Kiriku ülesanne on viimselt siiski kuulutada Jumala sõna ja õpetada inimesi looma isiklikku suhet Jumalaga. Erinevaid kampaaniaid on vaja enamasti selleks, et pöörata kellegi tähelepanu millelegi või tuletada kellelegi midagi meelde.

Te mõtestate ka kiriku funktsiooni 21. sajandi raames pisut ümber?
Aga loomulikult. Kirik ei saa tegutseda ainult müüride vahel, vaid peab jõudma inimeseni.

Kas müüride lammutamiseks tuleb muuta sõnumi sisu ajastule vastuvõetavamaks või selle edastamise viise?
Kirik ei tohi olla inimestest möödarääkija ega ka inimeste eksitaja meeldiva ja kõrvapaitava sõnumiga. Selleks peame analüüsima oma tegevust, oma toiminguid, hindama keskkonda ja ruumi, kus oleme harjunud oma sõnumit kuulutama, tulema kantslist alla rahva hulka, minema sinna, kus nad viibivad. Kiriku sõnum armastavast ja halastavast Jumalast ja tema pojast Jeesusest Kristusest, kellesse uskudes pärib inimene igavese elu, jääb ikka samaks.

Lõpetuseks, kui ma üldse ei suuda uskuda, siis kas oleks mõistlik käia kirikus ja elada kristlikku elu Pascali kihlveo pärast?
Mina ise tegin oma usuotsuse 15–16-aastasena umbes sellest lähtuvalt. Enne seda ma ei olnud mingi Jumala eitaja, aga seda teemat lihtsalt ei eksisteerinud. Ma olen nimetanud seda usuotsuseks. Ühel hetkel peab inimene otsustama, kas Jumal on või ei ole, et oma elus edasi minna. Sellest sõltub, millised väärtused on olulised ja milline on tema elu moraalses või eetilises mõttes. Siiamaani pole ma pidanud kahetsema. Üks pragmaatiline lähenemine veel. Tavaliselt usaldab inimene seda, mida teised on teinud. Võttes maakera ja selle seitse miljardit inimest... Neid, kes ei usu, on ikka väga-väga väike hulk. Kui inimene tahab olla kindel, siis tuleb teha seda, mida kõik teised on teinud aastatuhandeid, ehk uskuda. Küsimus on selles, mida uskuda.

Aga teie usute, et Püha Vaim on teiega?
Ma usun seda. Jah.

KOHVIK · CAFE
MUST PUUDEL

DETSEMBER MUSTAS PUUDLIS:

04.12 ORAV&DRUMMIE
05.12 KALAMARI UNIOON
11.12 MUST MESI
12.12 GRAM OF FUN
18.12 HALLO-PIDU
19.12 TIKS
23.12 DISKOMUNAD
31.12 AASTAVAHETUS PUUDLIGA

KOHVIK MUST PUUDEL
MÜÜRIVAHE 20
TALLINN

KRISTLIKU LOBITÖÖ TÕUSUAEG

Maris Sander

Kõigepealt kooseluseadus, seejärel erakoolide rahakraanide kinnikeeramine – need on väga valusad löögid Eesti kristlaskonnale, kes on lükanud käima enneolematu lobitöö pühakirja järgijatele ebasoodsa seadusloome takistamiseks.

Eesti on väga sekulaarne riik. 2011. aasta rahvaloenduse järgi peab ennast usklikuks vaid ligi 29% siinsetest inimestest. Venelaste hulgas on religioon muidugi oluliselt populaarsem – neist on usklikud pooled, eestlastest aga kõigest 19%. Seega on üsna loogiline, et kirikul pole Eesti ühiskonnas väga suurt poliitilist mõjuvõimu, kuid see ei tähenda, et religioossed ühendused seda programmiliselt edendada ei püüaks. Vastupidi, kirikuringkonnad on olnud pretsedenditult aktiivsed kooseluseadusevastased lobistid ning nüüd protestitakse erakooliseaduse muutmise pärast, sest sellega võivad tegevuskulude rahastamisest ilma jääda ka vasttärganud kristlikud koolid.

KRISTLIKE ERAKOOLIDE MURE RAHA PÄRAST

Kui riigikogu võttis 2010. aastal vastu erakooliseaduse muudatuse, mille järgi pidid kohalikud omavalitsused hakkama kõikidele erakoolidele tegevustoetust maksma, kirjutati seadusesse juurde ka säte, mis lubas anda erakoolides konfessionaalset usuõpetust ehk ühe konkreetse kiriku või usulise ühenduse õpetust. Seda seadusemuudatust olid religioossed ringkonnad ilmselt kaua oodanud, mille tunnistajaks on asjaolu, et pea pooled kõikidest alates 2010. aastast loodud uutest erakoolidest on kristlikud. Eesti Kristlike Erakoolide Liidu andmetel on konfessionaalne usuõpe õppekavas praeguseks kokku üheksas koolis, kus käib üle 1000 õpilase. See moodustab üsna märkimisväärse osa *ca* 6000 Eesti erakoolides käivast lapsest.

Nüüd aga on riigikohus tunnistanud, et viie aasta eest omavalitsustele pandud kohustus erakoolidele tegevustoetust maksta on põhiseadusevastane ja riigikogus on arutlemisel seaduseelnõu selle muutmiseks. 2015. aastal kulus erakoolide tegevustoetusteks üle kuue miljoni euro ning just sellises suurusjärgus summasid loodab haridusminister Jürgen Ligi seaduseelnõu jõustumisel riigieelarvest edaspidi kokku hoida[1]. Siinkohal tuleb mainida, et riik jätkab kõikidele koolitusloa saanud erakoolidele pearaha maksmist iga õpilase pealt. (See kulu on ainuüksi kolme aasta jooksul kasvanud 6,8 miljonilt 10,8 miljoni euroni ning kasvab veelgi.)

Kuigi näiteks Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart on juba öelnud, et tema arvates võiks pealinn kristlikke koole edasi toetada, jätab selline seadusemuudatus siiski erakoolidele tegevustoetuse maksmise edaspidi kohalike omavalitsuste poliitikute otsustada. Nii ongi teiste hulgas just selle suurt ebakindlust tekitava arengu vastu sõna võtnud Eesti Evangeelse Luteri Kiriku peapiiskop Urmas Viilma, Eesti Kristlike Erakoolide Liit ja Eesti Kirikute Nõukogu, saates seaduseelnõu juurde oma märkused, kus muretsetakse sellest tuleneva raske finantsilise löögi pärast noortele kirikukoolidele.

Mullu loodud Eesti Kristlike Erakoolide Liidu juhatuse liige Tarvo Siilaberg on väljendanud ajakirjanduses seisukohta, et seadusemuudatus võib tähendada lausa „diskrimineerivat segregatsiooni"[2]. On ju usklikel ainult säärastes erakoolides võimalik täita lapsevanemate seadusjärgset õigust koolitada oma last maailmavaateliselt meelepärases haridusasutuses. Ka endine IRLi tipp-poliitik Liisa Pakosta, kes seisab nüüd usuringkondade huvide eest võrdõiguslikkuse volinikuna, on kristlaste võimaliku diskrimineerimise pärast muret tundnud[3]. (Pakosta on olnud ka pikaaegne kooseluseadusevastane, samas kui eelmine võrdõigusvolinik seda selgelt toetas.)

Siinkohal tuleb aga taas meenutada, et Eesti on sekulaarne riik ka institutsionaalses mõttes – ehk riigiasutused ja kirik seisavad lahus. Õigus oma lapsele kristlikku haridust anda ei võrdu riigi kohustusega see täies mahus kinni maksta. Pole juhus, et 2010. aastal lisati erakooliseadusesse lõik, kus toonitatakse, et konfessionaalse usuõpetuse õppimine on vabatahtlik. Küll aga peavad ka kristlike eraüldhariduskoolide õpilased läbima riikliku õppekava nagu kõikides teisteski erakoolides.

Nagu eespool öeldud, on valitsuse heakskiidu saanud seaduseelnõu veel riigikogus menetluses ning erinevate erakoolide esindajad on oma huvide eest seismiseks lobitöö avalikkuses ja erakondade juures täies mahus käima lükanud (fokuseerides oma tähelepanu ennekõike IRLi, Keskerakonna, Vabaerakonna ja EKRE poliitikutele). Millist mõju see lõpuks seadusele avaldada suudab, veel selgub.

KIRIKUTE VASTUSEIS KOOSELU-SEADUSELE

Hoopis sügavam probleem tekkis usuringkondadel aga 2012. aastal, mil hakati ette valmistama kooseluseaduse eelnõud, millega reguleeritakse koos elavate eri- ja samasooliste partnerite varasuhteid, pärimisõigust, ülalpidamiskohustust ning suhtlus- ja hooldusõigust.

Toonane õiguskantsler Indrek Teder tõi välja, et samasooliste isikute vaheline püsiv kooselu kuulub perekonna põhiõiguse kaitsealasse, mistõttu on põhiseadusega vastuolus olukord, kus selline kooselu on õiguslikult reguleerimata.[4] Samuti toetasid kooseluseaduse vastuvõtmist sotsioloogilised tõendid heteroseksuaalsete inimeste perekonnamudelite muutumise kohta Eestis – umbes viiendik Eestis elavatest paaridest elab mitteabielulises kooselus ning valdav osa lastest sünnib väljaspool abielu. Sellised arengud perekonna institutsioonis tõid kaasa vajaduse kaitsta nii eri- kui ka samasooliste kooselusuhete nõrgemat poolt, et suurendada nende turvatunnet ning soodustada lastele stabiilsema kasvukeskkonna teket. Neile argumentidele tuginedes võttiski riigikogu eelmise aasta sügisel kooseluseaduse vastu.

Vastuseis seadusele mobiliseeris kristlasi enneolematul moel. Selle vastu protestis kümmet suurt kristlikku kirikut ja koguduste liite koondav katusorganisatsioon Eesti Kirikute Nõukogu, mis toimib usundiloolase Ringo Ringvee hinnangul klassikalise poliitilise lobiorganisatsioonina[5] – nõukogu liikmed saavad aastas korra kokku peaministriga, neil on ligipääs valitsuse liikmetele ja erinevatele riigiasutustele ning nad on esindatud näiteks Kodanikuühiskonna Sihtkapitali nõukogus.

Kirikute nõukogu kooseluseadusevastased argumendid olid, et „kooseluseaduse koostamine ei ole õiguslikult ja sisuliselt põhjendatud ning seadusandluse võimaliku muutmise küsimustes tuleks jääda traditsioonilise peremudeli juurde, mis kaitseb lapsi ning tagab nendele isa ja ema poolse hoole ja kasvatuse"[6]. Ametlikus seisukohavõtus rõhutas Eesti Kirikute Nõukogu veel, et „homoseksuaalne eluviis on Kõigekõrgema palge ees patt selle mis tahes vormis. Pattu ega pahesid ei saa aga õigustada ega õiguslikult aktsepteerida".

Religioossed organisatsioonid on selles küsimuses viidanud ka põhiseaduse paragrahvile 27, kus on kirjas: „Perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all. Abikaasad on võrdõiguslikud. Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Seadus sätestab vanemate ja laste kaitse. Perekond on kohustatud hoolitsema oma abivajavate liikmete eest."[7] Usuühendused ning nendega koos ka riigikogu Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon leidsid toona, et nii sõnastatud perekonnaelu kaitse samasoolistele paaridele ei laiene – kristliknormatiivne seadusetõlgendus, mis jätab tähelepanuta asjaolu, et vanemate või abikaasade sugu antud tekstis ei määratleta.

VARRO VOOGLAIU JA EKRE TÄHETUND

Arutelu kooseluseaduse üle muutus meedias enneolematuks ideoloogiliseks võitlusväljaks siis, kui kristlaste valjuhäälseimaks poliitlobistiks hakkas Varro Vooglaid oma sihtasutusega Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks. Vooglaid on Eesti Kirikute Nõukogu seisukohti avalikkuses palju edukamalt esindanud: ta on kirjutanud kümneid ajaleheartikleid, andnud intervjuusid, teinud videopöördumisi, korraldanud meeleavaldusi, määranud natside kombel seaduse aktiivsematele toetajatele häbimärgistavaid tähti, koostanud buklette, kogunud seaduse vastu kümneid tuhandeid allkirju, viinud neid riigikokku jne.

Antud sihtasutuse kooseluseadusevastane lobitöö on nii professionaalne ja mastaapne seepärast, et neil on selleks ka väga palju raha – näiteks ainuüksi 2013. aastal sai sihtasutus annetustena üle 270 000 euro. Kes aga Vooglaiu PR-kampaaniad kinni maksab, on siiani hoolega varjatud saladus. Spekuleeritud on Venemaa päritolu annetuste üle, kuid sihtasutuse juht on need väited ümber lükanud.

Vooglaiu megakampaania tuules pääses sel aastal riigikokku Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, mis püüab takistada kooseluseaduse rakendussätete vastuvõtmist nüüd juba parlamendi tasemel – veel üks näide sihtasutuse poliittöö fantastilisest tulemuslikkusest. Lisaks EKREle ja IRLile on samasooliste paaride suhete reguleerimise osas konservatiivselt meelestatud ka Vabaerakond ning suur osa Keskerakonnast ja on üldse kahtlane, kas rakendussätted suudetakse enne uut aastat riigikogus vastu võtta.

Sellisel juhul saavad inimesed, kelle suhteid kooseluseadus reguleerib, kuid kes ei saa oma seaduses sätestatud õigusi realiseerida, pöörduda halduskohtusse ja nõuda rakendusseaduse puudumise põhiseadusevastaseks tunnistamist. Kui see läbi läheb, otsustab asja üle juba riigikohus. Kui see omakorda leiab, et rakendusseaduse puudumine on tõepoolest põhiseadusevastane, peab seda tunnistama ka riigikogu, mis on siis kohustatud seaduse ikkagi kehtestama. See on võimalik asjade käik muidugi ainult juhul, kui Vooglaiu riigikogumõttekaaslastel ei lähe enne läbi seaduse tühistamine.

PEREKOND KUI KRISTLIK *VS.* DEMOGRAAFILINE NÄHTUS

Sekulariseeruvale riigile on omane see, et riik võtab järjest enam üle funktsioone, mille eest on ajalooliselt varem hoolitsenud kirikud. Kuna ka abielu ja inimeste kooselu reguleerib meil üha rohkem riik, on kirikuringkondadel raske leppida sellega, et kristlikku dogmaatikat ja sealhulgas ka patu kontseptsiooni perekonda puudutava seadusloome aluseks enam võtta ei taheta. See tähendaks nende silmis kristliku mõistestiku ja laiemalt religioosse põhjenduslikkuse õõnestamist nii riigi tasandil kui ka ühiskonnas laiemalt, mida niigi väikese ja väheneva liikmeskonnaga kirikud mingil juhul näha ei taha.

Sekulaarsetes riikides ei ole pikemas perspektiivis aga lihtsalt võimalik, et inimestele võrdsete õiguste tagamisest keeldumisel lähtutakse religioossest argumentatsioonist. Euroopalikku kultuuriruumi kuuluda sooviv Eesti ei saa endale lubada seksuaalvähemuste diskrimineerimist kristlik-normatiivsetel põhjustel ning hoolimata kristlaste enneolematult võimsast lobitööst peavad Eesti seadused vastama ühiskonnas toimuvatele reaalsetele demograafilistele arengutele.

[1] *Haavasalu, Virge 2015. Ligi hoiab erakoolidelt kokku miljoneid. – Äripäev, 13.10.*

[2] *Siilaberg, Tarvo 2015. Miks me peame end kaitsma oma riigi hariduspoliitika eest? – Õpetajate Leht, 06.11.*

[3] *Võrdõigusvolinik Liisa Pakosta: erakoolide seaduseelnõus on vaja analüüsida diskrimineerimise ohtu. – Delfi, 13.11.2015.*

[4] *Kooluseaduse eelnõu kontseptsioon.* – just.ee.

[5] *Ringvee, Ringo 2015. Religious involvement in public sphere in a secular state: institutions, interests and attitudes. – International Review of Sociology, nr 25 (2).*

[6] *Eesti Kirikute Nõukogu seisukoht kooseluseaduse eelnõu kontseptsiooni kohta.* – ekn.ee, *28.09.2012.*

[7] *Riigi Teataja, 1992.*

Paavst Franciscuse sümboolsed žestid ja kultuurisõja doktriini hülgav retoorika on süstinud paljudesse lootust, et temast saab tõeline reformaator, kes viib Vatikani lõpuks 21. sajandisse.

KULTUURISÕJAS VAHERAHU SÕLMINUD ISEPÄINE REFORMAATOR

Emajõe Saadik*

PAAVST FRANCISCUSE MITU NÄGU

Illustratsioon: Heikki Leis

Forbesi 2014. aasta maailma mõjuvõimsaimate inimeste tabelis on paavst Franciscus maailma liidrite Vladimir Putini, Barack Obama ja Xi Jinpingi järel neljandal ja ühtlasi kõrgeimal kohal, kus katoliku kiriku pea alates esimesest taolisest nimekirjast 2009. aastal olnud on. Kahtlemata on paavst kui formaalselt maailma rahvastikust kuuendiku vaimne juht äärmiselt oluline isik, kuid paavsti institutsiooni tähtsus ja arvamuslik jõud näib olevat omandanud viimaste aastate jooksul tähelepanuväärselt suurema autoriteedi ka mittekatoliiklaste ja mittekristlaste seas.

Franciscuse ootamatust populaarsusest laiemas avalikkuses annab tõestust näiteks tõsiasi, et popkultuuri kultusajakiri Rolling Stone on kirjutanud temast ainuüksi selle aastanumbri sees üle kümne korra, samas kui Franciscuse eelkäija Benedictus XVI jõudis oma pea kaheksa-aastase ametiaja jooksul ajakirja lehekülgedele vaid korra (märkuseks: vastava nupukese pealkiri oli „Pope Still a Douche"). Paavsti teemal pidas vajalikuks vestelda Madonna hiljutises intervjuus oma käimasolevast tuurist ja Russell Crowe ummistas Franciscuse Twitteri seina, kui palus fännidel aidata paavstil märgata säutsu, et soovib oma filmi „Noah" kirikuisale linastada.

Franciscus on külvanud oma lihtsuse, iseteadlikkuse ja iroonilise suhtumisega paavstivõimu traditsioonilisse pompoossusesse Vatikanis suurt segadust. Vatikani pressiesindaja Federico Lombardi on kirjeldanud oma äranägemise järgi kulgevat paavsti murelikul toonil, mis meenutab kangesti mõne nõutu lapsevanema oma, kelle võsuke on hakanud ühtäkki isepäisust üles näitama[1]. Seekord ei ole aga ehmunud mitte ainult lähim perekonnaring, vaid närvis on kogu suguvõsa. Franciscuse kaks viimast eelkäijat Johannes Paulus II ja Benedictus XVI ei paistnud kunagi silma seda tüüpi isetegevuslikkusega. Franciscuse meediaimago on hakanud tema sõnade vabameelse tõlgendamise tõttu oma elu elama ning sotsiaalmeedia eufoorilised, hea maitse piiril mängivad käsitlused kirikupeast on samuti eelmistele paavstidele tundmatu katsumus.

SKANDAALIDEST RÄSITUD VATIKAN

Ühe seletuse Franciscuse populaarsusele pakub välja katoliku preester ja National Catholic Reporteri vanemanalüütik Thomas J. Reese. Ta arvab, et nii Johannes Paulus II kui ka Benedictus XVI olid südames akadeemikud: olles õpetanud ülikoolides ja harjunud kuulma tudengitelt eksamil seda, millest nad loengus rääkisid, rakendasid nad taolist pedagoogilist meetodit ka kirikut juhtides[2]. Johannes Paulus II, kuigi armastatud ja austatud, oli religioossetes küsimustes ootuspäraselt konservatiivne; tema mantlipärija Benedictus XVI ametiaega varjutas lihtsalt öeldes tõsiasi, et tema rigiidne ja ettekirjutav stiil mõjus nüüdisaja kontekstis arhailisena (näiteks kirjutas tulevane paavst 1986. aastal, siis veel Joseph Ratzingerina, et homoseksuaalsus on „sisemine moraalne kurjus"). Mõlema puhul on räägitud kultuurisõjast ehk paavstide püüdlustest juhtida järeleandmisi tegemata moraalselt kogu inimkonda eemale sellest, mida katoliku kiriku vaatepunktist võiks nimetada 21. sajandi kombelõtvuseks. Johannes Paulus II erakordne karisma kaalus usuleige avalikkuse jaoks tihti üles jäikuse moraaliküsimustes, kuid Benedictus XVI isiksusena eriliselt ei säranud ega suutnud seetõttu ka avalikkuse ja kiriku vahel osavalt laveerida.

Benedictus XVI aeg kirikupeana ei olnud lihtne. Segase ajalooga Vatikani pank sattus 2009. aastal rahapesuskandaaliga ebasoodsasse valgusesse, kuid see oli kõigest avapauk tema ametiaega varjutanud suurtele kriisidele. 2010. aasta – *annus horribilis*, nagu Benedictus XVI selle tabavalt ristis – möödus katoliku preestrite pedofiiliaskandaalide ja arvukate uurimiste tähe all. Järgnes VatiLeaks – konfidentsiaalsete dokumentide lekitamine pressile, mis paljastasid kirikuriigis toimuva korruptsiooni, võimuvõitlused ja väidetava homoseksuaalsete vaimulike võrgustiku. Vatikan vajus aina sügavamale sohu ning asi päädis Benedictus XVI tagasiastumisega 2013. aastal.

Paavst Franciscuse, immigrandipere kasvandiku ja progressiivsema katoliikluse haru esindaja ametisse pühitsemine ajal, mil Vatikanis käärib ja Euroopa maadleb suurima immigratsioonikriisiga alates teisest maailmasõjast, näib vägisi märgiline. Vatikan vajas muudatusi ning Franciscus, eristudes oma tausta ja seisukohtadega selgelt kahest eelmisest paavstist, tundus olevat selle töö jaoks just õige mees. Thomas Reese on öelnud, et katoliku kirik on sümbolite kirik. Seetõttu on muutuste aimdus olnud õhus sellest hetkest peale, kui Franciscus verivärske paavstina traditsioonilise sarlakpunase paavstikeebita Peetri kiriku rõdule usklikke tervitama ilmus. Liisaks Franciscuse ebatraditsioonilisele jesuiidi taustale ja Ladina-Ameerika päritolule on ta asunud otsustavalt tegutsema Vatikani kriiside lahendamise ja kiriku nüüdisajastamise nimel ning näib, et suuremad leegid on sellega kustutatud.

LÕUNAPOOLKERA – KRISTLUSE UUS KESE

Katoliku kiriku ajaga kaasaskäimise kasvuvalud on kirjutatud osaliselt ajaloolise eurotsentrismi arvele, mis end praegu enam ei põhjenda. Pew Research Centeri statistika järgi elab 24% maailma kristlastest Ladina-Ameerikas – number, mille ületab vaid Euroopa 26%-ga. Põhja-Ameerikas elab kristlaste globaalsest koguarvust 12%. Kristlased moodustavad religioosse enamiku Ladina-Ameerikas 90%-ga, Põhja-Ameerikas määratleb end kristlastena 77% ja Euroopas 75% inimestest. Seejuures on huvitav, et USA 68 miljonist registreeritud katoliiklasest on kolmandik ladinaameeriklased, kuid kõigest 10% piiskoppidest ja olematu 7,5% preestritest on Ladina-Ameerika päritolu[3]. Kuigi Euroopas ja USAs on kristlaste arv aina langemas, ei tähenda see sugugi ristiusu marginaliseerumist maailmas – ainuüksi Ladina-Ameerikas ja Aafrikas elab umbes miljard kristlast, mis moodustab maailma 2,2-miljardilisest kristlikust kogukonnast peaaegu poole.

AINUKORDNE PAAVST

Paavst Franciscus on mitmes mõttes ainukordne. Ta on esimene jesuiidist paavst, esimene Ameerika mandrilt pärit paavst, esimene lõunapoolkeralt pärit paavst ja esimene paavst väljastpoolt Euroopat pärast süüria päritolu Gregorius III (731–741).

TAGASIHOIDLIK PAAVST

Ta on esimene paavst, kes on võtnud oma nime vaeste kaitsepühaku Franciscus Assisisti järgi, jäädes ise samuti truuks tagasihoidlikule elustiilile. Paavsti apostelliku palee asemel elab ta Vatikani külalistemajas, liikleb Roomas ringi Ford Mondeoga ning on eelistanud välisvisiitidel seni Hyundaid, Isuzut ja Kiat. Võimsaid autosid armastavaid ameeriklasi tervitas Franciscus tänavu aga Fiat 500Li tagaistmelt.

ROKKIV PAAVST

Novembri lõpus ilmus paavstil „progeroki sugemetega" album „Wake Up!". Tõsi küll, albumi valmimiseks Franciscus ise stuudios salvestamas ei käinud ja kitarrisoolosid sisse ei mänginud. Selle asemel on paavsti kõnede saateks loonud helimaastikke itaalia klahvpillimängija Tony Pagliuca, kes on teinud koostööd nii Peter Hammilli kui ka David Jacksoniga Van der Graaf Generatorist. Franciscus pole siiski esimene paavst, kellel oma muusikaalbum ilmub – Johannes Paulus II ja Benedictus XVI kõnesid saatis aga sakraalne muusika. Franciscuse personaalsed maitse-eelistused muusikas kattuvad osalt teismeliste tüdrukute omadega. Paavst on nimelt suur One Directioni fänn, kelle repertuaarist on ta isikliku lemmikuna välja toonud loo „You Don't Know You're Beautiful".

SÄUTSUV PAAVST

Iga-aastase Twiplomacy analüüsi põhjal võib väita, et paavst Franciscuse Twitteri konto @Pontifex evib maailma liidritest kõige suuremat mõju. Barack Obamal võib olla küll rohkem jälgijaid, kuid paavsti lihtne, ühiskonnakriitiline ja kaastundlik sõnum leiab Twitteris rohkem lugejaid ja jagamisi. Franciscus on oma eelkäija järel teine paavst, kes Twitteris säutsub. Kui Benedictus XVI saldoks jäi lõpuks 39 postitust, siis Franciscus läheneb jõudsalt tuhandele. Kohaliku Twitteri avangardi kurvastuseks tuleb aga mainida, et Franciscus pole võrreldav Toomas Hendrik Ilvesega – arvutit ta enda sõnutsi kasutada ei oska, Facebooki profiili ei oma, nõunikega suhtlemiseks kasutab faksi ja telekat vaatas viimati üheksakümnendatel.

FÄNNAV PAAVST

Franciscus on suur jalgpallifänn. Tegemist on siiski argentiinlasega, kes toetab tulihingeliselt oma kodulinna Buenos Airese vutiklubi San Lorenzo de Almagrot. Tänapäeva jalgpallijumalat ehk kaasmaalast Lionel Messit Franciscus hinnata ei oska, sest pole teda kunagi mängimas näinud. Telekast loobumisel on olnud oma hind!

IGAMEHE PAAVST

Veel enne kui Jorge Mario Bergogliost sai paavst Franciscus, armastas ta Buenos Airese peapiiskopina teha jalutuskäike linna slummides. Temast on saanud igamehe paavst, kes võib ootamatult lõunastada Vatikani sööklas koos lihttöölistega või teha üllatusvisiidi kohvikutesse. Traditsioone eirates ning kirjutamata reegleid rikkudes külastas paavst tänavuste lihavõttepühade eel Rooma vanglat, kus ta pesi kaheteistkümne vahialuse jalgu, kellest pooled olid naised ja üks moslem.

MULTITALENDIST PAAVST

Paavst Franciscus on pärit Itaalia immigrandiperest. Enne vaimuliku karjääri õppis ta keemiat ja kirjandust, olles lähedastes suhetes argentina novellikirjaniku Jorge Luis Borgesega. Tema CVst võib leida ka ööklubi turvatöötaja ameti. Jumalasõna juurde juhatas teda 17-aastasena kogetud epifaaniamoment, kui ta kõndis mööda kirikust. Ta on ise selle kohta öelnud, et tundis tol hetkel, et temast pidi saama preester.

VASTUOLULINE PAAVST

Paavst Franciscuse renomee pole nii laitmatu, nagu see esmapilgul võib tunduda. Argentina „räpase sõja" perioodil oli Franciscus hunta poole hoidnud Argentina jesuiitide seas kõrgeim vaimulik. Väidetavalt lasub Franciscuse südametunnistusel mereväelastel kahe jesuiidist vaimuliku röövimise lubamine 1976. aastal. Preestrite kaitsmise asemel olevat Bergoglio juhtumile läbi sõrmede vaadanud. Vastuoluline oli ka Bergoglio karjäär Buenos Airese peapiiskopina, mille käigus nüüdseks homosõbraliku paavsti kuvandi pälvinud Franciscus oponeeris Argentina presidendile Cristina Fernández de Kirchnerile, kes soovis legaliseerida homoabielud. Bergoglio nimetas seda „destruktiivseks rünnakuks Jumala plaani suhtes", kuid pidi lõpuks Kirchnerile alla vanduma.

jätkub lk 16 >

Religioossel maastikul toimuvad globaalses plaanis suured muutused: ristiusu kese on nihkumas lõunapoolkerale, mida võimendab veelgi Aafrika rahvastiku hüppeline kasv. Alles Ladina-Ameerika päritolu mehe saamine paavstiks on selle tõsiasja esile tõstnud. Vatikani seisukohast on see kaval samm – leevendada kriise fookuse nihutamisega Euroopast eemale ning tuua haigusest tervenemiseks sisse värsket verd. Selline asjade käik võtab sihikule kaks probleemi korraga: ühelt poolt teadvustatakse kristlaskonna muutumist maailma mastaabis ja teisalt lahendatakse koduseid muresid.

PAAVST ON KOMMUNIST?

Franciscus on öelnud, et tema visioon katoliku kirikust on sarnane sõjahaiglaga, mis võtab vastu kõik haavatud. Selle nägemuse üheks manifestatsiooniks on katoliku kiriku ajaloolisest eurotsentrismist eemaldumine – näiteks moodustavad sel aastal Euroopa päritolu kardinalid esimest korda vähemuse. Lisaks peab Franciscus eriliselt oluliseks vaesuse küsimust, majandusliku imperialismiga võitlemist ja keskkonnaprobleeme. Kas kõlab tuttavalt? Küsimustele, kas paavst on ehk sotsiaaldemokraat, on ta diplomaatiliselt vastanud, et tema missioon on kiriku ja kristliku õpetuse oma ja ta ei lähtu ühestki poliitilisest teooriast. Publik ei paista aga taolise neutraalsusega rahulduvat – julgemad kriitikud on pidanud paavsti marksistiks, mõned lausa kommunistiks.

Olukorrast näivad olevat kõige enam häiritud parempoolsed parteid – nii need, kes senini agaralt kristlike väärtuste edendamise lipu alla on kogunenud, kui ka need, kes kirikuga ühiste konservatiivsete vaadete tõttu teatavat ühtekuuluvustunnet on tundnud. Euroopa kontekstis on ehedaim näide lõhestumisest polariseerumine pagulasküsimuses. Paavst tegi oma seisukoha teatavaks 2013. aasta suvel Lampedusas peetud kõnes, milles ta ärgitas kõiki kristlasi pidama silmas ligimesearmastuse printsiipi, ning rõhutas hiljutises kõnes USA kongressi ees universaalseid õigusi elule, vabadusele ja õnneotsinguile. Taolised seisukohad on pannud mitmed parempoolsed end ebamugavalt tundma.

Võib vaielda, et katoliku sotsiaaldoktriin on iseenesest vasakpoolse loomuga, ja kiriku roll nüüdses maailmas ongi heategevus ja kristliku ligimesearmastuse propageerimine ühiskonnas – seetõttu ei ole tõsiasi, et paavst põhjendab oma väidetavaid vasakpoolseid veendumusi kirikudoktriini järgimisega, midagi ebaloomulikku. Samuti ei ole paavsti sekkumine poliitilistesse küsimustesse midagi enneolematut – keskajal olid paavstil poliitilised huvid ja suur diplomaatiline võim. Johannes Paulus II oli eriti poolakatele kommunismivastases võitluses oluline sümbol ja tundis suurt huvi Ladina-Ameerika diktatuririigikides toimuva vastu.

Miks siis kostub parempoolsete parteide suunast hädakisa, justkui oleks neile varvastele astutud? Itaalias populaarsust koguva natsionalistliku suunitlusega Põhjaliiga juht Matteo Salvini on avalikult väljendanud, et paavst ei seisa itaallaste huvide eest, ja küsis provokatiivselt, kui palju pagulasi on Vatikan oma riiki vastu võtnud? USA senati keskkonnakomitee esimehe James Inhofe'i sõnul peaks paavst jääma enda ametikohustuste juurde ja laskma asjatundjatel oma tööd teha[4]. Vabariiklaste ridades leidub teisigi, kelle arvates on paavsti seisukoht, et keskkonnaolude halvenemine on inimtegevuse tagajärg, kinnitamata teadusteooria lubamatu propageerimine.

DOKTRIINI REFORMIMINE VÕI „ARENEMINE"?

Üks võimalik seletus parempoolsete valulikele reaktsioonidele on see, et kuni kiriku tegevus piirdub sotsiaalsfääriga või toetab nende poliitilisi huvisid, ei jääda üksteisele jalgu ja igaüks tegutseb rahumeelselt omal rindel. Demokraatia laienemine itta on lääne poliitilise mõjuvõimu kinnistumisele ainult kasulik ning seetõttu ei olnud Johannes Paulus II missiooni ja lääne poliitiliste huvide vahel konflikti. Paavst Franciscuse sõnavõtte imperialistliku majanduse vastu ja immigratsiooni pooldamise teemadel tõlgendavad mõned parempoolsed poliitikud omadele kaigaste kodaratesse loopimisena ja nad näivad pidavat seda reeturlikkuse märgiks.

Niisiis on tekkinud olukord, kus paavst on ajanud tagajalgadele parempoolsed, kuid ei ole põhjendanud veel piisavalt laiema avalikkuse ootusi seoses kirikudoktriini reformimisega, et teenida näiteks liberaalide ja vasakpoolsete kindel toetus. Arvestatav osa nii positiivsetest kui ka negatiivsetest reaktsioonidest sünnib tegelikkuses tõsiasjast, et ei olda katoliku kiriku toimemehhanismiga kursis. Franciscuselt oodatakse (ja kardetakse) mägede liigutamist, kuid seejuures ei mõisteta tihti, kui kaugele paavsti käsi tegelikkuses ulatub ning kuivõrd on kirikudoktriin üleüldse muudetav.

Franciscust seostatakse küsimustega, mis puudutavad abielu annulleerimist, tsölibaati, aborti ja homoseksuaalsust. Nendest on näiteks tsölibaat kirikupraktika – see järgib inimeste sisseseatud tava, mitte jumalikku õpetust, ning on seega vähemalt teoorias reformidele avatud. Kirikudoktriiniga on asi keerulisem. Ametlikult ei ole isegi paavstil autoriteeti kirikudoktriini muuta, kuid seejuures võivad doktriinid aja jooksul „areneda". Mida see täpselt tähendab ja kui kaugele võib algupärasest versioonist liikuda, on küllalt hägune. Siiski on selge, et paavstil ei ole vabadust kuulutada näiteks aborti või homoseksuaalsust katoliku tõdedega kooskõlas olevaks, ning paavsti „kes olen mina, et geisid hukka mõista?" on küllalt hea näide sellest, mida doktriini arenemine võib tähendada. Franciscus ei vaidle end nii väljendades vastu kiriku tõekspidamistele, vaid rõhutab kaastunde printsiipi – ta ei muuda mitte doktriini ennast, vaid oma suhtumist sellesse.

KIRIK KESET KÜLA

Franciscuse katsed leida kuldne kesktee tänapäevase moraalirelativismi ja jäiga katoliku doktriini vahel on toonud kaasa süüdistusi, et paavst on saamatu ega tule doktriini reformimisega toime. Siinkohal oleks vast paslik küsida, kuivõrd on kiriku põhitõdede reformimine üleüldse Franciscuse eesmärk. Paavsti senist tegevust hinnates tundub, et pigem on sihiks kirikut universaalsemaks muuta ja loobuda kultuurisõja taktikast, millega püüti katoliku kiriku arusaamu intensiivselt ainuõige toimimisviisi pähe serveerida. Selle tagajärjena tekkis selge eristus: kes ei seisa Vatikaniga, on tema vastu. Franciscus on leebema suhtumisega kiriku õpetusse püüdnud seda eraldusjoont kui just mitte kustutada, siis vähem märgatavaks muuta.

Õhku jääb ometi küsimus, kas Franciscusele pandud ootused end tulevikus põhjendavad ja kas tema peaaegu kuldvasikalik positsioon meedias jääb püsima, kui esialgne vaimustus vaibub. Kuidas reageerib meedia siis, kui selgub, et Franciscus on kõigest hoolimata katoliku kiriku pea, kes nõustub üldjoontes kiriku õpetusega, mitte uljas revolutsionäär? Paavst, kutsudes avali kätega kiriku rüppe neid, kes seni kas Vatikani eurotsentrismi või konservatiivsuse tõttu tähelepanu alt kõrvale on jäänud, on maksnud avalikkuse heakskiidu võitmise eest parempoolsete vaikiva toetuse kaotamise hinda. Seejuures ei ole sugugi kindel, et liberaalsemate vaadete esindajate toetus püsima jääb. Franciscus tundub olevat jõudnud punkti, kus mõlemad pooled ootavad Vatikani suunast kinnitust, et paavst just nende maailmavaadet heaks kiidab. Mis saab edasi, sõltub suuresti sellest, kas Franciscus jätkab rahulikku lepitustaktikat, asub julgemalt reformima või loobub suurte muudatuste plaanidest täiesti.

** Emajõe Saadik on Tartu Ülikooli Rahvusvaheliste Suhete Ringi (RSR) liikmete loodud pseudonüüm, mille alt kirjutatakse ühisloominguna valmivaid välispoliitilisi teemasid käsitlevaid artikleid.*

[1] *Draper, Robert 2015. Will the Pope Change Vatican? Or Will the Vatican Change the Pope? – National Geographic, nr 8.*

[2] *Binelli, Mark 2014. Pope Francis: The Times They Are A-Changin'. – Rolling Stone, 28.01.*

[3] *America's Changing Religious Landscape. Pew Research Center, 12.05.2015.*

[4] *Goldenberg, Suzanne 2015. Republicans' Leading Climate Denier Tells the Pope to Butt Out of Climate Debate. – The Guardian, 11.05.*

MIS ON EESTI?

OSALE EESTI BRÄNDI JA MÄRGI ÜHISLOOMES!

Vaata lisaks **misoneesti.err.ee**

Vali ise, kas saadad oma jutu Eestist, pildi eestimaalasest, paned kirja oma nägemuse Eesti tulevikust või teed oma ideekavandi Eesti märgist.

EESTI SÕNAS

Mis teeb Eesti eriliseks? Sa tead mõnda põnevat fakti või naljalugu Eesti kohta? Laadi veebi, et saaksime neid lugusid jagada kogu maailmale.

EESTI PILDIS

Mis teeb eestlase eriliseks? Pildista eestimaalasest talle omases, võib-olla ainulaadses olukorras ja laadi üles. Viime eestlased maailmakaardile.

EESTI TULEVIKULUGU

Milline võiks olla Eesti 25 aasta pärast? Kutsu sõbrad-töökaaslased kokku ja unistage koos Eesti tulevikust. Korjame lood kokku, et teha Eestist veelgi parem paik elamiseks.

EESTI MÄRGI KONKURSS

Otsime Eestile uut märki, millega end tutvustada. Joonista, visanda, või kujunda oma ideekavand ja lae üles. **Peapreemia on 4000 €, mille on välja pannud EAS**

Euroopa Liit
Euroopa Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

Eesti Rahvusringhääling

EAS Enterprise Estonia

JUMAL EI LASE ÜLE

Piret Karro ja Maia Tammjärv

Eesti kristlikest kogudustest on hakanud viimastel aastatel üha enam populaarsust koguma eriti omanäoline baptistlik 3D kogudus, mille pastor on vaid 26-aastane ning enamik koguduse liikmeid temast nooremad. Noorusele vaatamata on 3D hästi organiseeritud liikumine, mille visioon on jõuda inimesteni, kes on kaugel Jeesusest. Müürileht osales kolme nädala jooksul koguduse jumalateenistustel ja seminaridel nii Tartus kui ka Tallinnas.

„Jeesus, sa valitsed kõikjal," laulab solist laval ning sama võib lugeda ekraanidelt, mis on üles riputatud ruumi igasse seina. Ekraanide vahel langeb punakas prožektorivalgus pimendatud ruumis metsseapeale ja Absolut Vodka pudelikorgikujulistele bänneritele. Ruumis seisab mõnikümmend inimest, enamik varastes 20ndates, mõni hoiab käsi taeva poole ning kõik laulavad kaasa.

Olen esimest korda 3D koguduse pühapäevapärastlõunasel jumalateenistusel Tallinnas klubis Privé. Nagu Jeesuski tuli kadunute sekka, on Tartu Salemi kogudusest välja kasvanud seltskond noori kristlasi otsustanud valida oma kogunemiskohaks sakraalhoone asemel paiga, mis tunneb pattu. 3D koguduse missioon on „jõuda inimesteni, kes on kaugel Jeesusest!".

Istun pärast teenistust 3D koguduse pastori Jakob Remmeliga Privé klubisaali *lounge*'i-ossa punastele tumbadele ja küsin muu hulgas, milline paistab meie kodumaa kristlase pilgu läbi. Jakob vastab, et kuigi Eestis tundub kõik hästi olevat – oleme vaba ja kiirelt arenev riik –, on meil siiski palju abielulahutusi ja depressiooni. Tundub, et eestlased ei ole seda pilti, kuidas elada, enda jaoks veel kokku pannud – kui inimesed Jumalasse usuksid, oleksid nad õnnelikud.

Tartu 3D teenistus võtab pisut äreva esmakülastaja vastu lauluga „Kiida, hing, Issandat" ja üldse paistab, et ülikoolilinna teenistus on puhtalt ruumilistelgi põhjustel pisut soliidsem, või vähem patune, aga igal juhul kuidagi *camp* ja ootamatu. Athena kinosaalis saab tehnilisi lahendusi hästi ära kasutada, glamuursed punased istmed on aga ehk liiga mugavad. Kui kõik ülistuseks püsti tõusevad, on veider istuma jääda. Baptistlik ülistamise ja kaasaelamise komme on siin ehk küll alguses pisut võõras, jutluse vahelegi hõigatakse saalist spontaanselt „aamen", „hea kraam!" jne.

Kui pastor on öelnud paar sõna, tervitanud *mind* ja rõõmustanud *minu* tuleku üle (sest sinatamine, 25–40 kuulaja poole korraga pöördumine on 3Dlastele iseäranis omane: „Mul on ülihea meel *sind* siin täna näha!", „Ma julgustan *sind* täna meelt parandama!"), kui Jumalat on ülistatud ka laulude ja pillimänguga, tuuakse jutlus meieni video vahendusel. See on üks 3D tehnilisi lähenemisi – Tallinnas ja Tartus näidatakse ühel ajal väga kvaliteetset, hästi produtseeritud, eellindistatud jutlust ning võib juhtuda, et jutluse pidaja istub ise pühapäeval koos teistega saalis.

VOOLUVÕRK

Nende kolme nädala jooksul, mil Müürileht 3D koguduse teenistustest osa võtab, käib parasjagu jutlustesari „Vooluvõrk", milles selgitatakse Jumala missiooni vooluvõrgu metafoori kaudu. Esimesel teenistusel Tallinnas haarab mikrofoni pastor Mihkel Rehepapp, kes ütleb, et me kõik ühendaksime ennast vooluvõrku. Ta osutab vooluvõrku mainides oma jalge ees põrandal sinist valgust kiirgavatele LED-lambikestele, aga tegelikult tähendab vooluvõrku ühendamine Jumalaga suhtesse astumist. Järgmises, video vahendusel meieni jõudvas jutluses rääkiva Ivo sõnastuses pakub Jumal meile eluleiba ehk rooga, mis tuleb ülevalt ja püsib ning on nii ülevoolav, et toidab ka meie ümber olijaid. Selleks roaks on Jumala armastus. Ivo lubab, et „Jumal ei lase üle".

Noored jutlustajad püüavad leida sõnu, et usu toimimist kirjeldada. Jumal on vooluallikas. Püha Vaim on vool. Jeesus on elektrik ning inimesed on elektriseadmed, keda tarviduse korral Jeesus parandamas käib. Meie suhtumine on reostaat, lisab seeria viimane kõneleja, keskkooliõpilane Raul Villem. Reostaadist sõltub voolutugevus ehk usk Jumalasse.

KOLMEDIMENSIOONILINE SUHE JUMALAGA

3D alustas viis aastat tagasi, kui tollal 20-aastane Salemi koguduse liige Jakob Remmel otsustas oma koguduse luua ning alustas kogunemisi Tartus kinos Ekraan väikse seltskonna mõttekaaslastega nii Salemist kui ka teistest kirikutest. Kinost tuli ka inspiratsioon nimepanekul – lihtne ja tabav 3D, mida annab kergesti ja löövalt ürituste jms eesliitena kasutada. Hiljem mõtestasid hakkajad kristlased, et kolmas dimensioon nende nimes – lisaks koguduse ruumilisele ja kollektiivsele mõõtmele (kirik ja inimesed) – viitab vertikaalsele mõõtmele ehk suhtele Jumalaga.

3D koguduse reipad jutlused, uute tulijate tervitamine ja koguduse struktuur pärineb USA NewSpring Churchi mudelist. Näiteks võib 3D koguduse kodulehelt leida ameerikalikult narratiivseid ja emotsionaalseid videotunnistusi, milles noored räägivad oma Jumala leidmise teekonnast. Iga inimese lugu on erinev. Mõni on kaotanud perekonnaliikmeid ning pöördub leinaga toimetulekuks Jumala poole. Mõni on leidnud, et regulaarne pidutsemine alkoholi, sigarettide ja amfetamiiniga ei ole siiski see elu, mida ta elada tahab. Ning mõni kahetseb abieluvälise seksuaalelu praktiseerimise pattu.

TUNNISTAMISE TERAAPIA, JUTUSTUSE JÕUD

Lugudes ja nende jutustamises, (usu)tunnistustes, Jumalani jõudmise ja religioossete heitluste jagamises teistega näib seisnevat 3D üks põhimisi formaalseid komponente. See ei ole traditsioonina muidugi kaugeltki midagi uut, sedalaadi konversiooninarratiivid pole omased üksnes baptistidele. Need lood on isiklikud Jumala ja religiooni leidmise kirjeldused. 3D koguduses jutustatakse[1] neid kõnekeeles ning meieni jõuavad need videote või kirjutatud tekstide vahendusel. Koguduse liikmed jagavad oma lugusid hea meelega ka ajakirjandusega. Ülesehitus on neil aga siiski sarnane: kõneldakse kas uskmatu Jumala juurde jõudmise teekonnast või siis ajutisest religioossest kriisist, millele järgneb aga alati Jumala taasleidmine. Neil lugudel on eranditult positiivne lõpp ja sõnum, ehkki enamal või vähemal määral *peavad* need sisaldama mingitki (ka siis, kui see pole päriselt veenev) kriisi. See on nende lahutamatu komponent. Jakobi sõnutsi on 3D koguduse liikmetest hinnanguliselt umbes pooltel mittereligioosne perekondlik taust – nad on leidnud religiooni iseseisvalt, nad pole seda „päranduseks" kaasa saanud. Ent uued kristlikud perekonnad on loomisel – koguduses on silmatorkavalt palju noori abielupaare (kes on naitunud napilt täisealistena).

Otse neist konversiooninarratiividest näib formuleeruvat ka identiteet, teatav kinniskujund või -taust, millele osutavad konkreetsetest inimestest rääkides teised koguduse liikmed, aga ka uskupöördunud ise. Võimalik, et neid kinnistaustu on mitu – muidugi on tegemist indiviidide, mitte tüüpide või versioonidega –, kuid selgelt domineerib neist üks, vähemasti nende puhul, kel on mingi silmatorkav või eristuv lugu.

Raul Villem selgitab vooluvõrgu-metafoori kaudu Jumalasse uskumist: sinu suhtumine on reostaat. Taamal ööklubi Privé diskokerad ja lavavalgustid. Foto: Aleksander Kelpman

Nii osutatakse Tallinna *campus*'e pastorile Mihklile läbivalt kui endisele sõltlasele ja seda teeb ta korduvalt ka ise. Konversiooninarratiivi iseloomulik tunnus on performatiivsus – teatav väljapoole suunatus. Loo korduva jutustamise teel paistab konversiooni läbiteinu uskupöördumise emotsionaalset kogemust taas läbi elavat. Tartu *campus*'e pastori, 24-aastase Rando lugu pajatab inimesest, kes leidis jumala teadusele, loogikale ja faktidele tuginedes.

See ühe loo, ühe eristuva tunnuse alusel liigitamine ja sildistamine meenutab pisut Ameerika *reality*-televisioonist tuttavat praktikat, kus igast tegelasest võetakse üks eristuv detail, mis aitab neid meelde jätta: kellel oli raske lapsepõlv, kellele meeldivad autod, kes kannab ainult roosat värvi...

Nüüdseks on 3D kogudusse lisandunud veel üks eriilmelise tunnusjoonega liige, „endine gei" Krister, kellest põgusalt allpool.

KRISTLUS NOORTELT NOORTELE

Praeguseks on Jakob üks Eesti noorimaid pastoreid. See on oluline erinevus 3D ja teiste Eesti baptistlike koguduste vahel (muidugi peale asjaolu, et nende teenistused toimuvad ööklubis ja kinos) – peaaegu kõik teenistusel käijad on vanuses 15–29. Üksikud hallipäised paistavad silma. 3Dle aluse pannud kümnest inimesest on kasvanud viie aasta ja mõne kuuga 113-liikmeline ühendus.

Põhjusena, miks nad otsustasid liituda just 3D kogudusega, toovad noored välja, et tundsid ennast tihti ebamugavalt üksijäetuna, kui olid mõnda teise kirikusse uue ja tundmatuna sisse astunud. 3Ds seda ei juhtu – uusi tervitatakse soojalt ning vanad olijad julgustavad neid endaga koos palvetama ning soovi korral mõne töögrupiga liituma. Ka Müürilehe ajakirjanikke ei jäetud üksi, vaid tutvustati end, uuriti, kas me oleme teenistustel varem käinud, kuidas me siia sattusime, mis on meie kokkupuuted kristlusega...

Jumalateenistustel pole mingit *dresscode*'i, nii tavaliikmed kui ka pastorid tulevad kohale teksades, dressikates ja kampsunites. Sõnum, mida annavad edasi ka hierarhiliselt kõrgemal seisvad pastorid, on lihtne: nende usuline kuuluvus on normaalne, see on selle maailma, ühiskonna osa.

19-aastane Hele-Liis hakkas kristluse vastu huvi tundma umbes kuus aastat tagasi ning enne 3Dni jõudmist sattus ta lähedale ka Risttee, Kolgata ning Elu Sõna kogudusele. Küsimusele, miks ta 3Dsse püsima jäi, vastab Hele-Liis, et lihtsalt mingi klikk käis ära. See „klikk" tundub sarnanevat näiteks 22-aastase Ireni kirjeldusega sellest, kuidas „ta tundis, et Jumal väga konkreetselt ütles", et tuleks just 3Dsse minna. (Sama retoorikat kasutas ka Jakob „Pealtnägija" saates, kui kõne all oli uue koguduse tegemine: „Aga ühel hetkel ma sain ka aru, et Jumal konkreetselt pani minu südamele..."[2])

Iren ütleb, et 3D muudab eriliseks muu hulgas uuenduslikkus – ta nendib, et just siin on võimalik noortel viia ellu oma mõtteid, samas kui traditsioonilistes kogudustes on see raskem. Mõnikord nad tahavadki teha teenistust teisiti ja siin on see okei!

See uuenduslikkus tundub siiski pigem formaalne, noortepärasus pigem vahend. See ei ole nüüdisaegne reformism, sest jutlustel (jne) edastatud sisus ei ole midagi erilist ja uut, küll on aga silmatorkavalt teistsugune teenistuste vorm. Jah, nad kogunevad ööklubis ja kinos, ning jah, nad ristivad tünnisaunas. Nende jutlused jõuavad tõepoolest inimesteni (muu hulgas) üle võrgu video vahendusel. Peletav pühalikkus on siit puudu – pastorid võivad kanda ja kannavadki dressipükse ja T-särki, kasutada kohati ülepingutatud noortepärast slängi. Ka need, kes muidu kõneldes sedalaadi kõnepruuki ei tarvita, astuvad laval olles hoopis teistsugusesse rolli, kopeerivad – kas teadlikult või mitte – mingisugust 3D formaati, milleks on näiteks spontaansed väljendid või fraasid: „nagu, täiega!", „*nice*!", „super, jess!", „hea kraam" (mõne kirjakoha kohta), „ülikvaliteetne aeg", „ülihea meel" jne. Võib-olla peitub siin karismaatilise juhi rolliotsing, on ju koguduse üks juhtmõtteid see, et „juhtideks kujunevad järgijad!". See osalt silmatorkavalt kunstlik noortepärasuse taotlus toob paratamatult silme ette mingisuguse vabalt valitud erakonna noortekogu piirkonnajuhi tüpaaži...

Tünnisaunas ristimine on külmal ajal tõepoolest ka praktiline. 3D koguduse pärusmaaks nimetatakse näiteks seda, et räägitakse „asjadest nii, nagu need on". Samavõrd kui sisulised (ja seeläbi niikuinii subjektiivsed) on sedalaadi osutused ka formaalsed – igasugune ülepingutatud sakraalsuse puudumine paistab noortele hästi kohale jõudvat. Kirik tuuakse justkui maa peale, lähemale, eemaldatakse mingi kommunikatiivne, aga ka ruumiline (kirik *vs.* kino/ööklubi) barjäär. Neile, kes jumalateenistustelt just seda barjääri ja pühalikkust ootavad, on 3D meetodid kindlasti just, vastupidi, peletavad, aga võetud risk on end selgelt ära tasunud populaarsusega sihtgrupi seas.

ÜHINE MISSIOON

Paralleelselt pühapäevaste jumalateenistustega toimub nii Tartus kui ka Tallinnas DNA kursuse nimeline õhtuste vestlusseminaride sari, kus arutletakse koguduse 12 põhiväärtuse üle. Seminaridel on pingevaba õhkkond, kus igaüks võib muljetada, kuidas tal parasjagu suhe Jumalaga läheb ning milliseid edusamme ta vahepeal teinud on. Ühispalvete sõnastused on vabad ning põhiliselt arutatakse küpsiselaua kohale kursuse jaoks kokku pandud töövihiku küsimuste üle.

Pärast pooleteisetunnist arutelu teemal „Iga samm on tähistamist väärt" jaguneme gruppideks, et koos palvetada. Üks tüdruk soovib paremaid hindeid, teine Jumalale lähemal olla, kolmas, noormees särgiga „MA ♥ OMA KOGUDUST", et ta suudaks oma elu ja edasist teekonda paremini mõtestada (ja et Kaitseväe arstlik komisjon teda väekõlbmatuks peaks). Paneme silmad kinni ning kaks esikõnelejat palvetavad meie kõigi nelja eest. Palutakse ka seda, et Müürilehel ikka hästi läheks.

3D kogudust iseloomustab ka enamiku liikmete aktiivne panus erinevatesse ühistegevustesse. Näiteks on olemas ülistuse tiim, produktsioonitiim, järgmiste sammude tiim. Kes oskab ja tahab laulda, see laulab, kel on tehnilist taipu, aitab ülekannetega, kes oskab korraldada, korraldab jne. Kaasamispraktika ühendavat toimet tunnistavad ka koguduse liikmed ise DNA kursusel, mil kõne all on 3D põhimõte „Ühtsus tuleb ühisest visioonist".

Samuti kõnelevad noored laagritest jm ühisväljasõitudest, ehkki näiteks erinevalt ühe suvalise erakonna noortekogu suvelaagrist ei ühenda kristlasi noortelaagrites mitte alkohol ja pidutsemine, vaid teised tegevused. Need ei hõlma loomulikult vaid piibli lugemist ja palvetamist – väga oluline on siin ka muidu noorte ühtsustunde kasvatamine, ühised sotsiaalsed tegevused, mängud jne. Paljud tunnevad, et saavad päästetud just laagris, näiteks 17-aastane Artur ütleb, et ta ei oleks teinud otsust saada kristlaseks, kui ei oleks olnud üht õhtut noortelaagris. Oma jutluses „Jumala vägi tervendab" kõneleb ka Mihkel sellest, missugust olulist rolli mängis tema jaoks ühes suvelaagris osalemine.

DNA kursusel käsitleti veel üht olulist 3D koguduse põhimõtet „Iga samm on tähistamist väärt". Praktiliselt seisneb see teenistuste silmapaistvalt ekspressiivses nüansis – laulmine, plaksutamine, rõõmustamine. Pühapäeviti vaadatakse koos uute tunnistuste või hiljutiste ristimiste videoid, rõkatakse ja aplodeeritakse ning muidugi on seesugune keskkond ka psühholoogiliselt julgustav üha uuteks uskupöördumisteks. See on oodatav, see on normaalne. Seeria „Vooluvõrk" kolmanda teenistuse eel nimetab Mihkel, et vaid kahe teenistuse jooksul – ja seinale ilmuvad suurelt täpsed numbrid – on kolm inimest päästetud (ehk nad on otsustanud Jumala oma ellu võtta) ja kaks ristitud. Ja kogudus rõõmustab, aplodeerib, hõiskab, tähistab igat sammu.

MEELEPARANDUS VÕI AJUPESU

Mõni nädal tagasi jõudis peavoolumeediasse[3] Kristeri tunnistus, kus ta kõneleb homoseksuaalsusest puhtakssaamisest 3D koguduse abiga. Delfi Naisteka artikli autor, kes Kristeri tunnistust kommenteerib, peab seda ajupesuks. 3D koguduses usutakse, et seksuaalsus ei ole inimese jaoks identiteet, vaid pigem osa käitumisest, ning iha endaga samast soost isikute vastu on lihtsalt kiusatus, millest tuleb üle olla – sest valik on inimesel alati[4]. „Jumal lõi inimesed meheks ja naiseks" tähendab paljut.

Ja tõepoolest, see kõigest hoolimata ikkagi mõneti üllatab – need noored, rõõmsad, kenad, armsad inimesed, kellest paljude jaoks on kristlik tee midagi täiesti uut, on aktiivselt ja selgelt homoseksuaalsust eitaval seisukohal. Seejuures puudub siit täielikult see vihkamise retoorika, millest võisime hiljaaegu lugeda The New Yorkeri artiklist[5], mis kõneles radikaalsest Westboro baptistlikust kirikust. Westboro tunnus- ja hüüdlausete hulka kuulusid näiteks „God hates fags" ja „Thank God for AIDS". 3Dd iseloomustab hoopiski kõikevõitva armastuse retoorika – kõik, kellelt nimetatud teema kohta uurime, kinnitavad, et neid on kutsutud homoseksuaale ja teisi eksinuid armastama, nendega aega veetma; et see on küll patt, aga me kõik oleme patused.

Aborti ega eutanaasiat 3D kogudus ei poolda, kuna Jumal armastab iga inimest, ka seda, kes äsja eostatud või paratamatult suremas, nagu jutlustab külalispastor Meego Remmel Salemi kogudusest[6]. Samas on nad pagulaste suhtes kaheldamatult positiivsed, sest „Jeesus ise oli pagulane"[7] (siiski vist mitte Genfi 1951. aasta konventsiooni alusel, aga mõistate küll...).

[1] *Vt tunnistusi 3D koguduse kodulehe* 3dkogudus.ee *meediarubriigist.*

[2] *3D kogudus meelitab noori usu juurde ootamatute kohavalikutega. – Pealtnägija, 11.03.2015. Leitav ETV saadete arhiivist aadressil* etv.err.ee.

[3] *Laanemägi, Jete 2015. Populaarse 3D Koguduse noor pastor muudab homod heteroks: ajupesu kõrgeim tase? – Delfi Naistekas, 20.11.*

[4] *Vt Jakob Remmeli videojutlust homoseksuaalsuse teemal 3D koguduse kodulehe meediarubriigist.*

[5] *Chen, Adrien 2015. Unfollow. How a prized daughter of the Westboro Baptist Church came to question its beliefs. – The New Yorker, 23.11.*

[6] *Vt Meego Remmeli videojutlust abordi ja eutanaasia teemal 3D koguduse meediarubriigist.*

[7] *Vt Jakob Remmeli videojutlust pagulaste teemal 3D koguduse meediarubriigist.*

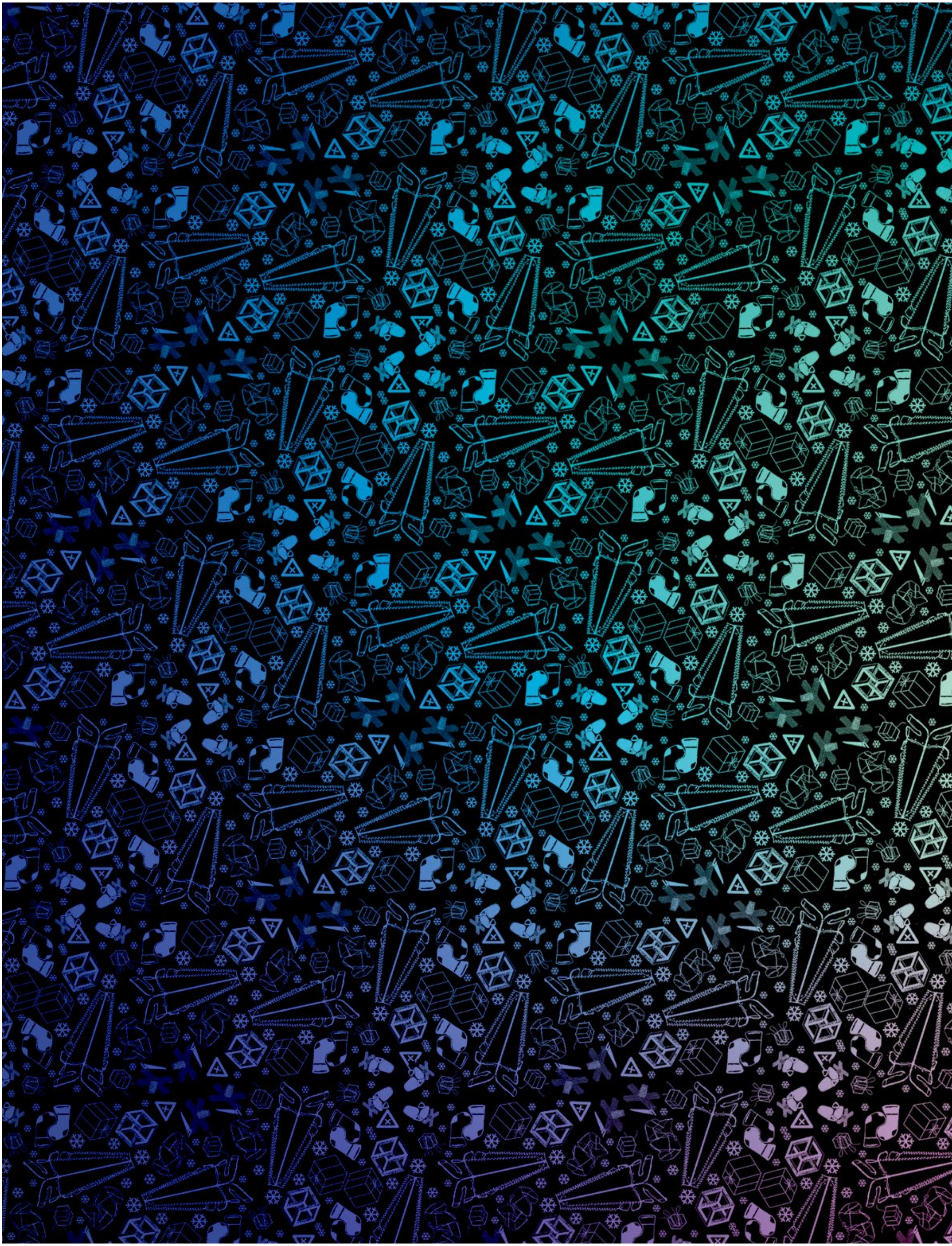

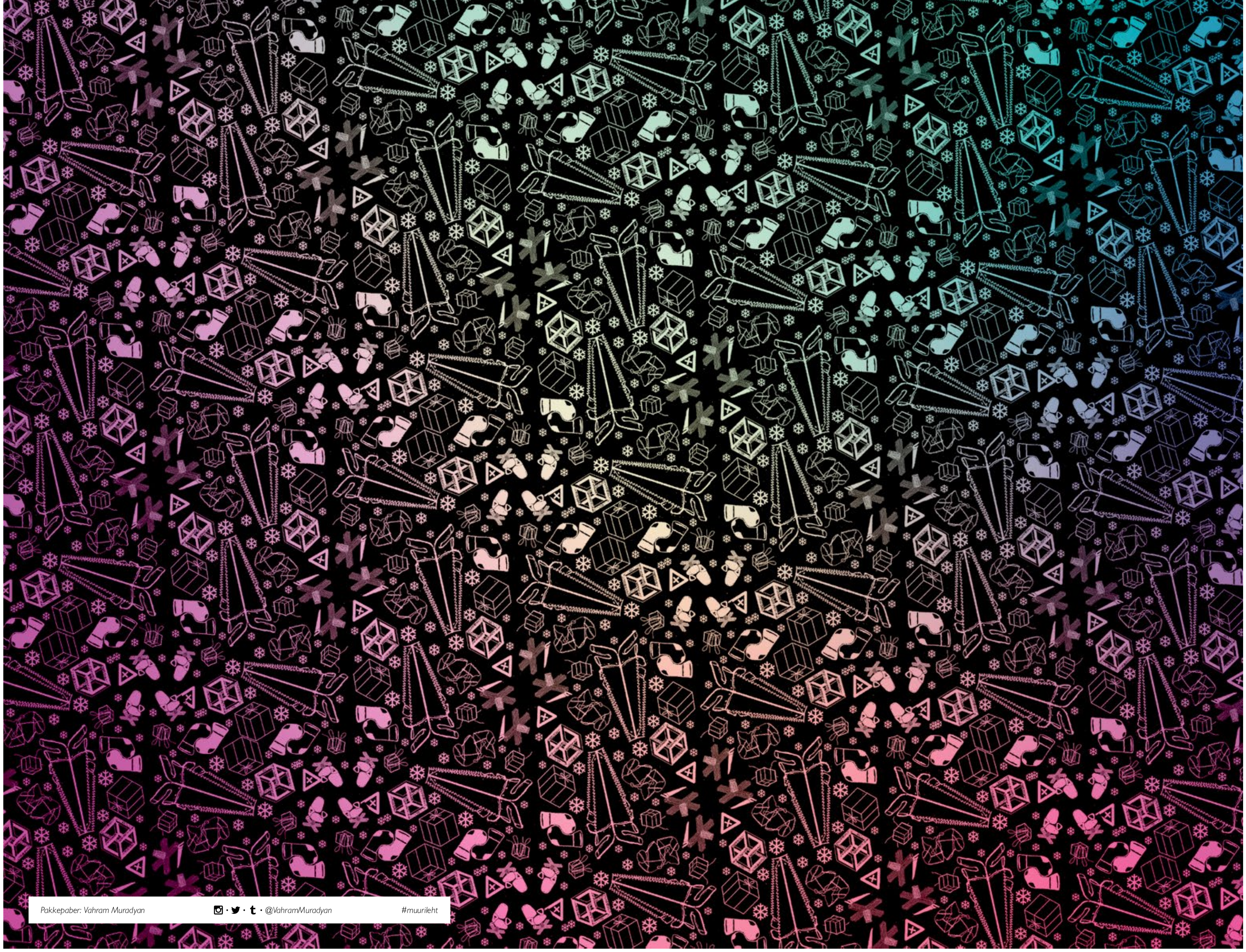

Pakkepaber: Vahram Muradyan · @VahramMuradyan #muurileht

TRÜKIPRESSIST REFORMATSIOONINI. INTERNETIST DIGISAKRAMENDINI?

Henri Kõiv

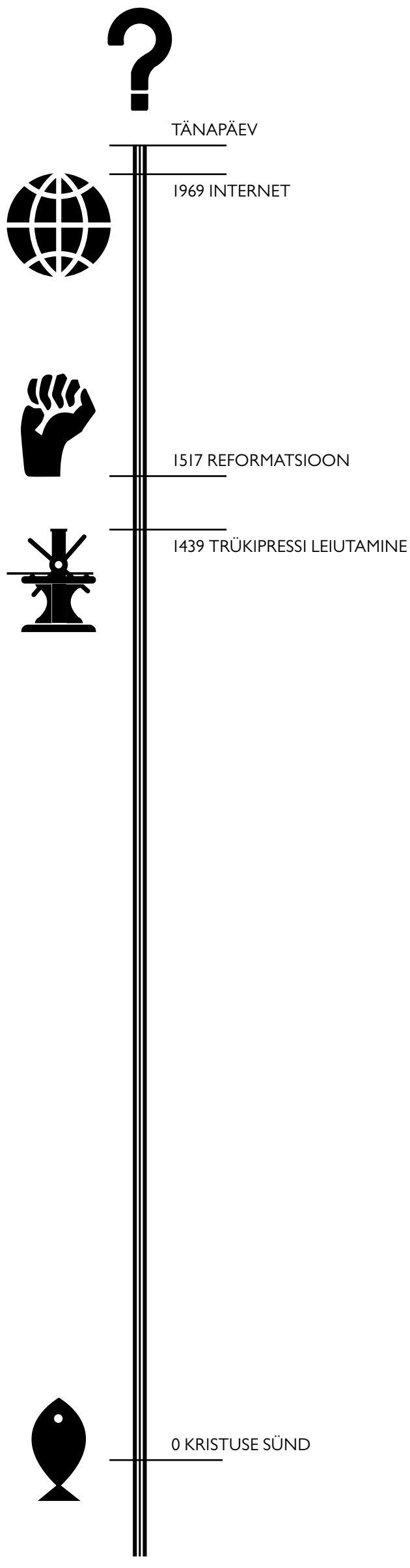

Digiajastu prohvet ja tehnoevangelist on sildid, mida on üritatud seni pigem Steve Jobsile või Bill Gatesile külge pookida. Nüüdseks on kirikutes tööl inimesed, kes kristlikku evangeeliumit võrgus kuulutades nendele nimetustele isegi paremini võiksid pretendeerida.

Interneti ja sotsiaalmeedia pakutavatest võimalustest pole kirikud olnud just kõige kärmemad kinni hakkama. EELK kirikuvalitsuses tekkis võrgumisjon eraldi teemavaldkonnana alles tänavu. Senini olid kogudused ja vaimulikud toimetanud veebis rohkem omasoodu ja sisetunde ajel. Kirikuvalitsuses võrgumisjoni eest vastutama määratud Viru praosti ja Rakvere Kolmainu koguduse õpetaja Tauno Toompuu sõnutsi on tema eesmärgiks uuel ametikohal mõtestada lahti, kuidas kirik peaks võrgus tegutsema.

Toompuu ei salga, et viis, kuidas kirik praegu veebis eksisteerib, ei toimi. Kuigi eestlased täidavad veebis deklaratsioone, loovad ettevõtteid, peavad päevikut ja otsivad kaaslast kogu eluks, siis jumalasõna küberruumis ei levi. Saar Polli tänavu tehtud uuringust „Elust, usust ja usuelust" selgus, et religiooniteemalisi internetilehekülgi pole kordagi külastanud 90% vastanutest. Sotsiaalmeedias pole religiooni teemadel kunagi suhelnud aga 94% inimestest. Mis on kiriku jaoks veelgi hullem – statistikakõver pigem langeb! Toompuu on määratud neid nukraid trende muutma. Ta näeb võrgumisjoni potentsiaalse sihtgrupina eelkõige mehi. Kui naised eelistavad jumalasõnaga tutvumiseks ajalehti ja raamatuid, siis samast uuringust tuli välja, et meeste jaoks on internet ja sotsiaalmeedia esimeseks kokkupuuteks kristlike teemadega turvalisem keskkond. „Seal saab üksi ja ilma tähelepanuta sellise kahtlase teemaga nagu religioon tegeleda," pakub Toompuu ise välja ühe selgituse.

Toompuud on tituleeritud „nutitelefoniga pastoriks", justkui see oleks midagi täiesti harukordset. Toompuu ise pakub, et nutitelefon on olemas vähemalt kahel kolmandikul kirikuõpetajatest. E-riik ikkagi! Tõsi küll, Toompuu on neist üks väheseid, kes pühapäeviti kogudusele piiblit tahvelarvutist ette loeb. Toompuud ei määratud võrgumisjoniga tegelema juhuslikult ega ka nutitelefoni olemasolu pärast. Ta on teinud misjonitööd sotsiaalmeedias seni väga edukalt, omades arvukat virtuaalset kogukonda isegi eestlaste seas suhteliselt marginaalses Twitteris. Kes täpsemalt selle kogukonna moodustavad, Toompuu paraku ei tea. Küll aga teab ta seda, et mitmed tema ametivennad jälgivad tema säutse huviga.

Twitteri 140 tähemärki näikse justkui sobivat ideaalselt piiblisalmide postitamiseks. Paljud populaarsed Ameerika kirikuõpetajad just seda teevadki – tsiteerivad piiblit ja inspireerivad sellega inimesi. Paar aastat tagasi hakkas Twitteri peakontorit huvitama, millistest eluvaldkondadest tuleks mõjukaid kasutajaid juurde leida, et Twitter veelgi populaarsemaks muutuks. Meelelahutajate, tippsportlaste ning ettevõtjate asemel osutusid just evangeelse sõnumi kandjad sihtgrupiks, kelle värbamise nimel hakkas Twitter eraldi pingutama. Kõige tuntumate Twitteri-evangelistide säutsud meenutavad rohkem inspireerivat tsitaadiraamatut. Neil võib olla küll vähem jälgijaid kui Katy Perryl või Cristiano Ronaldol, kuid nende postitused levivad Twitteris kulutulena. *It's not about reach, it's about engagement*.

Toompuu Twitteri voos on piiblisalmid pigem erandlikud. Seda eelkõige kahel põhjusel: esiteks, kuna tegu on üsnagi spetsiifilise tekstiga, vajavad need Toompuu hinnangul juurde kommentaari, teiseks ei soovi Toompuu taastoota kuvandit kirikuõpetajast kui tüübist, kes on õppinud hästi piiblit lugema ja nüüd üksnes tsiteerib seda järjepidevalt. Selle asemel säutsub Toompuu tihti hoopis ühiskondlikel teemadel. Tema viimane postitus oli näpuviibutus Pariisi terrorirünnakule järgnenud kaastundeavaldustele sotsiaalmeedias, mille käigus eirati sarnaseid ohvreid Beirutis ja Bagdadis.

Facebookis ja Twitteris tuleb kirikuõpetajatel paratamatult sutaan seljast heita ning suhelda oma kogudusega teisiti kui kirikus jutlust pidades. Tartu Salemi koguduse pastor Meego Remmel paiskab näiteks Facebookis juba aastaid õhku küsimusi, lastes oma sõpradel ja jälgijatel neile vastuseid pakkuda. „Kas Sa kontrollid oma viha või kontrollib viha Sind?" „Kuidas saavad ühest perest pärit lapsed nii erinevaks kujuneda?" „Kust tuleb armastus?" Need küsimused pole Remmeli seinale tekkinud juhuslikult, vaid igapäevasest kalendaarsest piiblilugemisest lähtuvalt. Teisisõnu pärinevad küsimused piiblitekstidest, mida Remmel ise on samal päeval lugenud ja mille üle juurelnud.

Remmel usub, et küsimused panevad infoküllases maailmas inimesi rohkem edasi mõtlema kui valmisvastused: „Kui hakkaksin oma küsimustele vastuseid pakkuma, kaoks lugejail huvi ja vajadus iseseisvalt arutleda ja edasi mõelda." Demokraatliku küberruumi – mis vastandub igasugustele reaalmaailma hierarhiatele – võimupositsioonilt vastuste edastamine ei kõlbagi. Ilmselt on see üks põhjus, miks kristliku sõnumi maa peal kuulutamise eest vastutav kirik veebis seni üksnes arglikke samme on teinud. Toompuu tõdeb, et sotsiaalmeedias peab kirik oma auditooriumi usaldama, sest kontroll selle üle, mis sõnumiga edasi saab ja kuidas seda tõlgendatakse, on minimaalne.

Kuna igaühel on võimalus pühakirja tsitaatide kohta küsimusi esitada ja neid kahtluse alla seada, siis tuleb kirikuõpetajatel olla rohkem kui kunagi varem valmis dialoogiks. Põgeneda, kuulutades, et internet sai täis, pole kusagile. Seetõttu muutub paratamatult ka kristliku sõnumi sisu – Toompuu arvates ennekõike elulisemaks ja praktilisemaks. „Mitte õndsaks saamine pärast surma, vaid õnnelik olemine siin ja praegu," mõtestab Toompuu fookuse ümber niisuguseks, et see praegust (veebi)koguduse liiget rohkem puudutaks.

Teatavasti lõppes trükipressi leiutamine kiriku jaoks reformatsiooniga. Kuna internetti on võrreldud pidevalt trükipressiga, siis tekib küsimus, millise murrangu see endaga kristluse jaoks kaasa toob? Kas füüsilised kirikud sulgevad sarnaselt pangakontoritega väiksemates maakogukondades oma uksed? Kas e-residentsuse ja digiretsepti kõrvale tekivad peagi ka e-kirik ja digisakrament? Toompuu pole siiski Jobsi ega Taavi Kotka sugune visionäär, kes pooldaks ristimist veebiformularide kaudu või ühe hiireklikiga kogudusega liitumist. Ta jääb resoluutseks: „Religioossete e-teenuste pakkumine ei ole variant." Ristiusu seisukohalt jääb usu füüsiline pool alati tähtsaks ja Toompuu ei kujuta ette, kuidas seda saaks veebipõhiselt teostada. Rääkimata sellest, et virtuaalsusest saab lõpuks küllalt ka inimestel, kes on seni ainult veebijutlusi kuulanud. Ta võrdleb seda tutvusvõrgustikega, kus kasutajatel tekib ühel hetkel vastupandamatu soov füüsiliselt kokku saada.

Paraku tuleb tõdeda, et infoühiskonna esitatud väljakutsetele on suutnud reageerida seni hoopis paremini islamiradikaalid, kes postitavad oma YouTube'i kontodele võikaid videoid peade maharaiumisest, levitavad oma sõnumeid tuhandete Twitteri kontode kaudu (mida Anonymouse häkkerid nüüd sulgevad) ning suhtlevad kaasamõtlejatega krüptotarkvara kasutades. Eesti Kirikute Nõukogu aastakonverentsil nimetas Toompuu ISISe liidrit Abū Bakr al-Baghdādīt suisa moodsa aja Martin Lutheriks. Toompuu hinnangul levib al-Baghdādī ja tema jüngrite sõnum, sest see on niivõrd radikaalne ja pöörane. Hulljulge. Just julgusest jääb Toompuu hinnangul kristlikul kirikul puudu. ISISele vastukaaluks tuleks olla positiivselt julge: „Kirikul tuleb minna veebis välja traditsioonilisest kastist ja õpetada inimesi seeläbi asju teistmoodi nägema."

Ikoonid: Monica Goncalves, Mike Wirth, Alex Almqvist, Ralf Schitzer, Chris Robinson (Noun Project, CC)

Kordumatud kultuurimustrid korduvalt koju!

www.tellimine.ee

BIOMARKET

Nii terve ja rõõmus...

Nüüd uues Viimsi Keskuses!

Kaubamaja Biomarket | *Rocca Al Mare Biomarket* | *Solarise Biomarket* | *Ülemiste Biomarket* | *Viimsi Biomarket* | *Tartu Biomarket* | *Pärnu Biomarket*

www.biomarket.ee

PIDU, MIDA EI TASU MAHA MAGADA

L.I.E.S. Recordsi enigma Gunnar Haslam ASUMis

11. detsembril toob värskelt avatud alternatiivse tantsumuusika klubi ASUM Tallinnasse New Yorgi eksperimentaalse *house*'i ja *techno* suurkuju ning L.I.E.S. Recordsi hoolealuse Gunnar Haslami.

Nagu mitmed teisedki L.I.E.S.-i artistid, ilmus ka Haslam oma debüütalbumiga „Mimesiak" justkui eikusagilt, jättes enda järel maha meditatiivsed mantrad ning tumeda varjuna pea kohal rippuvad heliribad. 2014. aastal ilmunud „Mirrors and Copulation" jätkas veelgi masinlikuma ning mudasema *ambient techno*'ga, tehes albumi pealkirjaga näilise peanoogutuse kirjanik Jorge Luis Borgese tsitaadile „Mirrors and copulation are abominable, since they both multiply the numbers of men..." („Peeglid ja paaritumine on jälestusväärsed, kuna mõlemad suurendavad inimeste hulka...").

Üritusel teevad kaasa ka ASUMi residendid Eisi, Mava & Nebukat ning Malkovski.

Kodumaise 4/4 teerajajad Hypnosaurus ja Neuronphase Aparaaditehases

18. detsembril toimub Emajõe Mornas restoranis Aparaat aastalõpu kõige südamlikum ja tummisem astumine. Tähistamisele tulevad kahe kodumaise neli/neli muusika teerajaja vinüülid: Hypnosauruse „1991–1992" ja Neuronphase'i „SL 007", mille puhul annab esimene neist kogu oma masinaparki kaasava ainsa Tartu *live*'i ning viimaselt võib oodata maksimaalselt tantsulist setti, mis on plaadiesitluse raames ainuke siinpool universumit.

Erikülalisteks on spetsialistide järelevaataja kosmoseratsanik MRDS, kes laseb tantsuplatsile lahti kõik *techno*'st kantud stiihiad, ning pikapäevarühma intendant Kristjan Mõru, kes saabus just Berliinist hunniku vinüülidega täis parimat ja kosutavat tatsumist. Sammulugejad sünkrooni ja tümm laude!

Anthony Naples. Foto: press

Lekker täidab tühimiku Tallinna põrandaaluses ööelus

Tallinna hilisõhtused ja varahommikused tantsujalad võivad hakata harjutama suunda Vabaduse väljaku poole, kus avab 5. detsembril uksed baar/klubi Lekker.

Endise Kohvik Moskva põranda all (Vabaduse väljak 10) tuksuma hakkav lokaal seab eesmärgiks tuua pealinna tantsumuusikaskeenesse intiimset õhkkonda ja kvaliteetset programmi, mille raames saabub lähikuudel Tallinnasse mitmeid hinnatud artiste üle maailma.

Avaõhtuks sõidutatakse USAst kohale plaadileibeli Proibito boss ja suurepärane plaadikeerutaja Anthony Naples, kelle mõne aasta tagust ülesastumist Patareivil mäletatakse siiani ülivõrdes.

Selle aastanumbri sees leiab Lekkeri kavast veel muu hulgas Mutant Disco ning aasta saadab ära maratonpidu Mr. Tiesiga.

SÜNK ja Õnne 14 toovad uue aasta Tartusse

Arhiiv ja Kirjanduse Maja pakuvad aastavahetusel hullumeelset kombinatsiooni Tartu kahest kuumast peosarjast: Arhiivis haarab ohjad SÜNK ja üleval Kirjanduse Maja saalis Õnne 14.

SÜNK on kogemusürituste sari, mille põhirõhk on põneval elektroonilisel tantsumuusikal ja tihedalt kujundatud ulmelistel keskkondadel. Seekord astuvad kahes saalis üles DJd Söör Paul, Siim2000, Lyska, Frisko, Barthol jpt.

Õnne 14 konstandid Villu Päärt ja Ants Siim ning erikülaline Berk Vaher pakuvad eklektilist ja vahel kiiksuga sooja tantsumuusikat, mis on tihti enam kui 30 aasta vanune. Kindlasti kuuleb diskot, souli, *funk*'i ja *ska*'d ning ka eesti diskoobskuursusi.

Haigla Pidu: Sassy J!

11. detsembril sõidab Haigla Peole külla Sassy J – esmaklassiline Šveitsist pärit nais-DJ, promootor ja muusikaarmastaja, kelle korraldatud üritustel on mänginud suurkujud Theo Parrish, Madlib, Moodymann, Floating Points ja paljud teised.

Sassy enda muusikavalik algab pehmest džässist ja soulist ning lõppeb parima paukuva *techno*'ga. Viimaste aastate plaadikeerutamised on viinud teda nii Prantsusmaa väikelinna Gilles Petersoni muusikafestivalile kui ka Benji B legendaarse Londoni sariürituse Deviation pulti ning tema DJ-miksi on andnud kassetil välja UK põneva tantsumusa leibel The Trilogy Tapes.

Enne ja pärast peakülalist tantsivad ja tantsitavad puldi taga Haigla DJd Ats Luik ja Kristopher Luigend.

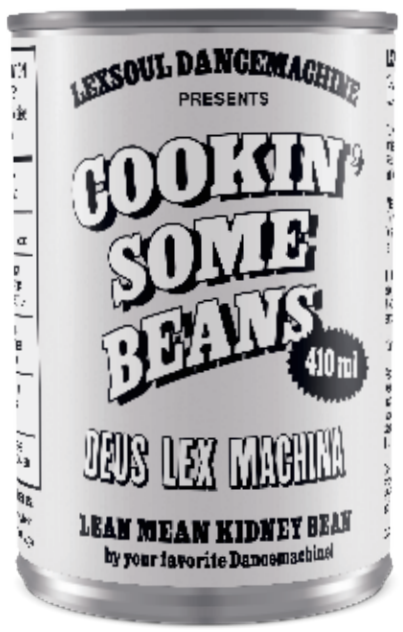

Lexsoul Dancemachine'i
lean mean kidney bean retseptikonkurss!

Lõika välja oma oaroa retseptiga täidetud kupong ja saada Lexsoul'i peakontorisse*

Kolmele vaimukamale retseptile saadame spetsiaalse "Cookin' Some Beans" purgi, mis sisaldab Lexsoul Dancemachine'i debüütalbumit "Deus Lex Machina"

Vaata ka www.lexsouldancemachine.com

*peakontor: Ehtertainment OÜ, Fr. R. Faehlmanni 23, 10125, Tallinn.

The Recipe!

JUMAL POPKULTUURI TAUSTAL

Mariliis Mõttus

Samal ajal kui Kanye West end jumalaks kuulutab, lahkab Ameerika trubaduur Sufjan Stevens läbi pea nähtamatu religiooniudu ühiskonna probleeme. Kas ja kuidas seovad usku ja selle sümboleid oma loomingusse aga eesti muusikud?

2014. aastal tekitas mitmete katoliiklaste seas meelehärmi seik, kui paavst Franciscus otsustas kutsuda Vatikani jõulukontserdile esinema pungi ristiema Patti Smithi. Parastav suhtumine kristlusesse, mida võib punkmuusikas kohata, on muidugi üks asi, mille pärast pahameelt avaldada, kuid suuremat rolli mängis siin fakt, et Smith oli julgenud alustada oma esimest, 1975. aastal ilmunud albumit „Horses" sõnadega „Jesus died for somebody's sins, but not mine".

Hiljem on lauljanna väitnud, et lugu ei peegeldanud niivõrd tema suhtumist Jeesusesse, vaid deklareeris seda, mida ta tundis, öeldes, et tahab teha oma vigu ja valikuid ise, mitte et keegi teine neid tema eest teeks.[1] Samas leidub Smithi, kes on muide kasvanud üles Jehoova tunnistajate perekonnas, loomingus viiteid piiblile veelgi ning tema sõnul resoneerub püha raamat senini kõigega, mis meie maailmas toimub, olgu selleks siis reetmine, iha, luule või eneseohverdus. „Ükskõik mis usku me ka ei järgiks, see kirjeldab endiselt seda, mida inimesed oma igapäevaelus läbi elavad," ütleb ta.[2]

Smith on vaid üks individualistlik näide sellest muusika põimumisest religiooniga, kuid usukäsitlust saab vaadelda ka laiemalt. Esimesena võib tuua välja muusikud, kes tituleerivad end ametlikult kristliku muusika viljelejateks. Grupp, mille loomingust leiab Jumalat ülistavat ja kristlusele omaseid põhitõdesid kuulutavat lüürikat ning mis on levinud näiteks algselt üsna kummastavatena mõjunud alažanrite *white metal* ja *Christian hardcore* juurest nüüdseks isegi sellisesse žanrisse nagu *dubstep*.

Teine võimalus on viidata oma usulistele vaadetele rangele evangeelsele tasandile laskumata ning rääkida teemadest, mis lähevad inimestele korda nende maailmanägemusest sõltumata. Viimaste hulgast võib maailma mastaabis välja tuua näiteks Belle and Sebastiani, U2 ja Sufjan Stevensi, kelle puhul ei pruugi paljud ilmselt aimatagi, et neil kristlik taust võiks olla.

Popmuusikale meeldib religioosset konteksti ära kasutada ka täiesti mittereligioossetel põhjustel ning nii võib usuga seotud sümboleid ning metafoore leida viitamas hoopis mõnele muule nähtusele. Võtkem näiteks 2007. aastal tantsumuusikas tähelennu teinud prantsuse *house*'i-duo Justice'i (stiliseeritud kui Jus†ice) ning nende esikalbumi „Cross", milles kristlike sümbolite tõeline kasutuspõhjus viitab eelkõige tugeva visuaalse identiteedi loomisele.

Ent unustada ei saa ka seda, et jumalikud tõekspidamised ei kulge kõigi arvamusega samas voolusuunas. Kõige äärmuslikumaks näiteks muusikas on muidugi *black metal*, mille mõned eesrindlikud esindajad, näiteks Gorgoroth või publikusse lammaste päid loopinud Mayhem, on oma satanistlikke vaateid ka avalikult demonstreerinud.

Meie asusime sarnaseid suundasid otsima kohalikust muusikaloomest ning uurisime viielt erinevalt artistilt, mis põhjusel ning mis eesmärgiga Jumal või kristlus nende loomingus käsitlust on leidnud.

SÕPRUSE PUIESTEE

Mu ema rääkis mulle, et Jeesus armastab meid
ja mida me vajame, küll seda juba Jumal teab /.../
(„Ma olen õnnelik, et inimesed on nii ilusad ja head")

Sõpruse Puiestee lugu „Ma olen õnnelik, et inimesed on nii ilusad ja head" ilmus bändi 2003. aastal välja antud debüütalbumil „Mustale merele". Sõnade autoriks on mitmetele teistelegi eesti kultuskollektiividele, nagu Vennaskond, Metro Luminal, Kosmikud jne, lüürikat kirjutanud luuletaja, kirjanik ja muusik Mait Vaik, kes on ka ise kristlane.

„Kristlus oli mul vanaema ja hoidjatädi kaudu juba nii varasest lapseeast paigas, et ma ei mäletagi aega, mil ma kristlane ei olnud," selgitab Vaik algatuseks oma vaadete tagamaid.

„See tekst on kirjutatud millalgi väga varajases nooruses ja mäletan, et olin siis kohutav Sparksi fänn. Need kaks asja on ka omavahel ühenduses – kõige enam selle kaudu, et Sparksi muusika oli samuti elav ja rõõmus. Algselt üritasime seda lugu mitmeid kordi Vennaskonnaga salvestada, kuid just nii-öelda kristlik sõnum sai määravaks, miks seda ikka lõpuni ei tehtud... See tekst ei ole siiski ainult kristlik, vaid näitab noore inimese usku, olgu see siis millel tahes rajanev, sellesse, et küll Jumal juba teab ja ega minuga (meiega) tegelikult midagi halba juhtuda saa – tulgu, mis tuleb. Teksti viimane lause „Ma olen õnnelik, et inimesed on nii ilusad ja head" on aga kindlasti nukker-irooniline ning lootust väljendav," avab Vaik loo sündi ja sõnumit lähemalt.

„Kristlik sõnum popkultuuris, nagu üldse õhtumaa kultuuris, on igati selge, kuigi tänapäeval mitte niivõrd nähtav. Kui, siis pigem vastandudes. Aga see on siiski tahes-tahtmata nullmeridiaan, millele ülejäänu ennast ehitab. Halastus, kaastunne ja armastus. Kindlasti ka igatsus. Ega üldinimlik ju midagi Kristusest rohkem ei paku," kirjeldab luuletaja oma nägemust sellest, kuidas ilmalik kultuur tema jaoks usuga suhestub.

Mida arvab Vaik aga sellest, mil määral mõjutab eestlaste väidetav ateistlikkus seda, kuidas nad suhtuvad kristlikesse vaadetesse muusikas? „Kindlasti mõjutavad eestlasi 700-aastane orjaaeg ja vabadusvõitlus, sinna otsa härraskirik ja 50 aastat nõukogude propagandat. Nagu ma juba ennist mainisin, siis Vennaskonnaga jäigi see lugu soiku just kahe esimese rea pärast, ei suudetud neid kuidagi avaramalt näha ja võtta seda lihtsalt, et keegi armastab meid."

MIIP

Kui kaua Sa, Issand, unustad mind
hoopis?
Kui kaua Sa peidad oma palet mu eest?
Kui kaua pean muret tundma ma oma
hinges, kurbust päevast päeva kandma
südames?
Issanda silmad on õiglaste poole, kõrvad
lahti anumistele /.../
(„Vanas kohas")

2005. aastal kerkis Kehra kogudusemaja juures tegutsenud noortekambast välja kristliku taustaga tüdrukutebänd Miip, mille liikmeteks olid Annely Aasalaid, Kadi Ellus, Hanna Parman, Ave Palm ja Kristi Praakle. Miipi muusikat on tembeldatud nii popiks, rokiks, *indie*'ks kui ka barbipungiks ning kontsertlavadel on neid olnud võimalik näha teiste hulgas koos punkansambli Chungin & The Strap-On Faggotsiga. Pungilikku teismeea valudega seotud mässumeelsust õhkas neist küll, kuid samal ajal joonistus nende loomingust välja ka kristlik sõnum, mille kõrvalt võis leida näiteks kriitikat tüdrukute kodulinna Kehra paberivabrikust levinud haisu pihta. Nüüdseks on tütarlaste teed küll lahku läinud, ent oma kohati isegi naiivse veidruse pärusmaale langeva muusikaga tunduvad nad olevat oma nime siinsesse muusikaajalukku siiski maha jätnud. Kuigi „Vanas kohas" on ainult üks nende paljudest lugudest, mis kristlikku sõnumit kannab, on siin kasutatud otseselt piiblist võetud sõnu.

Endine bassist Hanna Parman ütleb bändi tegemistele tagasi vaadates: „Terve Miipi looming oligi täiesti kristlik. Meie põhieesmärk oli rääkida oma mõtetest, läbielamistest ja kogemustest ning kristlastena sõnu kirjutades on ka sõnum paratamatult kristlik. Arvan, et peamine eesmärk oli tol ajal öelda oma mõtteid välja viisil, mis inimesi kõnetaks, kuid olime kohati ka kaaskristlaste suhtes üsna kriitilised, kui meid miski häiris."

„Olles ise kristlane ja seda kõige otsesemas-aktiivsemas-selgemas mõttes, olen viimasel ajal täheldanud, et inimeste reaktsioon kristlusele on tihti stiilis „*wow*, see on nii hipster" või „*cool*, ma olen ka mõelnud joogatreeneriks hakata"," viitab Parman viimase lausega ilmselgele irooniale. „Inimesed panevad kõik spirituaalsed asjad ühte patta ja kui sind miski üleloomulik või vaimne huvitab, proovivad nad kohe leida paralleeli oma mõttemaailmaga. Kristlusest jääb tihti mulje, nagu see oleks mõni lahe lisand elule või lihtsalt karmimate reeglite järgi elamine.

Tegelikult ei ole see üldse nii," selgitab ta. „Inimesed on hakanud üleüldse rohkem spirituaalseid asju otsima – igasugused helikausikeste meditatsioonid ja tervendavad ühislaulmised –, on aru saada, et tänapäeva ühiskonnas on aina vähem aega asjade üle järele mõelda, ja väga valusalt annab tunda, et midagi jääb vajaka. Kuskil on mingi tühjus, mida üritatakse täita, ja kuna katsetatakse erinevaid asju, siis võib-olla inimesed arvavad, et ka mina äkki parasjagu katsetan kristlust," arutleb Parman selle üle, miks kristlust millekski hipsterlikuks võidakse pidada.

Miip. Foto: Jarmo Nagel

Küsin Hannalt samamoodi nagu Mait Vaigult, millisena näeb tema eestlaste suhtumist kristliku sõnumiga muusikasse ja kuidas see neid mõjutab. „Kindlasti see mõjutab – inimesed reageerivad sellele tihtipeale äkilisemalt, sest see on miski, millest ei räägita palju, eriti kui see on eestikeelne. Ingliskeelset kristlikku muusikat levib laiatarbekaubana rohkem, kui kuulaja aru saab. Kui keegi aga julgeb öelda sinu emakeeles välja asju, millest tavaliselt rääkida ei taheta, tekitab see inimestes tihti ebamugavustunnet. Ja ebamugavustunne ongi ehk esimene samm selleni, et inimene võiks hakata nende asjade peale sügavamalt mõtlema," sõnab ta lõpetuseks.

FORGOTTEN SUNRISE

Respecting the creature
But not all his creatures
The moment I nod
I believe the world will fall apart
(„The Moments When God Was Wrong")

Industrial'i, *deathbeat*'i ning eksperimentaalset muusikat viljelev Forgotten Sunrise, mille liikmeteks on Anders Melts ning Kadri Sammel, asub oma muusikaga teises äärmuses – seal, kus kristlik sõna ei loe. Duo 2013. aastal ilmunud plaadi „Cretinism" kaanel ilutseb üsnagi selgelt *Agnus Dei*, Jumala tall ehk Jeesus Kristuse sümbol, „kes võtab ära maailma patud", kuid plaadi pealkiri ning selle sisu kannavad endas antireligioosset sõnumit.

Uurides Meltsilt, mis tähendus peitub just antud loo „The Moments When God Was Wrong" taga, sõnab ta, et tegelikult ei sünni lood konkreetse kavatsusega, vaid pigem selle põhjal, mis teemad temas mingil hetkel küsimusi tekitavad: „Religioon on minu meelest lihtsalt üks väga aegunud nähtus ja samal ajal on miljardid inimesed sellega seotud. See on justkui miski, mis eksisteerib maailmas eksitamise eesmärgil – midagi fabritseeritut, et inimene endast kaugeneks. Millegipärast on mugav oma vastutust elus kellegi teise või millegi muu kaela sokutada ning siis jälle kiiresti andeks saada, kui vaja. Usk on üleüldse väga isiklik asi, kõigil on oma nägemus ja tee, ning on jabur, kui keegi võtab endale õiguse juhtida teisi oma nägemuse või manuaali järgi. Mulle istub see ütlus, et ära usu seda, kes ütleb, et on tõe leidnud, vaid seda, kes seda otsimas on. Meie lihast ja luust maailmas ei eksisteeri absoluutset tõde ning miski pole mustvalge."

Tommyboy. Foto: Anu Hammer

TOMMYBOY

Iseenda peremees, looduse kroon – juveel
kahejalgse rändritsika võitmatu armee
kes toodab dioksiide ja nahka pistab nõrgemaid
sa ise ilu tegija ja ei vaja jumalaid!
(„Sa ei vaja jumalaid")

Eesti veteranräppariks tituleeritud Tommyboy ehk Toomas Tilk on pea 20-aastase karjääri jooksul oma sotsiaalkriitilise lüürikaga ikka ja jälle mõtteainet pakkunud. 2006. aasta albumilt „Suur pilt" pärineva loo „Sa ei vaja jumalaid" kohta märgib muusik, et siinkohal ei ole tegu otseselt religioonide või religioossuse vastu oleva palaga, vaid pigem räägib see asjade kummardamisest ja sellest, et inimene tahaks ise jumal olla.

„See sündis ajal, kui Eestis möllas kaubanduskeskuste ehitamise ja internetistumise buum ehk 2000ndate alguses. Tahtsin inimestele öelda, et uskuge headusesse, mitte mikrolaineahjudesse," seletab räppar loo sõnumit.

Lähtudes räppmuusika, kus leidub hulganisti jumalavallatuid teemasid ning nartsissismi, üldistest tendentsidest uurin, millisena näeb Tommyboy jumalakäsitlust omaenda loomingus ning räppmuusikas laiemalt.

„See teema on jooksnud läbi päris mitmest loost, pigem võib-olla lootuse/lootusetuse kontekstis," ütleb ta. „Usk on minu jaoks pigem positiivne teema. Kui soovid mingit eesmärki saavutada, pead sellesse uskuma. Mingi suurem mõte võiks inimesel olla peale oma mina. Usust kõnelemiseks sobib popmuusika sama hästi kui ükskõik milline muu kultuurivorm. Eesti räpis ei ole väga palju religiooni kohta sõna võetud, aga pigem on see seotud meie rahvuse kinnisevõitu iseloomuga. Räpis on religioon üldiselt väga arvestatav teema, räppareid on mitmete usutunnistuste järgijate seas ja seetõttu räägitakse usust paljudes lugudes. Tegelikult on ju räpparit tähistav termin MC ehk *master of ceremonies* tulnud kristlikust kirikust."

PEDIGREE

Watch me become your scene of crime
Watch me become your Frankenstein
Watch me become your mother's grave
Watch me become your god insane
(„Angels of Shit")

Nagu alguses mainitud, pole *metal*'i ja kristluse suhted ajaloo vältel just eriline üksteisele õlale patsutamine olnud ning 1993. aastal alguse saanud eesti *industrial metal*'i lipulaeva Pedigree diskograafias sisalduvat lüürikat või pealkirju vaadates avaneb algselt samalaadne pilt – „Angels of Shit", „Satanic Disappointment" või „Lucifer Boy".

Paludes bändi solistil Holden „Bonne" Laamannil defineerida Pedigree suhtumine jumalasse ning küsides, kas nende hoiakut mõjutab kuidagi ka *industrial*'i ja *metal*'i tavapärane kalduvus usku negatiivselt suhtuda, vastab Laamann: „Olen ise küllaltki usuvastane inimene, eriti kristluse ja muude radikaalsete ning inimese vabadust piiravate usundite suhtes, kuid Pedigree muusikas ja tekstides esinevate usuteemade ja -terminite kasutus on siiski enamjaolt metafooriline ja paljus ka irooniline ning sarkastiline. Püüan tavaliselt vältida oma tekstide täpset lahtiseletamist, et jätta kuulajale ruumi oma arusaama ja tõlgenduse leidmiseks.

„Lucifer Boys" olen siiski pidanud silmas Luciferi kui valguse toojat või kandjat, kedagi, kes toob koidiku. Ning sellel „poisil" on lihtsalt selline hüüdnimi või tinglik nimetus. Plaadi pealkiri „Satanic Disappointment" on aga irooniline väljend tohutu ja grandioosse pettumuse kohta. Meile meeldis selle fraasi kõla ja kerge pahelisus. Ühtlasi tundub see tabav ja ka omajagu naljakas. Satanismi temaatika on ju *metal*-muusikas vägagi levinud, paljud ongi tõsimeelsed satanistid, aga kindlasti mitte meie," ütleb Laamann, tõdedes siiski, et talle on paljud satanismi põhidogmad täiesti vastuvõetavad ning ta on mitmete selle filosoofia aspektidega nõus. „Pigem suhtume sellesse muigega kui klassikalisse *heavy metal*'i klišeesse."

Pedigree. Foto: Mart Sepp

2012. ilmunud „Satanic Disappointmentil" leidunud loole „Learning to Die" otsustas Pedigree teha ka video ning filmida selle ei kusagil mujal kui kirikus. Bonne sõnul pole see temast mittesõltuvatel asjaoludel veel ilmavalgust näinud, kuid ta loodab, et ühel heal päeval see siiski juhtub, sest sellist erakordset võimalust ei anta just paljudele rokkbändidele.

„Tõsi, sellist luba pole lihtne hankida, kuid saime selle tänu meie vanale sõbrale, kes on tolles kirikus vaimulikuna tööl. Ja kuna kiriku juhtkonnal polnud loo vastu midagi, saigi asi teoks," vastab ta küsimusele, kuidas neil see läbi läks, ning lisab, et loos endas pole muidu midagi usuvastast. „See baseerub tegelikult Tiibeti munkade surma mittekartmise ja surema õppimise õpetustel."

„Kirikus filmimise põhjus ise on puhtalt sümboolne. Kirikud on minus alati aukartust äratanud ja suure osa oma lapsepõlvest veetsin just tollesama Tartu kiriku vahetus läheduses, nii et minu jaoks oli seal palju ka personaalseid mälestusi," vastab Laamann päringu peale, miks just kirik.

„Olen arvamusel, et popkultuuris võib lahata mis tahes teemasid, ka religiooni, kui kellelgi selleks vajadust on. Pariisi sündmuste valguses arvan, et muusikud ja popkultuur üldse peaks mõistma ühise frondina rohkem hukka pimedat ja fanaatilist usku ja sellest tulenevaid koledaid ning täiesti mõttetuid tapatalguid," sõnab Laamann lõpetuseks.

[1] *Grow, Kory 2014. Patti Smith Explains Mixed Feelings About Religion, 'Noah' Song. – Rolling Stone, 15.10.*
[2] *Denham, Jess 2014. Pope Francis invites Patti Smith to play at Vatican Christmas concert. – The Independent, 14.11.*

UUS EESTI BIIT

DJERRO

Foto: Eesti Pops

Erkki Tero laseb esinejanime Djerro alt välja antud uue sooloplaadiga „XXmagick" valla *ambient*'i hallutsinogeense DNA ning pakub muusikat autoerootilisteks rituaalideks ja anonüümseks uitamiseks.

Oled märkinud, et „XXmagick" on omamoodi peanoogutus 70ndate Berliini elektroonika koolkonnale, Patrick Cowleyle, Joe Gage'ile ning William Friedkinile. Mis rolli need nimed su (muusika)elus mängivad?
Kuldaegadele viitamine ja nendes kinni olemine on muidugi väga veider ja kulunud, olles ise veendunud uudsuse otsija ja lausa nõudja. Ühtpidi olen õnnelik, et piiridega endiselt katsetatakse, teisalt ei saa ma aga puhtalt uudsusest toidet – skemaatilisust on palju ja ajaarvamine on lühike; suundade eelmängud ja ajalugu ei ole enam otseselt vajalik teave. Kui ma mõtlen 60ndate minimalismile – Riley, La Monte Young, *tape loops*, *drone* ja tärkav elektroonika –, siis tubli mitu aastakümmet hiljem võib tõdeda, et tõuge on tasandunud enamalt retrofuturismiks. Asemele tuleks aga noppida tolleaegne idee teha midagi uudset, võib-olla isegi ohtlikku. Ma ei pea ennast originaatoriks, vaid lihtsalt õppimisvõimeliseks minevikulugejaks. 70ndad on ka minu lapsepõlv ja arvan, et iga artist teeb vähemalt korra oma loometeel külaskäigu muinasmaale ära. Loomulikult ma ei kuulanud beebina Tangerine Dreami ega vaadanud Friedkini „Cruisingut" või Gage'i „Kansas City Trucking Co.-d", aga nüüd pilku tagasi heites saan ma enda kasvukeskkonda mõjutanud ajast palju paremini aru. Ülevoolav hipivaib, äraolev vaimsus ja naturaalsus, mille all ma ei mõtle otseselt *hippie bush*'e. *Vintage porn* on sama hea kui tolleaegne *ambient* ja elektroonika, revolutsioon toimus mõlemas vallas.

Oled maininud, et tegemist on muusikaga anonüümseks uitamiseks ning autoerootilisteks rituaalideks. Miks just autoerootilised rituaalid?
Hästi huvitav on see seksuaalsuse vältimine eesti muusikas, ja eriti just alternatiivi- või *indie*-skeenes. Ilmselt on see seotud antud maailma intellektuaalsete suunitlustega – kui pea töötab, siis alakeha ei tööta, ja vastupidi. Porno muusikalised vasted on *trance* ja EDM; see on kindlasti maitsevääratus, mille laikimist seltskonnas ei tunnistata. Kui minna nüüd pornomussi juurde, siis loogika ütleb, et see peaks põhinema pumpamisel, headel rütmidel, iharatel sõnadel, energial ja jõul. Aga mis saab siis, kui kõik need elemendid ära võtta ja jätta ainult süvasfäär, alateadvus, kus möllavad vabalt fantaasiamaailm, imelikud asjad? See kõlab muidugi väga ebaseksikalt, aga hallutsinogeenne helipilt võib osutuda väga funktsionaalseks tööriistaks ööhämaruse sisustamisel. Albumi kood nägi ette selle kasutamist *soundtrack*'ina *cruising*'u ja *swinger*'ite klubiõhtutel, aga seegi on fantaasia – sellist Gomorrat tahaks ausalt lausa oma silmaga näha. Lõppkokkuvõttes me ju keegi ei tea, mida meie loomingu saatel või abiga tehakse. Kõik on kokku üks „miks mitte".

Minu jaoks tulevad plaati kuulates mängu kosmos, hallutsinogeensed pominad, ärev maailmalõpuootus ja, nagu mainis Valner Valme, „eskapistlik igatsus ürglooduse järele". Üritad sa selle plaadiga ka mingit terviklikku lugu jutustada või ongi tegemist konkreetseid atmosfääre laiali pilduva teosega?
Seal on paine sees, sest seal on kordused, see on korduste paine. Kui liikuda iga päev näiteks mingis mõttes ebarahuldavaid või vähemalt rutiinseid trajektoore pidi, korrata masinlikke, aga samas vajalikke toiminguid, siis tekib teatav väljaelamist vajav hullus. Mingi fooniks olev ärev toon. Ma kipun nägema ilu jahedates ja pealtnäha monotoonsetes asjades, aga kui see võti leida, võib minna väga mõnusaks.

Joosep Ehasalu kirjutas festivali Üle Heli avakontserdi ülevaates, et sinu esinemise ajal tekkis tal tunne, „nagu kõik oleksid mingil ekstraterrestriaalsel messil, kus üritatakse oma koduplaneete tutvustada". Mida sa oma muusikat kuulates ise näed ja kuuled?
Eelkõige aja seiskumist, tardumist. Ootuspärasest ja kiirest arengusoovist loobumist. Rada on siis õige, kui tunned, et ise tehtu on huvitavam sellest, mida muidu kuulnud oled.

Sa oled teinud oma varasemate projektidega nii *dream pop*'i, müramuusikat kui ka popmuusikat. Mis on *ambient*'is sellist, mida teised stiilid sinu jaoks ei võimalda?
Ambient'i kasuks räägib seesama hülgamismoment, lineaarse loo rääkimise kohustuse kaotamine. Seda on vahetevahel tervislik harrastada. Ja seda värskemalt võib vastu võtta *dream pop*'i, tarbe- ja müramuusikat.

Kellele sa muusikalises võtmes praegu kindlasti pilgu peale soovitaks visata?
Soovitan heita muusikalise pilgu kõigepealt iseendale. Kas on harjumus muusikat või helimaailmu ka reaalselt nautida või lihtsalt tarbeks tšekkida? Milline see oma maitse ilma fassaadita on? Lõpuks on need, kes suudavad haarata asju ajastuüleselt, võimekad ka pilti uuendama. Väärtuseid tuleb juurde tekitada, mitte jääda lootma sellele, mis on olnud. Kaootiline tempo on võti.

Tulemas on ka „XXmagick 2". Mis arengujärgus see on ning kuivõrd erineb see esimesest episoodist?
„XXmagick Vol. 2 „Tunnel Plug"" sai tegelikult alguse koos praeguse plaadiga ja on vormistamisjärgus. Mängu tulevad raiuvamad rütmid ja see on juba märksa higisem pumpamine.

Küsis Mariliis Mõttus

Pane kõrv peale: eestipops.bandcamp.com/album/xxmagick

DJ-ANKEET

MARTIN AEDLA

Foto: Aleksander Kelpman

2004. aastast alates on veebiavarustes tegutsenud elektroonilise muusika *podcast*'idele keskendunud ettevõtmine LaksFM. Siinmail üks vanemaid omataolisi, muide. Üheks selle vedajaks on Martin Aedla, kes koos truu kamraadi Ilmar Kermi ning külalis-DJdega oma lemmiklood kuulajate ette paiskab. Kuigi muidu on Martini puhul tegemist tarkvarainseneriga, võib teda üsna tihti plaadimängijate taga näha, ning muidugi on ta ehe näide DJde kutsehaiguse käes kannatajast, kes vinüüliriiulit nähes esimese asjana selle poole tormab ja end tundideks plaadipoodi võib unustada.

Debüüt: DJ Selectronina 2000. aasta alguses Võitleva Sõna keldris peol, mille hea sõber Ilmar Kerm mulle sünnipäevaks korraldas. Avalikumat pidu kahjuks enam täpselt ei mäleta ega leia, aga suure tõenäosusega võis see olla Supreme'i poiste korraldatud. Suur tänu, Drummie ja Orav, toe ja kooli eest!

Muusikas oluline: Huvitavad rütmilised struktuurid, milles on rulluvad bassiliinid, nagu seda on tehtud nii *jungle*'i kui ka *deep house*'i puhul, dissonantsid, *drone*'id, *bleep*'id. Lisaks on loos hea ka mingi kiiks, tavapärasesse sobimatu element.

Muusikas ebaoluline: Kunagi pole tähele pannud lüürika peenemaid detaile, vokaal on alati taandunud üheks instrumentidest. Ka liigne rütmiline eksperimenteerimine, mis kaotab oma struktuuri, on alati pettumus.

Mida mängin: Läbivalt olen alati mänginud 90ndate alguse *deep house*'i, *techno*'t, *trance*'i. Samas olen käinud kaasas UK bassimuusika *nuum*'iga (*sõnast „continuum" tulenev termin, mis märgib UK* hardcore-*bassimuusika jätkumist* – toim.), mis oli seoses *dubstep*'i ja UK *funky* esilekerkimisega tükk aega suhteliselt eksklusiivselt kotis. Kuna praegu on suur osa lapsepõlve džanglistidest, kes selles skeenes lemmikud olid, ikka veel Berliinis *techno*'t ja *minimal*'i mängimas, siis on ka plaadivalik sinna kandunud ja tükk maad segasemaks läinud. Ja väga meeldib miksida settidesse *leftfield*'i alla klassifitseeruvat.

Eredamad mängumälestused: Meeldejäävaimad setid ja peod on ikka need, kus pole kindlaid piire ja kus saab sõpradega koos *back-to-back* mängida ja mõõtu võtta. Sobiva paarilisega oskab alati õiges *flow*'s olla, aga samas end vahel ka proovile panna ja huvitavat pinget tekitada. Konkreetselt tooks välja Kuru festivali, kus on alati olnud hea mängida.

Lugu, mida mängiksin oma parima sõbra pulmas: Üks lugu, milleta kindlasti taolist võimalust ette ei kujutaks, on Wingsi „Silly Love Songs".

Koht, kus tahaksin kindlasti mängida: Paigas heli ja õige auraga koht, kus end koduselt tunda. Seda pakkus enne Kink Konk Tartus ja vahepeal ka Ulme Tallinnas. Loodetavasti leiab varsti taas selle õige.

***Guilty pleasure*:** Kunagi, kui veel raadiot kuulasin, meeldis vahel ikka sattuda raadiojaama peale, kust tuli slaavi sentimentaalset vokaaltümmi. Nüüd, mil kuulan raadiot harva, pole ka kahjuks head aseainet leidnud.

Alt üles vaatan...: Ben UFOle. Ta on suur lemmik juba mitmeid aastaid, puhastverd DJ, kelle puhul on alati hea nii tehnika kui ka muusikavalik.

Viis klassikut:
Mystic Force „Psychic Harmony"
Barbarella „My Name Is Barbarella (Caspar Pound & Peter Smith Remix)"
Mad Mike „Galaxy 2 Galaxy"
Oneiric „A Tone Colour of Onirico"
Bobby Konders „The Future"

Viis hetkekummitajat:
Untidy „03" EP
Solo „Girls, Girls (Ah-Ah-Hi)"
The Suicide of the Western Culture „Still Breathing But Already Dead (A Capablanca Espacio Interior Mix)"
Anaxander „An Unexpected Encounter"
S. Moreira „Shuttle Transmissions (Refracted Acid Shuttle Remix)"

Tehnilist: Siiamaani olen mänginud ainult vinüülplaate. See muudab asjad küll paljugi raskemaks, kuid plaadikoti kokkupaneku rituaalsus ning valiku mõtestamise vajadus, mida kaalust ja koti suurusest tingitud piirangud peale sunnivad, panevad ikka arvama, et ei anna veel tehnika uutele võimalustele alla.

Lõppsõna: Kunagi oli minu number ühes Detroiti plaadipoes Submerge müügil Underground Resistance'i särk kirjaga „Escape The Chains On Your Music". Kahjuks ei õnnestunud seda tollal saada ning enam ei müüda ka, aga soovitus on ikka hea!

Kuula meie veebiväljaandest ka Martini Müürilehele tehtud miksteipi või pane kõrv peale aadressil laksrecordings.com/blog.

Rabit – Communion
(Tri Angle, 2015)

Kuulas: Asko Astmäe

„Communion" on Rabiti-nimelise produtsendi debüütalbum. Väidetavalt on see inspireeritud erinevatest probleemidest ühiskonnas, kõikvõimalikest emotsionaalsetest läbielamistest, samuti annab pealkiri plaadile üsna usuhõngulise maigu. Kui arvestada, et juba miski nii fikseeritud kui kirjasõna oma konkreetsete joonte ja olemusega igaühe arusaamadest sõltuvalt mitmeti tõlgendatav on, siis pole üllatav, et seda on ka muusika, seda enam instrumentaalne muusika.

Kuigi selle taust kõneleb nüüdisaja olemusest selle halvas (ja osalt ka heas?), siis minu jaoks lõi ta kuvandi inimeksistentsijärgsest maailmast. Kui võtta võrdluseks näiteks New Yorgi räppar-produtsendi El-P sooloalbumid, milles kajastub düstoopiahõnguline tänapäev (ja lähitulevik) teatud elujõudu peegeldavas intensiivsuses, siis „Communion" on nagu elutud tühermaad, katakombid ja hävingu robotlikult tuim (kuigi agressiivne) ja mõttetu karakter.

See on klassifitseerimatu elektrooniline muusika, kohati *glitch*'ilik, kohati *grime*'ilik, kohati leiab Arcaga sarnanevat kõledat jäisust. Meeleolu vaheldub lainetena kummitavhiiliva ja karmima, täristava lajatuse vahel. Kõige löövamad palad on plaadi teises pooles: „Pandemic" jõuab rahutust algusest ilusa, pea õndsa hetkeni ainult selleks, et seejärel relvahäältest moodustuva *musique concreté*'i saatel taas kaosesse vajuda; „Burnerz" kõlab kui mahajäetud kontorihoone, kus varemete keskel on veel üks miskipärast helisev telefon.

„Communion" on plaat, milles koledus on taotluslik ja katkendlikkus eri osi ühendav element.

Foto: Karl Erik Leik

VIHJE

Novembris avas Berliinis uutes ning suuremates ruumides uksed kohaliku eestlase Gerd Tammisti veetav plaadipood Bikini Waxx Records. Nüüd võivad kõik sinnakanti sattuvad muusikafanaatikud arvestada oma ostlemismarsruuti ka Kreuzbergis asuva Manteuffelstraße 48.

Kalamuusika – Kalamuusika-liitumine
(Kalamuusika, 2015)

Kuulas: Kristjan Karron

Ambient'il on tihtilugu probleeme enda nii-öelda müümisega. Inimesed ootavad muusikalt enamasti meeldejäävat meloodiat, mida see žanr oma olemuselt ju ei paku. Ning kui meloodiat võib asendada rütm, tuleb viimase olemasolu *ambient*'is samuti suuremalt jaolt tikutulega taga otsida. Käesolev album on seega huvitaval eikellegimaal – juba alguses on tunda heas mõttes jorutavat rütmihakatist, mida mõnes teises žanris täiesti julgelt tantsupõranda jaoks ümber saaks miksida.

Millegi tõttu – on selleks siis eelmainitud ajutised vihjed biidile, ekspertlikult ehitatud ning ebamaiselt kõlavad sündinoodid või hoopis miski kolmas – kulgeb album niivõrd kiiresti, et algselt tööstituna tunduv pooleteisetunnine helijada on läbi enne, kui selle peale üldse mõeldagi jõuab. Heal juhul võib veel täheldada nüüdseks juba postklišeena toimivat linnulaulu, mis nootide keskele põimitud on ning oma olemasoluga kuulaja eemale uitavat tähelepanu endale varastada püüab, kuid ka see ei riku albumi loitsivat mõju.

Lõpuni jõudes on hea meel tõdeda, et ollakse kogemuse võrra rikkam. Oma rolli taustahelina täidab album täielikult, paitades pulseerivate helidega kõrvatrumme nii, et aju sellest suuremat aru ei saa – seesama eikellegimaa efekt, kus muusika hõljub vaid teadvuse piirimail, hoides kuulajat oma esiletükkivamate momentide kütkeis.

D.R.A.M. – Gahdamn! EP
(Atlantic / W.A.V.E. Recordings, 2015)

Kuulas: Lauri Veski

D.R.A.M. on Virginia hiphopi- ja *rnb*-artist, kelle tõus nüüd loodetavasti lõpuks pihta hakkab. Ei tahaks alustada tema tutvustamist sellest, et Drake oma „Hotline Blingi" tema eelmise aasta „Cha Cha" pealt maha viksis, aga nüüd on juba hilja. Tõde on väljas. Ja mõlemad osapooled on seda tunnistanud.

Tegemist on lõbusa tüübiga, kes näeb välja ja võimleb nagu noor Busta Rhymes, ning kui räpp läheb lauluks, siis kõvahäälselt ja julgelt nagu Ol' Dirty Bastardil. Ainult et D.R.A.M. oskab reaalselt laulda.

Muusikaliselt tundub ta vaba ja trendiväline, st ei träpi ega drilli, vaid hääldab terveid sõnu välja, mis on temast väga kena. Kui jutt lähebki raha peale, siis pigem inspireerivas kui eputavas võtmes (ühes põhiloos pealkirjaga „$"). Mitmekesise mehena ei karda ta ka 4/4 rütmi. Ning erinevalt peavoolus pusijatest on temal see head sorti 4/4. Puuduvad rõvedad eurojuustused sündid ja viled, mis terve põlvkonna ära on rikkunud. Ja mõtle, mis maailmas me elame, kui ma sellise asja puudumise eest tahan juba plusspunkte anda.

Tempo on siin enamasti aeglane ja *fiilis* mesiselt paks, eriti just albumi teises pooles. Nagu Teddy Pendergrass üritaks saalitäit naisi korraga teki alla laulda. Paar energilisemat hetke leiab ka, kuid ülejäänu on superaeglane *rnb*-mõnulemine. Pikapeale võib see isegi tüütuks muutuda, kuigi album kestab napilt alla poole tunni. Aga hea tuju tekitab ikkagi. Positiivne sutsakas.

PS. Nägus plaadikaas on ka!

Lexsoul Dancemachine – Deus Lex Machina
(2015)

Kuulas: Merit Maarits

Lexsoul Dancemachine on nüüdisaja Eesti musaskeenes parajalt kuninglikus seisundis – praegusel ajal ei paku siinmail žanrilises plaanis neile konkurentsi väga keegi (analoogset joont ajab ehk ainult Estrada Orchestra) ning meie valdavalt põhjamaiselt kalkide toonide taustal tõuseb bänd esile tõelise eksootikana.

Selliselt purki panduna on nende täispotentsiaalil muidugi üksjagu keeruline avalduda, kuivõrd rohkem kui mõne teise ansambli puhul on Lexsouli jaoks määrava tähtsusega just lavaline väljund. Siinkohal mõtlen Robert Linnale, kes kogu albumi mängimise vältel mu kõlarikastides tiigri kombel kraabib ja välja tahab saada. Muidugi, Linna karismaatilisus vajab mainimist – vaevalt ma väga liialdan, kui ütlen, et naised esireas on *live*'i lõpuks märjad muustki kui tantsimisest. Samal ajal kui gruuv ja asjakohane hoiak on paigas, tekib pikapeale lugudega teatav šablooniefekt ja Lexsoul omandab õpikunäite ilme. Üldpilt on pigem üksluine, kuigi seda leevendavaks asjaoluks on valdav *laid back* ja muretu meeleolu, mis annab mõista, et jalgratast mehed *funk*'i vallas praegu leiutada ei tahagi, mis ei välista sugugi seda, et seksteti saundi tulevikus originaalsemat vurtsu ei võiks tekkida.

Sellest olenemata on „Deus Lex Machina" ühele eesti melanhoolsele hingele, kelle D-vitamiini normi Eesti suved juba mõnda aega ei täida, tõenäoliselt päris tervistav kuulamine.

Oneohtrix Point Never – Garden of Delete
(Warp, 2015)

Kuulas: Pēteris Masļenčenko

Pärast tuuri Nine Inch Nailsiga ja kaht aastat oma viimase albumi ilmumisest toob Daniel Lopatin (*alias* Oneohtrix Point Never) meieni „Garden of Delete'i" – tema senise karjääri kõige omapärasema üllitise. Teosel, mida Lopatin ise nimetab „rokkalbumiks", põrkuvad konventsionaalsemad ideed OPNi tavapärase veidrusega, mille tulem on kummaline, kuid rahulolu pakkuv.

Juustused EDMi- ja *metal*'i-saundid plaadi esimestes lugudes „Ezra" ja „Sticky Drama" võivad tunduda nagu kuulaja üle irvitamine, kuid kiiresti saab selgeks, mida Lopatin teha üritab: seal, kus varasemad albumid viitasid *new age*'ile, minimalismile ja retro-*muzak*'ile, on nüüd inspiratsiooniks maitsetu popp. Selle tulemusena kõlavad lood oluliselt vähem esoteerilisena, kuid kõige põhjaks olevad tehnikad, nagu kollaažlik kompositsioon ning helidega manipuleerimine, püsivad meisterlikumad kui varasematel helitöödel. Plaadi keskele asetatud „Mutant Standard" on eriti silmapaistev, alustades videomänguliku terroriga, tõustes triumfeerivate *trance*'i-kulminatsioonideni ning avastades kõike, mis sinna vahele jääb.

Mujal näitab Lopatin aga oma inimlikkust – orgaanilisi instrumente kasutab ta rohkem kui kunagi varem ning loos „Child of Rage" on need ehk ühed kõige ilusamad, mis tema sulest eales tulnud. Üleüldiselt on see esimene kord, kui OPN ei ürita püstitada konkreetset teesi. Tema muusikas on alati olnud süda, kuid seni oli see peidetud postmodernistliku intellektuaalsuse kardina taha. Rõhu emotsioonidele asetamine on ilmselt julgeim samm, mille mõistatuslik Lopatin teha võis.

Floating Points – Elaenia
(Luaka Bop / Pluto, 2015)

Kuulas: Triin Niinemets

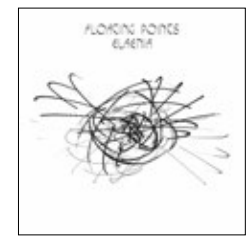

Floating Pointsi (*alias* Sam Shepherd) esimene kauamängiv kannab nime „Elaenia", mis viitab Kesk- ja Lõuna-Ameerikas elutsevale linnuliigile. Shepherdile andis nimiloo kirjutamiseks inspiratsiooni raamat, mis pajatas elust pärast surma, ja sellele järgnenud unenägu, kus rändlind eksis parve juurest ja peatus metsas, mis talle sooja pakkus ning lõpuks ta endasse neelas.

Põhjus, miks albumi valmimine nii kaua aega võttis (arvestades seda, et esimene EP ilmus juba 2009. aastal), on selles, et FP ei ole üksnes andekas DJ ja produtsent, vaid omab ühtlasi doktorikraadi neuroteadustes. Kui akadeemiline töö tehtud sai, oli jälle aega muusikale pühenduda, mida mees praegu peamiselt teebki.

Album ise sarnaneb eespool mainitud unenäo linnulooga. 43 minutisse mahub seitse lugu, mis töötavad koos nagu üks. Olgugi et FP varasem looming on leidnud tee ka tantsusaalidesse, on tema muusikaline taust olnud orienteeritud pigem klassikale ja džässile, mistõttu ei ole „Elaenia" helikeel nii imekspandav. Kuuldu on õhuline ja kosmiline, tundeline ja ilus, ent ühtlasi ka tasakaalukas. „Silhouettes (I, II & III)" on romantiline ja aegumatu, mis võiks olla kirjutatud ka 30 aastat tagasi. Vastupidi võimas on aga „Peroration Six", mille tagasihoidlik algus viib millegi pulbitseva ja plahvatuslikuni ning on instrumentaalses plaanis samuti väga väljendus- ja varjundirikas. Suurejooneline kulminatsioon ja sellele järgnev kõrvulukustav vaikus on suurepärane finaal muljetavaldavale albumile.

„Elaenia" on sõna otseses mõttes mikstuur, mille tarbimine kannab endas erinevaid faase ja pakub elamusi. Siin lasub teatav püüdmatus, mis ehk peabki salapäraseks jääma.

VESTLUS VERTIKAAL- JA HORISON-TAALTELJEL

Keiu Virro

Theatrumis teadvustatakse loomingu horisontaalse (inimliku) mõõtme kõrval vertikaalset (jumalikku) ehk pisut enam kui teistes Eesti teatrites – usulistele tõekspidamistele vaatamata arvavad tegijad, et ühisosa on kultuuris leitav ikkagi kõigis inimestes.

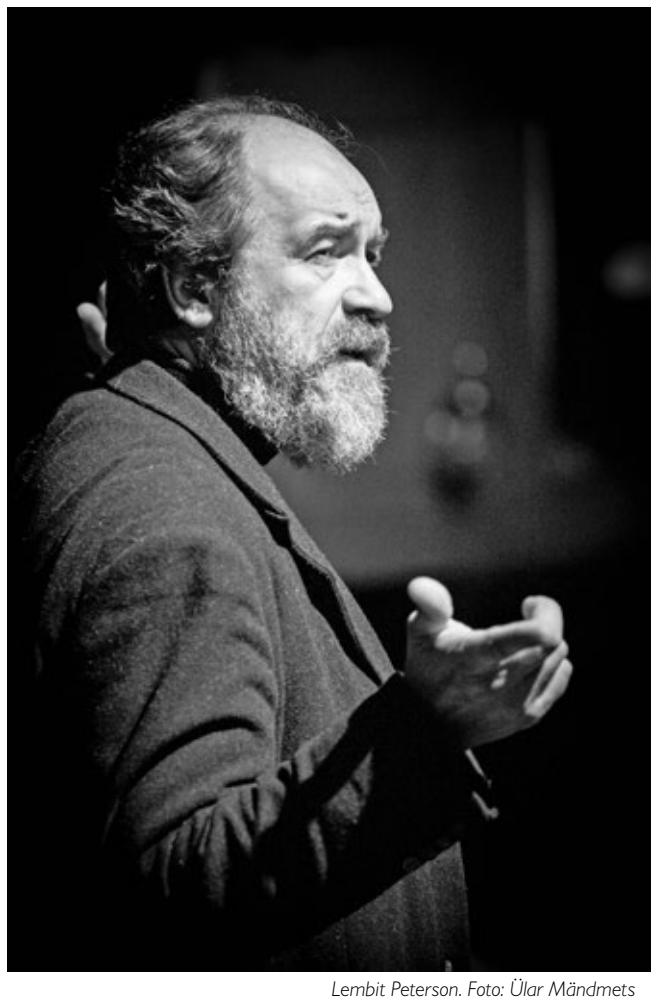

Lembit Peterson. Foto: Ülar Mändmets

Theatrum alustas veidi üle kahekümne aasta tagasi Eesti Humanitaarinstituudi ja Vanalinna Hariduskolleegiumi toel teatristuudiumina kloostrihoonesse paigutatud kinomehaanika tehase ruumides, mis on nüüd tuntud Kloostri Aidana. Küllap võib öelda, et Theatrum on ühes oma otsingulisuse ja süvenemisega kantud kristlikest tõekspidamistest. Ei, see ei tähenda, et seal lavastatakse üksteise järel katoliikliku sisuga näidendeid. Valikud on kantud Theatrumi näitlejate ja lavastajate huvidest ja küsimustest – nagu teatrites ikka (olla võiks). Theatrumiga kaasas käivat maailmavaadet palusime lahti mõtestama kolm Theatrumi liiget: Lembit Petersoni, Maria Petersoni ja Andri Luubi.

Theatrumist räägitakse sageli kui suletud kogukonnast. Kuidas te ise seda tajute?

Lembit Peterson: See on elementaarse töörahu huvides. On kogumisaeg, mil ollakse suletud ja valmistatakse lavastust ette, ning on publikuga koosloomise aeg, mil ollakse avatud, otseses suhtetoimes kõigiga, keda meie teatri tegevus huvitab. Meil ei ole kunagi mingisugust põhimõttelist suletust olnud, vaid on pidev avatus ja juurdekutsumine. Möödunud aastal tegi meie etendustes (lisaks maksimaalselt hõivatud püsitrupile) kaasa näiteks ligi 20 külalisnäitlejat(!), muudest väljastpoolt tulnud kaastöölistest rääkimata.

Mõistagi ei saa keegi olla igale asjale avatud, kui veidi järele mõelda... See oleks nonsenss ja lõpeks kiire hävinguga.

Theatrumi publikus saavad kokku erinevad põlvkonnad ja olen sellest aru saanud umbes nii, et üks teie publikule suunatud eesmärkidest on kasvatada erinevate põlvkondade omavahelist austust.

L.P.: See on väga tähtis. Kõik hea, mida teeme, ülendab, kõik halb aga alandab iga inimest. Ükskõik mis eas – inimesed on üks. Seda ühtsuse ja solidaarsuse tunnet tahaks küll tugevamalt esile tuua ja säilitada. Kui rääkida kristlikust aspektist, siis oma teatritee algul ei olnud ma kristlikel teemadel väga palju arutlenud, aga mõtlesin, et mida peaks teater inimestele vahendama? Jõudsin välja peamiseni: see on rõõm. Ükskõik kui tõsist teemat käsitleda, see peaks olema rõõmust kantud. Nüüd on aga see küsimus, et millist rõõmu me vahendada tahame, rõõmu millest? See paneb mõtlema ja teeb vahel isegi süngeks, kui vastust ei leia... Kuidas ja millise rõõmsa sõnumi kandjaks saaks olla teater? Evangeelium tähendab head sõnumit. Hea sõnum teeb rõõmu. Mida head ja rõõmu pakkuvat saaksime meie teatri kaudu tuua – see on olnud meie otsingute suund.

Madis Kolk on kirjutanud teatri religioossusest ja toob välja, et teater ja religioon võivad teineteist toetada, aga ka üksteisele vastanduda. Mõneti on ehk hoopis teater ise eestlaste jaoks religioon?

L.P.: Religioon tähendab ju sideme loomist, ka katkenud sideme taastamist, taasühendamist. Oluline küsimus on, millega või kellega, mis või kes on religiooni keskmes?

Andri Luup: Ma ise ka imestan, kui palju eestlased teatris käivad. Eestlaste jaoks on teater ehk seetõttu nii oluline, et keel on meile tähtis.

Maria Peterson: Nii religioon kui ka teater tekitavad kogukonnatunnet, see paralleel on vägagi olemas. Seda tunnet vajab igaüks.

L.P.: Mulle tegi üks vana hea tuttav Kloostri Aidas kuu aja eest delikaatselt selgeks, et vaata, Lembit, inimesed tahavad tegelikult ikkagi suurtesse majadesse minna, mitte väikestesse kohtadesse. Olla peamises hoovuses. See usk on paljudel kuidagi sees, suur teater, riiklik teater on ikka päris asi ja sinna tuleb minna. Viimased kakskümmend aastat on see arusaam meil Eestis küll muutumisjärgus ja ma arvan, et meiegi Theatrumis oleme olnud ühed selle muutuse „insenerid". Teater võib ju olla palju mobiilsem ja dünaamilisem, elavam ja erksaid impulsse andev keskkond, mitte ainult see vana hea suur teater, kuhu minna, pisut tukkuda ja vaheajal puhvetis konjakit võtta. Ehkki teatri suurus või väiksus ei ole mõistagi kainuse või alkoholilembuse näitajaks, elamuse või igavuse garandiks. Määrav on see, mille nimel ja millise hõõgusega laval tegutsetakse ja kuidas see saali sütitab.

Muide, siingi oli hiljuti selline episood, kus kaks härrat tulid Kloostri Aita müügiks koduõlut pakkuma, ent siin ei ole alkoholile kohta. Härrad arvasid, et seda viga peaks ikka parandama. Neist ühe kadunud isa oli öelnud, et teatris tasub käia ainult selle pärast, et vaheajal saab puhvetisse minna ja seal midagi võtta. Ütlesin, et teate, me loobume heast pakkumisest, mõnikord on väga tore näha teatris ümberringi ka kaineid nägusid. Ei ole nii, et teater on mõttekas ainult põhjusel, et seal on puhvet, kust saab konjakit.

A.L.: Kohtusin Soomes kunagi ühe mehega, kes oli Eesti teatritega üsna kursis. Kui ütlesin, et olen Theatrumist, siis ta muutus kuidagi tõsiseks. Ju keegi oli midagi rääkinud. Mulle pakkus see situatsioon nalja. Inimestele meeldib ehk selja taga meie kohta midagi arvata, aga las nad siis teevad seda. Inimese puhul ongi see ju kõige toredam, et ta on vaba ja järelikult ka vaba arvama. Ehk tundub mõnikord ka ekslikult, et siin (Theatrumis) toimub midagi salajast. Et kui siia tulla, siis äkki viime nad kuhugi koopasse, suleme selle koopa ukse ja hakkame maailma lõppu kuulutama või neid ristima.

L.P.: Aga kui vaadata klassikalist teatrirepertuaari, näiteks Shakespeare'i, Molière'i või Tšehhovi näidendeid. Kui neid süvenenult lugeda ja siis öelda, et neist saab ilma religioosse problemaatikata aru, siis ma tahaksin küll sellise inimesega natuke dialoogi pidada, et millest see arusaamine vertikaalset mõõdet kõrvale jättes toitub. Toon näite. Käisime „Onu Vanjaga" Melihhovos seal juba traditsiooniliseks saanud rahvusvahelisel Tšehhovi festivalil. See oli teadupärast Tšehhovi kodukoht, mõis, mida ta väga armastas. Ta oli ehitanud oma küla kirikule kellatorni, seal lähedal olid klooster ja püha allikas. Ta oli just selle koha ise eluasemeks valinud, see ei olnud juhuslik. Kui näed kohti, mis on inimesi inspireerinud ja vaimselt toitnud, siis ei saa religioossetest küsimustest üle ega ümber.

Või kuidas tõlgendada neid küsimusi kõrvale jättes Shakespeare'i „Hamletit"? Ehkki ma tean ju väga hästi, et kõiki asju saab vaid puhtinimlikule tasandile taandades tõlgendada. Minule ei ole need tõlgendused aga veenvad.

Theatrumi lavastuste hulgas ei ole ometigi väga palju otseselt religioosseid tükke.

L.P.: Mulle meenub üks taksojuht, kes oli oma takso pühapilte täis riputanud ja ütles, et tal on kristlik takso. Kuidas saab takso kristlik olla? Taksojuht saab olla kristlane. Samamoodi ei saa minu meelest olla kristlikku teatrit, saavad olla kristlased, kes teevad teatrit, aga neil kõigil on oma usk Jumalasse või suhe Temaga. Ja tulemus kas kannab või ei kanna kristlikku vaimu. Ma usun, et iga väärika inimtegevusega, ka teatri kaudu, saab edasi anda Kristuse vaimu.

Kas on siiski mingid religioonist lähtuvad väärtused või eetika, mida teie lavastused kannavad?

L.P.: See on sisemise äratundmise küsimus. Näidendit interpreteerides lähtume, mina vähemalt lähtun, sellest vaatepunktist, et suhestada neis ette tulevad olukorrad, sündmused, tegevused, inimeste ja nähtuste vahekorrad. Oluline on, millises valguses neid näha. Me otsime teatrist ikkagi mingisugust tõde. See otsing käib kõigil pidevalt, kõigil elualadel, me ei saa selleta. Teatri- ja kultuuriväli on nagu vaba pind, kus erinevad inimesed kokku saavad. Nad ei pea ühtmoodi arvama ja uskuma, aga hea tahe üksteist mõista peab olema. Siis saab astuda dialoogi. Olen seda meelt, et ühisosa kõigis inimestes on ikkagi leitav.

A.L.: Kas küsimus on selles, kas me teeme siin kuidagi misjonitööd? Sest nii see ei ole. Autorina leian, et pean iseenese vastu aus olema. Ma otsin teema, mis on mulle tähtis, ja püüan seda nii ausalt ja avatult teha, kui oskan. See ei tähenda, et ma tahan suruda kellelegi peale seda kohta, kus ma ise olen. Tähtis on tõstatada teemad ja küsida küsimusi.

M.P.: Ma olen osalenud siiani vaid projektides, mis mind ennast kõnetanud on ja mida ma väga teha tahan. Sellega meenub mulle „Maarja kuulutamine". Mäletan, et kui selle näidendi läbi lugesin, siis sain sellise elamuse – mõtlesin, et kui selle ära mängin, siis rohkem ma ei tahagi teatriga tegeleda. See hakkas tervele trupile väga kõlama. See on religioosse sisuga näidend. Kartsime, et ehk tuleb kokku vaid pool saalitäit inimesi, aga juhtus hoopis nii, et lavastust ei hinnanud vaid kitsas ringkond, vaid seal oli palju teemasid, mis puudutasid väga erinevaid inimesi.

L.P.: Ma olen lavastanud „Maarja kuulutamist" kaks korda. Tõnu Õnnepalu tõlkis selle 1986. aastal minu palvel. Võin öelda, et see on näidend, mis võtab katoliikliku maailmapildi suurepäraselt kokku. Lugesime seda 1988. aastal Viljandi kultuurikolledžis tudengitega, 18–19-aastaste poiste ja tüdrukutega. See on väga poeetiline näidend, omalaadses värsis... Ja nad lugesid end järjest enam sisse, kuulasid ja elasid kaasa... Sain siis aru, et vaatamata sellele, kas inimene teab neist küsimustest midagi, on seal mingid inimlikult puudutavad, sügavad teemad ja need ei sõltu sellest, kui vana, millise teadmusega, mis usku sa oled või oled sa uskmatu. Inimesi kõnetavad üldised seadused ja tõelise Armastuse vägi. Kui need on siiralt esitatud ja olemas on avatus nende vastuvõtmiseks. See on mõneti sarnane selle ausalt tegemisega, millest Andri räägib.

A.L.: Delfis oli hiljuti keegi tõlkinud Mahatma Gandhi jutu, kus ta rääkis, et kõik inimesed on üks. Ta tõi näite kristlikust maailmapildist ja jutustas vägivallatust elust, mida ta ise elas. Minu jaoks tähendab see seda, et kõik inimesed puutuvad mingil hetkel kokku ühtede ja samade teemadega ning peavad lihtsalt mingis punktis teatud küsimusi küsima. Vastasel juhul nad petavad end. Sama on ka praegu uusreligioossusega, inimesed otsivad vastuseid sarnastele küsimustele. Mina olin näiteks kuni kahekümnenda eluaastani täielikult kogu kirikujama vastane, ehkki otsisin ju samamoodi. Maria, võib-olla sina tead seda teistmoodi, oled lapsest peale ristitud. Aga samad küsimused tulevad ju isegi lapsel. Mis siis saab, kui ema ära sureb või...
L.P.: See isiklik otsing ja isiklik siiras küsimine asjade järele, elava tõe leidmine on väga tähtis. Tõde ei ole abstraktsioon.
M.P.: See, et teater ühendab, on ehk see, mis on mulle väga oluline. Inimesed läbivad eraldi radu, aga tahaksid ometigi mingil hetkel kõik koos mõelda. Kusjuures, ma olen tegelikult selline inimene, kes väga harva oma kristlikust taustast räägib. See on minu jaoks väga isiklik ja intiimne asi.

Religioonitemaatika on ehk mõneti sarnane näiteks armastusest rääkimisega – see on inimesele väga isiklik ja oluline, aga samas ei taha ju ringi käia ning muudkui rääkida, keda ja kuidas sa armastad...
A.L.: Ma olen pidanud usuteemasid kõige salajasemateks ja isiklikumateks. Kui näiteks keegi on tulnud jumalateenistust pildistama, isegi kui see on minu oma tuttav või sõber, siis see on mulle hirmsasti närvidele käinud. Mõtlen, et mida sa pildistad, need on minu kõige intiimsemad hetked. Sama on sel teemal rääkimisega.
L.P.: Samas, selle teema puhul on keeruline see, et usk tuleb ikkagi kuulamisest. Kui keegi mulle sellest ei räägi, ei kuuluta, siis ma ju ei kuule, ei tea sellest. Kuidagi tuleb usku edasi anda.
M.P.: Mulle meeldis väga ühe vana preestri mõte, kes Eestis tegutses. Ta ütles, et ära kunagi räägi, kui ei küsita.
L.P.: Evangeeliumis on ju ka öeldud, et ei pea viskama pärleid sigade ette. Mõte on selles, et inimene ei pea rääkima oma hinge saladusi ja kõige pühamaid asju teistele katkumiseks. Seda kas või teiste inimeste endi pärast. Neid mõnitama hakates teevad nad halba ka iseendile.
M.P.: Mina olen näiteks rohkem tegutseja. Kui mu elu ei näita, mida ma usun, siis mida ma ikka räägin. Rääkimine üksi on lõks. Kui hakkan midagi kuulutama ja ise eksin, siis see on liiga suur vastutus. Kui ma kuulutan, siis teen seda elamise kaudu.

Üleval: hetk etenduselt „Onu Vanja". Foto: Ülar Mändmets
All: hetk etenduselt „Maarja kuulutamine". Foto: Harri Rospu

L.P.: See on mõnes mõttes elu osa. Kõigepealt tuleb töötada iseenda kallal, heale, tõesele, ilusale häälestuda. Igapäevase elu pisiasjadki võiksid olla armastuse vaimust kantud. Nelja evangeeliumi keskne sõnum on ju see, kuidas Jeesus kuulutab, et meil on Isa, kes meid lõpmatult armastab. Seda sõnumit usaldades vabaneme kuidagi. Ja on hea, kui see sõnum meie olemises ja tegemistes väljenduse leiab.
M.P.: Isa Vello Salo räägib, kuidas inimene, kes end kristlasena ei määratle, võib elada väga kristlikku elu. Ja eks vastupidi muidugi ka.
A.L.: Minu vanaisa oli selline inimene, kes sisuliselt oli püha mees, aga ta ei rääkinud eales religioonist. Ma olin toona nii väike poiss, et ei taibanud küsida ka, et kas ta usub Jumalat või mitte. Aga mulle tundub, et inimesed peavad väga täpselt silmas kõiki, kes midagi usuvad. Nad jälgivad hoolega poliitikuid – kõik peaksid olema väga eetilised, Sokratesed või Platonid. Samuti vaadatakse, et kirikuõpetajad ja kristlased ei eksiks oma sõnade vastu. Väga palju jälgitakse teisi, ennast sageli vähem. Mulle tundub, et Jumal meid küll nii suure hoolega ei jälgi, ei pea raamatupidamist ega sildista meid pärast surma. Me elame jälgimisühiskonnas, meil on kõikjal kaamerad, isegi linnukaamerad. Ma arvan, et me võiksime olla selles asjas palju muretumad.

Kui rääkisin kunagi ühe moslemineiuga, siis ta ütles, et tema jaoks on üsna keeruline teadmine, et Eestis elades peab ta olema sisuliselt näidiseksemplar. Temal ei ole õigust eksida, sest ta on vähemuse esindaja, ja kui ta teeb midagi valesti, kantakse see automaatselt üle ka teistele moslemitele. See kipub vist kõikide vähemuste puhul kehtima.
M.P.: Nojah, kui üks ateist saab mingi õudusega hakkama, siis ei üldistata, et kõik ateistid on mõrtsukad...
L.P.: Inimesi huvitab, keda usaldada, nad tahavad tõtt teada. Nii nad vaatavadki inimest, kes käib kirikus – kuidas ta käitub, mis tema elus toimub? Silmakirjalik võib olla nii usklik kui ka ateist. Silmakirjalikkuse keerdudest ja korrustest iseendas pole kerge vabaneda. Teinekord on see ka naljakas... Küsimused, kuidas vabaneda silmakirjalikkusest ja kellele kinkida oma usaldus, on head küsimused.
M.P.: Mina ei erista kedagi usu järgi, me oleme ju samad inimesed. Ma olen vabaduse poolt – igaüks peab saama olla nii, nagu ta on. Aga ma ise olen äärmiselt kaootiline isik, religioon on väga korrastava toimega. Olen lapsest peale ristitud, aga ma ei ole nii-öelda mugandunud kristlane, kes ainult traditsiooni tõttu kirikus käib. Mõtestasin enese jaoks selle mingil hetkel – mul on väga vaja mingit raami, süsteemset maailma, et hoida oma kaootilisust vaos.
A.L.: Minul on ka sellist korrastatust tarvis. Mul on lihtne, kui ma saan kedagi usaldada ega pea kogu aeg kuidagi iseenese jälgimise käes vaevlema. Muide, ma olen suur jalgpallifänn ja kui mu lemmikjalgpallur lööb värava, siis ma näen, kuidas ta tõstab alati näpud üles ja tänab Jumalat, tähistab. Olgu, ma ei ole küll vastupidist näinud, et kui ta kukub, siis tänaks näiteks õppetunni eest... Igal juhul on see minu jaoks selline lihtne väljendus, näha, et kui ta lööb värava, siis ta ei ole selles üksinda. Samamoodi on minu loominguga – ma ei ole selles ainult ise, vaid ma olen interpreet, vahendaja, vastuvõtja või antenn. See teeb minu jaoks asjad palju lihtsamaks.

Kui oluline on püha kui märksõna?
L.P.: Sõna „püha" on minu jaoks üks võtmesõnu inimese mõistmiseks. Eugène Ionesco ütleb ühes oma intervjuus religiooni ja Jumala teemal, et vahel ta usub, vahel jälle mitte. Ühes on ta aga veendunud – pühadus päästab maailma. Arvan, et tuleks endalt tihti küsida, mis või kes meist kellelegi (tegelikult) püha on. Kuidas see püha meie elus ilmneb, kuhu, millistele tegudele suunab. Muidugi, siin puutume me kokku saladusega...
A.L.: Aga kui see lugu ilmub nüüd Müürilehes ja me ütleme selles, et tegeleme Theatrumis ainult pühadusega, siis see ei ole ju päris õige sõnum. Minu meelest me ikkagi otsime näidendeid, mis oleksid vastaval hetkel meile kõnekad, mis kasvataksid ja viiksid meid edasi. Me ei taha inimesi eemale peletada selle mõttega, et hakkame ristimärki tegema. Me oleme lihtsad inimesed, otsime samuti tõde nagu kõik teised, mitte ei ole siin nelja seina vahel praktiliselt pühaks muutunud...
L.P.: Aga kristlus kui teema tõmbab, see on huvitav. Kes ütleb, et see ei huvita... Meil on andelisi kirjamehi, kes hakkavad oma kolumnides esimesel võimalusel usu, religiooni ja kiriku vastu rääkima, aga vähem on kirjatöid, kus nad räägiksid näiteks sõjatööstuse vastu. Kui me vaatame praegu terrorismi, siis seda toidab sõjatööstuste huvi, mitte religioon. Kui on tarvis hoida üleval sõjakoldeid, realiseerida relvi, kasumeid välja võtta, siis üksteise vastu sõdima õhutamiseks on ju kõik vahendid head, isegi religioossed argumendid.

ESIMENE RIIK, MILLE LEIAD?

MINE SEDA AVASTAMA.

E N B R U N E I T S V O L G F Z R M E Y A U S T R I A D P U V S B Q L S R L A O S U A R
R V O F Q A M E K L E Q U A T O R I A L G U I N E A I E S F A A H J V A E I N P D Z B U
W L N P I R A Q C O I R E L A N D V H U N G A R Y Q S N G R G O L H Q M N T A N Y K O S
A F Q O E H K Y S V P S O V A N U A T U B K Z L S L R M E T U T J K A O E H Q A K C S S
N E H P M A R S H A L L I S L A N D S E G H A N A F A A O Z A O Q S O A P U H L O T N I
D D O A C G H Q W K Q N T V E P A L A U Y C E T A C E R R M T M A L V D A A R I S O I A
A E G L A L G E R I A W I M B A N I B A R B A D O S L K G A E E N S O F L N M E O N A E
B R A E T K Q U T A C E P Q A T A R P H O N D U R A S G I L M & W E R Q R I E C V G & X
V A E S T U V A L U R X A P N K B U C G M P T U N I S I A D A P Y R B X F A C H O A H I
U T P T M O N T E N E G R O O M I S Z L G A Z L T K P D K I L R D B W S R D G T H P E V
R E G I K P H W F Z X K G R N C F K E H Y M P V U B F J Z V A I U I D A C F R E I C R O
C D P N D K E C G A U X G T Q O K R C S E Y C H E L L E S E Z N C A J S H U E N Q U Z R
J S A E L S A L V A D O R U P M S N H V T M A U R I T I U S Y C A R I B D R N S J B E Y
B T Z S S Z D F D G K V L G G O O G R H X P L G E S L O J S F I P K B U T U A T P A G C
P A E E A S T T I M O R F A J R L L E S O T H O G L B A S O A P E I O L C G D E O L O O
F T R S S I N G A P O R E L M O O V P C R P B M A O A S K U M E V R U G T U A I E U V A
I E B R A H U L S G V O C V V S M J U O K X A O M V H U V T O A E I T A Y A W N F N I S
N S A I G U I N E A B I S S A U O E B S G W H N B E A X U H L P R B I R R Y O V T I N T
L O I L N C O N L C U Y M U T V N S L T L G R A I N M L V K D K D A O I V N D F R T A X
A F J A L N B F A B R J A R I E I T I A T R A C A I A R E O O Y E T P A N A M A Q E N P
N M A N E K E F T H U D C I C C S O C R V E I O F A S B T R V S W I T Z E R L A N D E F
D I N K Q M L N V U N O E N A Y L N U I B E N Q S Y B P V E A L B A N I A Y H R S A T H
H C Q A R E I U I T D M D A N P A I N C Z C A N A J C R O A T I A O P X N W A L D R X D
V R G E Z H Z D A A I I O M C R N A A A O E Y Z N B E L G I U M G P I P J K E N Y A J E
A O H A V C E Y R N X N N E I U D N U W L U X E M B O U R G P S C O N G O J C Y H B L M
N N G S D F I J I S A I I L T S S P R L J X M B A O F S R E X G O K G Z M A L T A E G O
T E K A R M E N I A J C A J Y H X S U B U J O U R H A I T I J S W A Z I L A N D B M S C
I S K U W A I T N A S A I N T L U C I A T H M C I O L F D J N E T H E R L A N D S I A R
G I A U V N C U N L V I C E L A N D J A D B A R N I C A R A G U A N U B R I A Z M R I A
U A T D U J A M A I C A W A Z E D I U G H E N D O M I N I C A N R E P U B L I C D A N T
A N O M V M O N G O L I A H B O T S W A N A T P Z L S K V B F H N P G A P U T P B T T I
& S I O I F A J M C S P A I N D J R J G V N M O R O C C O X R V I E T N A M V A G E K C
B A M A L A W I C E X H B E L A R U S P Z A M B I A K A G I S Y R I A L P Y O K F S I R
A I G K E I T A L Y D T R X A R B L V A S U D A N T R K C W T E O F M T U H E I V O T E
R N I T C A M B O D I A D P J O G M A U R I T A N I A Z A I B U R K I N A F A S O K T P
B T N S E J C N Q V Q I N D O N E S I A L I K F O H D J M F S F A U G A N D A T R U S U
U V D B G P Z I T J E K Z I U W E S T E R N S A H A R A E U B X L N V E E N V A M N & B
D I I M U C H I N A J T R I N I D A D & T O B A G O U I R F S H M F F T W T Y N E I N L
A N A K P Z R A Z J L C D S T O N O R W A Y P K V Q Y H O R O G A N L H G R S R X T E I
F C V T O G O P T H A I L A N D E K L L E C U A D O R F O A K I L N X I U M L O I E V C
V E F Z O L M Y V I K O C S Y S T A O L R F G X J A P A N N E C A A J O I Y I Y C D I O
A N S O K O A P D S A U D I A R A B I A S O U T H A F R I C A O Y M N P N E B D O S S F
R T Z L A F N E I G U I N E A L J D N I G E R I A E Q B W E H L S I G I E N E P K T I T
I & G U Z H I R G R X F Q R H L I C E M Y A N M A R V N A L F O I B D A A S R F O A Q H
T T X K A S A U U B P N P R P I K P Y T B L H X Q U M A L I K M A I U Z U G I E C T N E
E H S R K L P H Y A K V F A K B I L T A O P O L A N D X A Q S B F A N C A N A D A E O C
U E O A H H V P A U N E N L D Y S K U N G Y Z K N K F P H I L I P P I N E S S A P S E O
G G U I S D E A N S S N I E M A T J R Z D E G Y P T Z X M C H A D G T F T V O F G M C N
A R T N T F B R A T O E P O O R A J K A A M R O X Q N O R T H K O R E A K E Y G P X R G
C E H E A S O A S R M Z E N Z T N U M N R W T U R K E Y B S T B F G D H Y B D H M I A O
V N S A N F L G E A A U N E A M V Z E I G S R Y F L J I S Q C Z K H K I R E N A Z R E U
E A U I Y T I U M L L E B J M O I W N A E F T J O R D A N F Z I I B I C G R G N I A L D
T D D H V E V A O I I L E E B F N K I A N G O L A I U E H Y E M E N N H Y M E I H N A J
I I A R E G I Y L A A A N R I T I R S Q T M A D A G A S C A R B R Q G I Z L R S E O G M
A N N Y B R A S I L U W I I Q B G E T B I H P U Z B E K I S T A N B D L S O M T D I A F
K E R E V A G S W E D E N T U N E H A Y N E W Z E A L A N D P B S G O E T M A A E G B H
H S T O D P H D F G O K I R E Y R O N T A H X H E N R G L I N W L Q M V A J N N I T O P
E S U A N D O R R A U I S E N E G A L N T B E G H U J A O V X E Y U A T N F Y H A E N Q
B E G A B E U V B A N G L A D E S H E P C E N T R A L A F R I C A N R E P U B L I C E A

2596 TÄHTE. 197 RIIKI. 1 REISIPLAKAT.

BOLDTUESDAY.COM

LINNADE MAAGIA JA ARGIPÄEV

Agnes Neier

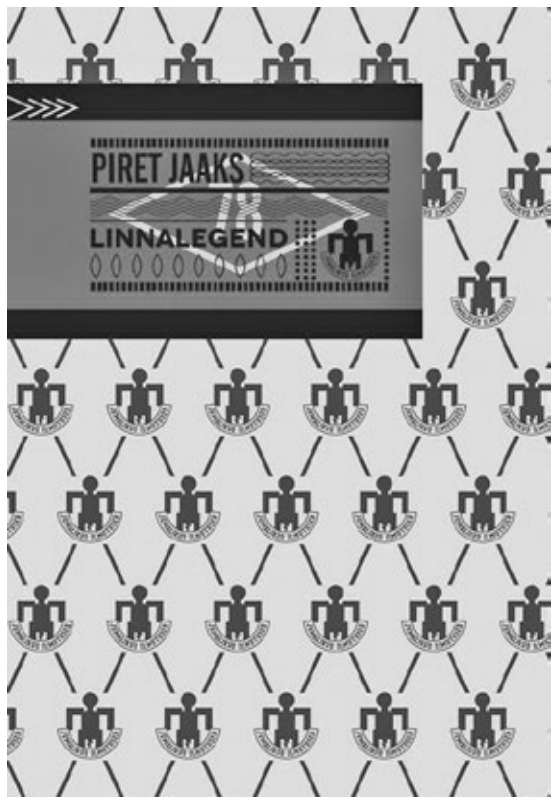

Piret Jaaks
„Linnalegend"
Jumalikud Ilmutused, 2015
118 lk

„Linnalegend" on seni peamiselt näitekirjanikuna tuntust kogunud Piret Jaaksi esimene proosakogu, mille eest autor novembri lõpus ka Betti Alveri debüüdipreemia võitis. Raamat koosneb üheteistkümnest lühijutust ning kui autorilt küsiti, mis võiks olla lugusid ühendavaks jooneks, vastas Jaaks, et ühisnimetajaks võiks olla linn[1]. Jutukogu viib lugejad tõesti muu hulgas nii Darjeelingusse kui ka Barcelonasse, Tartusse kui ka Haapsallu, aga mina pakuksin läbivaks jooneks siiski välja midagi muud. Sest kuigi kohad, milles Jaaksi tegelased liiguvad, on pärisilmale omased, on Jaaks suutnud luua oma lühikeste lausete, sõnakasutuse ning poeetika kaudu lood, millest kumab läbi midagi müstilist, midagi, mis lahutab meie reaalset maailma tema, autori loodud maailmast.

Jaaksi teos ei ole küll puhtalt maagilis-realistlik, kuid samas on tekstides olemas mingi kummastust tekitav, reaalsust ja igapäeva halli argielu lõhestav nüanss, mis põimib omavahel reaalseid linnu ja fantaasiakirjanduslikku maailma ning kus pärast tavapärast vestlust tädiga võib too istuda aknalauale, end lennule asutada ja üle katuste minema hõljuda („Koolibri lend"). See ei ole päris mehisheinsaarelik keskkond, kuna side fiktsioonivälise reaalsusega jääb Jaaksi lugudel siiski suhteliselt tugevaks, kuid teatud säärase ilukirjanduse traditsioone on siit tunda. Lisaks loob ta oma keelekasutusega sensoorset poeetilist reaalsust, kus „päev lõhnas nagu märg koer" (lk 27), „tänavad lõhnasid nagu äsjapestud linad" (lk 59) ning „akende tagant hoovas kuldseks praetud kartulite lõhna" (lk 78). Jaaksi omanäoline poeetika ilmutab end juba esimesest loost („Kleepuvad mõjud") peale, kus sõnade kuhjamine, nende pidev kordamine mõjub omalaadse loitsuna; kus sugestiivne sõnade tasand hakkab funktsioneerima loo olulise sisulise komponendina: „Enamiku joogatunnist tegelesin sellega, et *teda* mitte vaadata. *Teda*. *Ta* istus seal nurgas oma imeilusas rohelises pluusis ja ma suutsin ikkagi näha, et *tal* on maniküür tehtud ja juuksed värvitud. *Ta* oli väga püüdlik" (lk 8, minu kursiiv). Sellist leksikaalset kordust Jaaks teistes lugudes siiski ei jätka (mõnevõrra küll kogu teises loos „Süüdistus Barcelonale", kuid seal lause-, mitte sõnatasandil), ja ongi parem, sest see võiks hakata teose terviku seisukohast mõjuma ehk ühe ja sama võtte asjatu kordamisena. Kuid siiski on kogumikus esinevate lugude puhul mõnikord hoopiski vorm see, millega autor suudab lugeja tähelepanu köita. Näiteks „Pihtimuses", kus lugu esitatakse ühepoolsete kirjade kaudu. „Regekohvikus" vahelduvad aga läbivalt kaks erinevat aja- ja tegevusvormi.

Jaaksi juttude erinevates geograafilistes ruumides liikuvad tegelased on kõik eriilmelised, kuid samasuguse osavusega suudab Jaaks edasi anda nii noore mehe seiklusi Barcelonas („Süüdistus Barcelonale") kui ka kodust harva väljas käiva neurootilise tegelase sisemaailma ja tema omapärast suhet lehtedega puudel („Lehtede lahkumine"). Tema tegelased on kergelt düsfunktsionaalsed, üksikud või eraklikud või lihtsalt omaenda mõtetega üksi jäetud inimesed, kelle sotsiaalsed suhted jäävad nõrgaks. Tegelased on tihti asetatud teatavale opositsioonipaaride liistule: nende eludes vastanduvad üksikisik (mina) ja ülejäänud (nemad), kodu ja võõras ning sellega seonduvalt saavad nende lood tihti ootamatu lõpu. Kuid ootamatud pole lugude lõpud mitte selles tavapärases mõttes – Jaaks jätab otsad sageli lahtiseks ning tekitab lugejates küsimusi. Mis saab edasi? Kas ma sain sellest ikka õigesti aru? Mis on see maagiline miski, millega Jaaks oma maailmu loob? Sellise küsimuste tekitaja parimaks näiteks on kogumiku pikim tekst „Tassija", mille alguses jutustatud sündmus osutub ootamatult ka loo lõpuks. Või hoopiski kogumiku nimilugu, kus alles viimased laused sõlmivad teksti alguse ja lõpu ning kummastava keskpaiga ühtseks tervikuks.

Lugude lõpplahendused on tihti aga erineva mõjuga ja mõnikord jääb teksti terviklikkus küsitavaks. Näiteks „Koolibri lend" pakub küll sündmuste arenedes piisavalt vihjeid ja viiteid sellele, kuidas lugu võiks lõppeda, kuid puänt, mis antakse viimases lühikeses lõigus, mõjub liialt kunstlikult konstrueeritu, tehislikuna – ootamatu lõpu funktsioon tundub seal eelkõige seisnevatki pelgas ootamatuses. Kuid see on vaid väike norimine muidu tugeva jutukogu kallal.

Jaaksi esikkogu tugevus paistab olevatki selles, et ta avab hästi oma erinevate tegelaste sisemaailmu, annab väikse pilguheidu nende mittetavapärasesse ellu. Kirjeldades lugejatele sooja huumoriga tavaelust teistsugust keskkonda, seal paiknevaid tegelasi oma obsessioonide, murede ja mõtetega, mängib Jaaks samal ajal lühijutu vormiga ning viib loo alguse ja lõpu omavahel jälle kokku, mis annab sündmustele lõppeks hoopis uue värvingu.

[1] *Kirjanik Piret Jaaks: Haapsalu oli novellikogu esmaesitluseks ainuõige koht.* – laanlane.ee, *31.08.2015.*

KOILIBLIKAS JA LAMBIPIRN

Märten Rattasepp

Kaur Riismaa
„Pimeda mehe aiad"
Tänapäev, 2015
223 lk

Kaur Riismaast on viimasel ajal päris palju kirjutatud: Postimehes[1], Päevalehes[2], Vikerkaares[3], Keeles ja Kirjanduses[4], Sirbis[5], Loomingus[6], Eesti Ekspressis[7] ja ka Müürilehe eelmises numbris[8], kindlasti mujalgi. Põhjust küllap on, kui seni produktiivne ning hinnatud luuletaja debüteeris põhimõtteliselt (no peaaegu) kahe proosateosega korraga, võites neist ühega Tänapäeva romaanivõistluse esimese koha. Olen pidanud varasematel aastatel enamikku romaanivõistluse teoseid lugema ja tuleb tunnistada, et teiste võitjate või kandidaatide kõrval on „Pimeda mehe aiad" üldiselt tugevam teos küll.

Ilmselt oleks siiski suuresti ekslik korrata tüdinud ja mugavat stereotüüpi, et nn noor kirjanik oskab kirjutada, ent tal lihtsalt pole millestki kirjutada. Mõned „Pimeda mehe aedade" teemad (elu, armastus jmt; kinnismotiivina eriti surm) on ilmselgemad, ehkki võivad oma üldeksistentsialistlikus „igaveste teemade" foonis tunduda veidi üleleierdatud; teised metafiktsionaalsemad kommentaarid kirjanduse, ühiskonna, kultuuri või kriitika teemadel on vahest rohkem või vähem peidetud, ridade vahele kodeeritud. Ja siiski kõnekad – vahel õnnestunumalt, vahel mitte nii väga. Ja kui „Pimeda mehe aedu" on nimetatud ühelt poolt armastusromaaniks, kuid ka eneseotsingulooks (Meiel, lk 105), siis see eneseotsing ei pruugi kehtida suurel määral (ainult) peategelase härra Koi, vaid ka Riismaa kui kirjaniku kohta. Siin tulevad mängu need poeetika, narratiivi, loomepiiride otsi kompavad mängulisused, millest kirjutab Hasso Krull[9], või Tõnis Parksepp, kui ta räägib oma arvustuses kirjaniku sammsammulisest individualiseerumisest.

Õigus on neil, kes ütlevad, et Riismaa on tõesti hea, täpse, elegantse keeleoskusega stiilimeister, luues niimoodi meeldiva lugemiselamuse, kus osalist kognitiivset pinget hoiavad üleval piisav ebamäärasus, vihjelisus ja abstraktne kujundlikkus. Tegelaskujude loomes on ta napi, ent suhteliselt vaimuka lähenemisega päris osav, mis sest et Kunnuse kriitika „romantiliseromantistliku" mõtte- ja kirjeldusviisi vastu, kus karaktereid luuakse „mõistatuslike kinnisideede või konkreetsuste kaudu" ehk n-ö skemaatilise mugavusega, on üldjoontes pädev. Karakteriloome haare kannatab seetõttu veidi ning ilmnevad kerged kirjeldustasandi vastuolud, millest pikemalt arvustuse teises pooles. Seejuures „härra Koi olemus ilmneb kõige paremini läbi teiste, tema mõtted ja tegevus iseeneses jäävad hoolimata esiplaanil olemisest kaugeks ja mõistatuslikuks, seda enam et ega ta isegi sellele, mis temast erilise inimese teeb, kindlat seletust ei oska anda" (Meiel, lk 105). Selle pihta annabki tuld Eugen Põld (vt Kunnuse arvustust): „Mittemõistmine on taas väga romantiline. Saladuslikkus üldse. Seepärast romantikud kasutavad sõnu pigem varjamiseks kui näitamiseks. Mõistatuslikkuse ja salapära loomisega romantilised loojad tegelevadki ja selle pärast neid armastatakse." Siiski säilib mõistatuslikkuse ja salapära puhul produktiivne omadus luua avar ja avatud tõlgenduste väli. See tähendab, et kusagil midagi juba peitub – või tekitab kujundite mäng oma eripära tõttu lihtsalt paratamatult vastava mulje. Et tõlgendusvõimaluste kaugeleulatuv võrgustik on olemas, kui vaid osata seda abstraktsuse keskel märgata ning ära tähistada.

Humoorika näite selle kohta leiab Meieli ja Parksepa arvustustest, kus mõlemad vaatlesid Riismaa proosadebüüte võrdlevalt. Meiel kirjutab, et „„Pimeda mehe aiad", ehkki tõepoolest romaan, on „Pühamäega" võrreldes sisult märksa hõredam, kujundivaesem, kui soovite. See on ka mõistetav, sest narratiiv nõuab oma ning poeetika ja kujundlikkusega ülepingutamine võib halvemal juhul loo loetamatuks muuta või siis /…/ nõuda kirjutamiseks ja viimistlemiseks liiga palju aega, mida eesti kirjanikel kahjuks ei ole" (Meiel, lk 103). Samal ajal kirjutab Parksepp, et „Riismaa igati õigustatult auhinnatud „Pimeda mehe aiad" on võrreldes „Pühamäega" oluliselt terviklikum ja mitmetahulisem teos. /…/ Teiseks on „Pimeda mehe aiad" kujundlikult rikkam" (Parksepp, lk 739). Kaks vastandlikku positsiooni, mis räägivad muidugi palju kriitikute endi (tunnetuse) kohta, ent annavad selge viite ka teose stiili ning kompositsiooni osavale ambivalentsusele. Võimalikkustele teostuse enda sees. On tekst siis kujunditelt rikkam või vaesem? Küllap on lugu samamoodi nagu mälestustega, millega härra Koi romaanis manipuleerib – sõltub vast sellest, kes, kuidas ja kui kaugele suudab neid tähendusi välja lugeda ning endale (või teistele?) sisendada. Ehk siinpuhul: kes tunnetab, et see üks tekstilõik siin on kuidagi väga tähenduslik kujund, aga too teine seal vaat üldse ei ole. Näiteks saab tähendustasandeid sisse lugeda, „mõeldes kas või härra Koi klaaskuulile, millel on võime valgust murda, nagu autor murrab teoses aega (lk 11), ja mille Koi [Lindaust] varastas, et näpata endale noorust tagasi (lk 39)" (Parksepp, lk 738). Talle meeldib klaaskuuliga „valgust jalutada" (lk 11). Allusioonirohked poeetilised kirjeldused võimaldavad erinevaid kujutelmi, mille seast üks ilmseimaid – kindlasti mitte ainult mulle – oleks võrdpilt koiliblika ja põleva pirni vahel. Sõnamängust ja kokkukõlast piisab. Ning kui juba üldeksistentsiaalsed „elu" ja „surm" käiku tulevad, siis on pirni ümber tiirlev koiliblikas selline üdini (romantiliselt) kena, kuigi stereotüüpne, metafoor elamisele, mida ilmestavad tühised fiksatsioonid, kaduvus ja surm.

Romaani põhiliiniks on härra Koi arengulugu, kus mõnevõrra äpust ja haledast noorest Koist kasvab – abikaasa ning sõprade abiga ja koostoimel – kuulus, võimekas, läbinägelik härra Koi. Selles mängib suurt rolli tema põhioskus, teatud laadi esoteeriline hüpnootilis-mesmeristlik sugestioonivõime, luulemassaaž või -prostitutsioon (nimetatagu seda kuidas tahes), mille käigus suudab ta teiste inimeste siseilma, mälestuste valda tungida. Koi harjutab „detaile nägema", ja sealjuures ei ole tähtis tõelisus, mis kunagi tegelikult juhtus, vaid võimalikkus – mis võib juhtuda (Parksepp, lk 739). Lõpuks õpib ta mälestusi, (elu)lugusid mugandama, istutades või kirjutades „neid kas paremas „sõnastuses", seega värvi-

ARTISHOKI VEERG

Artishoki veerg on kunstikriitika blogi Artishoki ja Müürilehe koostöös valmiv veerg sellest, mis kunstiinimestel parasjagu südamel on. Sel korral arutleb Gregor Taul avaliku ruumi probleemide üle Amandus Adamsoni skulptuuri näitel Viljandis.

VOX POPULI MÄLUMAASTIKEL

Gregor Taul

Kui Tallinna Vabadussõja võidusammas valmis, lootsin ja uskusin siiralt, et see jääb noore rahvusriigi mälumaastikul viimaseks üdini poliitiliseks monumendiks (skulptorid ütlevad, et monumendist 50% on poliitika ja 50% esteetika). Kasvuraskuste märk, mis sa ikka teed – peab ära kannatama, nii nagu teismelised vinne salgavad. Arvasin, ja seda kirjutasin ka oma Vabaduse väljaku monumentaalseid moondumisi kajastavas magistritöös[1], et edaspidi saab avaliku ruumi kvaliteet vaid paremaks minna. Vana hea idealism, mis sunnib meid uskuma, et elu edeneb lineaarselt. Praktikas on suhted aja ja ruumi vahel siiski ettearvamatud nagu Walter Benjamini kokkukägardatud paberilehel (aja lool).

Viljandisse kolides kuulsin, et tegemist on ühe viimase Eesti linnaga, kus pole taastatud sõjaeelset vabadussõja monumenti, milleks oli Amandus Adamsoni 1926. aastal valminud kõrgel jalamil skulptuurigrupp, mis seisis omal ajal Eesti Panga hoone ees, taustaks lossimäed. Kuju õhiti 1941. aastal, 1970. aastate lõpus ehitati selle kohale Viljandi EKP hoone, mida tänapäeval maavalitsuse kontoripindade järgi ametite majaks kutsutakse. Kohalikel linnaisadel näib olevat plaan maja lammutada, et mälestis Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks taastada. Linnavalitsus kutsus kokku 13 mehest(!) koosneva komisjoni, mis tegi oktoobris avalduse, et toetab kunagise parteimaja lammutamist ja selle asemele võidusamba taastamist. Nuta või naera, aga jälle jääb tunne, et kuna suured poisid on oma liivakastis otsusele jõudnud, siis näib see olevat protsess, millesse pole mõtet vahele segada.

Ent mõni nädal tagasi, kui Sakala avaldas peatoimetaja Hans Väre arvamusloo „Miks ei peaks Amandus Adamson Viljandisse tagasi tulema"[2], tundus, et dialoogis võib siiski jumet olla. Nimelt jäi mind painama, et oma küllaltki tasakaalustatud artiklis argumenteerib Väre akadeemiku kujugrupi kopeerimise vastu väitega, et kui enne teist maailmasõda oli samasugune monument peaaegu igas linnas, ning küllap oli neid sel ajal ka vaja, siis praegu kõnetaksid need väheseid. Ma arvan, et siinkohal ta eksib – pigem kõnetab klassikaline sõjamonument väga paljusid, seda nii mäluliselt, hariduslikult, ideoloogiliselt, poliitiliselt kui ka esteetiliselt. Võrreldes kolme aasta taguse ajaga pole ma aga ise sugugi kindel, et sellise monumendi pooldajaid on võimalik või üleüldse peaks ümber veenma või kasvatama, et nad otsustaksid mingis plaanis edumeelsema avaliku ruumi kasuks. Pealegi, nii nagu mälestusmärgi taastamine on komisjoniliikmete jaoks ennekõike märk ajaloolise õiguse jaluleseadmisest, pakub see ka paljudele tavalistele inimestele hädavajalikku lepitust ajalooga.

Olin päris pettunud, kui ma ei suutnud viis aastat tagasi vanaemale selgeks teha, et vabadusrist on küündimatu käkerdis (sellest, mida sa ei suuda oma vanaemale selgeks teha, pole sa aru saanud). Temale, kes oli kaotanud vabadussõjas isaisa, minu argumendid linnaruumist ei mõjunud. Mis seal ikka, olukorraga tuli leppida ja eks enamik ristivastaseid on sellega ka omal moel harjunud. Tallinna giidina näiteks nii, et kui ma varem sõitsin turistidega sadamast Toompeale Pärnu mnt kaudu, siis edaspidi tegin seda Balti jaama kaudu. Bussiga klaasristist mööda sõitmine tekitab linnakülalistes piisavalt palju küsimusi, et neile võikski vastama jääda. Ilmselt juhataksin Viljandi-huvilised Adamsoni koopia korral Kondase Keskusesse samal põhjusel ringiga.

Monumendi taastamise kõrval on aga minu arvates veel kaheldavam ametite maja mahalõhkumine väikelinnas, kus hoonestus on niigi hõre. Selline tegutsemine võib ainult süvendada olukorda, kus kesklinn on elutu, linna piiravad aga sõõrina ostu- ja kontorikeskused. Lisaks on ka arhitektuuriajaloolisest seisukohast taktitundetu kaotada hoonemass kunagise Eesti Panga hoone kõrvalt – kõik, kes on Eesti linnades ringi sõitnud, teavad, et Eesti Panga hoone oli omal ajal maamärk, mis pani paika linnaarengu suunised ja mastaabid (ideaalis võiks pangahoonele samal tänaval või platsil sekundeerida väärikas arhitektuuriansambel, mitte tühi krunt). Üks argument hoone säilitamiseks on ka see, et enne kui majale muutuste keerises uued mahud lisati (sh erakordselt idiootsed kämpingustiilis suured aknad), oli tegemist täiesti tipp-topp administratiivhoonega, mille väljanägemise võikski taastada. Tõestuseks vaadake Tallinnas pensioniameti maja

lisemalt, detailirohkemalt" ümber – ja isegi tekitama, kui kliendid „soovisid oma noorusesse mõnda olukorda, mis sealt puudu oli" (lk 170). Eelisolukorras on siinpuhul vanemad inimesed, kel mälestusi ja minevikku ohtralt leidub. Teiste psüühikas tuhnimine muudab igatahes nii härra Koi kui ka klientide elu. Lõpuks õpib ta teiste inimeste mälestusi enda omadega asendama (lk 89), ehkki romaanis on härra Koi taust (teatud põhjustel) üsna hägus, fragmenteeritud, varjatud ja kallutatud. Intrigeerivalt vihjab taoline võte (auto)biograafilise kirjanduse žanrile, millele sedalaadi kallutatud mugandused on niikuinii omased, tuues lisaks sisse terve hulga tõlgendusi üleüldiselt kirjanikuks, autoriks, st Loojaks, olemisele. Probleemipuntrale viitab ka üks oluline kõrvaltegelane Georg: „Teie tegite kõik selleks, et inimene ei mäletaks või mäletaks teisiti, mäletaks kirkamalt. Mind huvitab ajalooline tõde, isegi kui see haiget teeb. Ja samas, ka mina nendin, et inimesel on õigus unustada, tal on isegi kohustus unustada, et normaalselt funktsioneerida, kas pole?" (lk 215)

Autoriks-Loojaks olemise küsimuse tõstatumine romaanis toob kaasa paar olulist ja vastuolulist nüanssi – ja kuna teised kriitikud on kirjutanud igati pädevaid üldistavaid arvustusi, sooviksingi siinpuhul kommenteerida pikemalt pigem neid partikulaarseid seiku, sedastades loodetavasti arusaadavalt mõningaid mõtteid romaani keskel toimuva narratiivilõhe kohta. Kui Kunnus või Eugen Põld heidab Riismaale ette taolist romantiku enesekesksusega palistatud kirjeldusviisi, siis romaani tegelaste (mõtlemise-käitumise) valguses mõistan küll, kuidas taolise järelduseni võiks jõuda. Ent siiski tekib tunne, et Riismaa on ise, kas sihilikult või poolkogemata (autori pähe ei suuda tungida minagi), ootamatult irooniline ja kriitiline nimelt sedalaadi Looja-figuuri suhtes. Meiel kirjutab: „Lugejale koormavaks muutuda võiva keeruka struktuuri lõhkumise võtab Riismaa ette peatükis „Luhatulekahjude lõhn", milles toob minajutustajana sisse härra Koi naise ehk Naise ehk Emilia, ja see peatükk on sirgjooneline, lihtsalt jutustatav ja jälgitav, kuigi algab taas nii-öelda mäkketõusuga ja seekord on selleks mäeks jagelus „tegelane *vs*. autor"." Kõrvale üsnagi kõnekalt: „On see nüüd Riismaa stiil või loomuomane härrasmehelikkus, aga kui kõne all on naine või kõnelejaks naine, siis muutub jutt konkreetsemaks ja isegi lihtsakoelisemaks, igal juhul selgemalt mõistetavaks. Nii on see „Pühamäes" ja veelgi enam „Pimeda mehe aedades." (Meiel, lk 102) Ühelt poolt on arusaadav, miks suhteliselt ebamäärase, raskesti jälgitava ja hüpliku struktuuri vahele võiks sobida eraldiseisev vahepeatükk, milles edastatakse härra Koi elulugu ning suur osa süžeest optimaalsema sirgjoonelisuse ja selgusega. See on narratiivitehniliselt paslik lahendus, et alguses püstitatud küsimused saaksid vastatud ja lugeja ei jääks lõpuni segadusse – kuigi võib ka olla, et autor lihtsalt polnud suuteline (või ei jõudnud) kogu jutustust postmodernistlikult killustunud moel edastama ning tõi seepeale sisse teise tuntud metafiktsionaalse lahenduse (tegelane räägib autori vastu) sellisel moel, et too postmodernistlikult lõhkuv tendents täiesti ära ei sumbuks. Võte transformeerus ümber ega kadunud ära, kirjanik sai olla sirgjoonelisem, jättes kirjandusliku vormimängu võimaluse õhku.

Igatahes tekib selles punktis konflikt ja kognitiivne häire romaani erinevate kirjutamisstiilide ning lisaks tegelaste (ennekõike härra Koi) väidetavate iseloomuomaduste vahel. Vahepeatüki struktuuriline ja poeetiline nihe mõnes mõttes töötab, kuid hakkab ka vastu – üritades leevendada (maskuliinse) autori domineerimist, hakkab ta seda ühtaegu markeerima ja süvendama. Samal ajal püsib probleem, et härra Koid (kes on peaaegu nagu Looja-natuuri kvintessents; luuletaja, kes maalib mälestusi ja kogemusi otsesõnu „teiste sisse") kirjeldatakse teadupärast läbinägeliku mustkunstnikuna, kes on suuteline mõistma ja mõjustama teisi mingil enneolematult efektsel moel. Emiliaga seotud vahelõik lööb aga kirjeldusele nii fiktsioonimaailma siseselt kui ka väliselt, st kirjaniku positsioonilt, mõra sisse. Kirjanik üritab luua härra Koid mingisuguse sügava, mitmekülgse, „keeruka" isiksusena, Naine aga kukub teksti kestel välja lihtne, argine, skemaatiline, pinnapealne, isegi üleliia stereotüüpne – mitte isikupäraselt individuaalne inimene, vaid ajuti lausa igavalt mehelik arusaam või kuvand „naiseksolemisest". Mehaanilisevõitu dualism hakkab hõlpsalt silma. Ega seegi pole tegelikult üllatav, sest Teise läbinägelik ja sügav mõistmine on olnud suureks filosoofiliseks küsimuseks väga pikka aega. Siiski, kui romaan näeb palju vaeva, et kirjeldada (kellegi) oskuslikkust olla mõistev ning läbinägelik, siis keset juttu lasuv vaheetapp nullib oma lihtsustatud pinnapealsuses kogu efekti kiiresti ära. Rääkimata sellest, et romaanis võib üldiselt aduda hetkiti võõristavalt „reaktsioonilisi" vihjeid, st tajuda nimelt autori kätt neis lõikudes, kus kirjutatakse mõni otsesõnalisem kommentaar „pärismaailmas" toimuvate arusaamade-tegevuste kohta (nt viited noorte kombele nutitelefonides istuda ning seetõttu mälestusi mitte omandada, sest oma tähelepanu hajutavas ekraanivahtimises ei „koge" nad enam maailma). Selliste retoorikahetkede liigilmne sirgjoonelisus häirib tugevalt jutustuse muidu mitmetähenduslikumalt kujundlikumat kulgemist.

Niisiis, kui Looja (olgu siis Koi või autor) suudab „omasugust" kirjeldada mitmekülgse ja keerukana, siis Teistega ei saada üldse hästi hakkama. „Romantik jumaldab ilu ja selle ilu altarile toob ta kõik. Seepärast mind häiribki, kui Riismaa puhul toonitatakse tema empaatiavõimet. Empaatia on võime tajuda teise tundeid, emotsioone ja vajadusi, aga romantik loob erinevaid kujutlusi oma peas," kirjutas E. Põld, ja kuigi ma ei leia, et kirjanduskriitika peaks niivõrd palju (ja üldistavalt) ainult autori isikut kommenteerima, siis vähemalt kehtib väide kenasti Riismaa loodud tegelaste kohta. Isegi maagiline härra Koi ei tegele lõppkokkuvõttes teiste inimeste emotsioonide või vajadustega, vaid hakkab ühel hetkel hoopistükkis nende mälestusi ümber töötlema ja oma huvidele vastavalt manipuleerima. Kuni ühel hetkel, kujutage ette, hakkab ta omaenda mälestustel põhinevaid kujutlusi teiste pähe toppima. Romantik ei loo kujutlusi enam ainuüksi oma peas, vaid juba teiste peades. Justkui tema individualistlikult suurejooneline kogemustepagas oleks kuidagi eneseküllaselt oluline, tõustes teiste seast esile võimsa mesmer-luuletajast Loojana, kelle uimadele tuleb nüüd alluda. Empaatia, inimlik mitmekesisus ja teiste aktsepteerimine jäävad küll peaaegu groteskse enesekesksuse taha peitu.

Selline on siis üks tahk härra Koi „märgilisest" ja „kõnekast" elukäigust, mida võime hüpliku struktuurimängu vahelt välja lugeda. Tuntavad vastuolud peituvad romaani struktuurilis-kompositsiooniliste ning poeetilis-stilistiliste tasandite rägastikus, ent nüüd toonitan: ärge võtke seda siiski üleüldise ja totaalse etteheitena. Sest tuleb ju tõdeda, et kirjeldatud konflikt on kuidagi ja ometigi täiesti ilmne, lasudes narratiivi tuumikus, ning sellise silmatorkava vastuolu esilekerkimine annab teosele olulise lisavarjundi. Aimub, et asi ei saa olla üdini juhuslik, eriti arvestades, kuidas Georgi ülaltoodud tsitaat ning romaani üleüldine lõpplahendus vihjavad just probleemidele, mis seostuvad mälestuste (ja sellega seoses ajaloo) manipuleerimisega ning vaikimisi ka inimliku mõistmis- ja kirjeldusvõime üldise puudulikkusega. Mäletamise vajadus, mäletamise eetiline kohustus, inimese psühholoogiline funktsioneerimine moodustavad ühe potentsiaalse temaatilise telje. Mida saab siit järeldada – peale selle, et E. Põllu hinnang võib olla, vähemalt Riismaa proosa raames, tegelikult ekslik? Vahest on küsimus veel selles, et kes too tituleeritud pime mees ikka olla saab kui Looja, olgu siis härra Koi või hoopis Kaur Riismaa ise. Ja eks kriitik ning lugejagi pole lõppkokkuvõttes tegelikult üleliia teravsilmsed.

[1] *Veidemann, Rein 2015. Ilmsi ja ulmsi. – Postimees / AK, 05.09., lk 9.*
[2] *Kunnus, Mihkel 2015. Kaks kerget suvelugemist romantilistele hingedele. – Eesti Päevaleht, 10.06.*
[3] *Meiel, Kaupo 2015. Kõik muutub kujundiks ja kujund on surnud. – Vikerkaar, nr 9, lk 101–106.*
[4] *Parksepp, Tõnis 2015. Härra Koi ja õigus surmale. – Keel ja Kirjandus, nr 10, lk 738–740.*
[5] *Oja, Arno 2015. Püha mägi ja Byroni püksid. – Sirp, 06.11.*
[6] *Ross, Johanna 2015. Ennekõike Emiliast. – Looming, nr 11.*
[7] *Korp, Hanna-Linda 2015. Nädala raamat. – Eesti Ekspress, 13.08.*
[8] *Ashilevi, Jim 2015. Puuseen. – Müürileht, nr 48, lk 32.*
[9] *Krull, Hasso 2015. Tunnusteta luule. – Vikerkaar, nr 6.*

(Pronksi 12, algselt EKP Mererajooni komitee, arhitekt Malle Kusma, 1976), mille projekti järgi ka Viljandi EKP rajoonikomitee hoone ehitati. Minu arvates on tegemist linnalise ja muheda hoonega, mille on jäädvustanud arhitektuurifotos suurepäraselt Tõnu Tunnel.[3]

Viljandi kadunud vabadussammas, mille autor on Amandus Adamson.
Foto: Viljandi Muuseumi fotokogu

Kui aga avalik arvamus on nii väga aedlinliku mudeli poolt – lammutada ametite maja, et avada Tallinna tänava sihilt vaade lossimägedele –, siis olgu, mõistan seda impulssi, kuid kas me siis ei võiks kokku leppida, et sealt paistev Laidoneri ratsamonument (skulptor Terje Ojaver, 2004) võikski olla see igatsetud vabadussõja monument (skulptuuri avamise aegu nii ka räägiti).

Minu arust pakkus kõige parema „vabaduse monumendi" aseaine välja Viljandi endine peaarhitekt Laur Pihel, kes eiras põhimõttekindlalt Arhitektide Liidu patroniseerivat kava teha Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks korda Eesti väikelinnade (kesk)väljakud. Pihel leidis, et sama raha eest võiks hoopis korrastada linna läbivad põhilised liiklusmagistraalid – kogu linna piires tuleks Tartu ja Pärnu sissesõitude vahele rajada sujuv auto-, kergliiklus- ja jalakäijatee. Sõnaga, R. P. Firnhaberi galeriist peaks saama rulluisutada Ugala *black box*'i. Minu arust on raske kujutada ette sümpaatsemat kingitust nii linnakülalistele (olete teretulnud mugavalt peatuma!) kui ka -elanikele (me soovime, et siin oleks hea ja turvaline elada). Minu utoopilises nägemuses võiks peatänav toimida seejuures kogu pikkuses jagatud tänava põhimõttel, kus õueala reegleid järgides liikleksid samal tasapinnal ja kiirusel autod, rattad ja jalakäijad. Nüüdseks paistab see projekt küll külmutatud olevat.

Kui aga monumendikomisjon otsustab edasi minna mälestusmärgi rajamisega, siis mõneti alistunult soovitan isegi loobuda heast tavast korraldada konkurss ja taastada otsejoones Adamsoni skulptuurigrupp. Avatud konkurss külvaks tõenäoliselt vaid segadust ja paratamatult lahutaks inimesi. Ühelt poolt on komisjonil lihtsalt keeruline jõuda üksmeeleni selles, mis võiks olla võistluse eesmärk, teisalt ei aitaks nende ponnistustele kaasa üldine „monumentaalse" kriis lääne (kunsti)maailmas: konkursil osalejatel oleks raske tingimustega suhestuda, kuna maailmas ei ole viimastel kümnenditel kuigi palju häid näiteid õnnestunud monumentidest (tekib küsimus, kas kasutada „töövahendina" figuraalsest skulptuuri, sümboleid, tühjust, mäluvälja, abstraktset motiivi vms). Need vähesed head tulemused on sündinud siis, kui taies on valminud autori väga isikliku kogemuse ja kunstikeele pealt. Näiteks esindavad Rachel Whitereadi holokausti memoriaal Viinis (2000) ja Maya Lini Vietnami sõja memoriaal (1982) mälestusmärke, kus isiklik on muudetud mõjusalt universaalseks. Ma kardan, et 13 mehest koosnev komisjon ei suuda oma ego sedavõrd maha suruda, et nad laseksid kavandada Viljandisse memoriaali autoril, kelle idee ja tõlgendus pärineb väga isiklikust suhtest vabadusse, mitte aga ajalooõpikust.

Mõni nädal tagasi oli Raadio Kukul külas Indrek Tarand, kellele „Vox populi" kuulajad said küsimusi esitada. Keegi maainimene päris, miks Rail Balticu rong tema külas peatuma ei hakka. Alati muhe Tarand vastas, et ärge muretsege, eestlased ei näe kunagi Rail Balticut, nii et hakakem juba varakult armastama Tartu ja Valga kaudu Riiga sõitmist. Hurraa! Midagi nii kainet polnud ma tükil ajal kuulnud. Vana-Võidu VICTA[4] ja Amandus Adamsoni monumendi taastamisega seoses sooviksin kelleltki midagi sarnast kuulda.

[1] *Taul, Gregor 2012. Monumentaalsed moondumised Vabaduse väljakul 2001–2011: monumendid ja skulptuurid. Magistritöö, Eesti Kunstiakadeemia, kunstikultuuri teaduskond.*
[2] *Väre, Hans 2015. Miks ei peaks Amandus Adamson Viljandisse tagasi tulema. – Sakala, 31.10.*
[3] *Viljandis on üks veelgi haigem projekt käsil...*
[4] *VICTA ehk Viljandi ICT Academy on era- ja vabakonna algatus, mida toetab avalik sektor ning mille eesmärk on avada Viljandi järve teisel kaldal rahvusvaheline IKT-alane arendus- ja õppekeskus. Igati sümpaatse algatuse nurjab minu arvates plaan, mille järgi kavatsetakse rajada kuni tuhandele (välis)tudengile mõeldud koolihoone, ühiselamu, toitlustus- ja spordirajatised niigi inimtühjast linnast väljapoole, selmet tihendada ja rikastada linnakeskust ja -elu.*

„Igal lool peaks olema algus, keskpaik ja lõpp... aga mitte ilmtingimata just sellises järjekorras," ütles Jean-Luc Godard. Pariisis peavad aga igal kinol olema dubleeritud filmid, oma aed ja kohvik, kus maailma asju arutada, ning salapärane ajalugu.

KINOTRIPP: PARIIS

EMILIE TOOMELA

Tahan sind viia talvisesse Pariisi. See käik on aastaajast hoolimata soe, sest me läheme kinno! Pariis on oma kinokunstis paljastatud: pariislased ei kanna salapärast geeni, mis neid šikiks teeb, nad on endalegi üllatuseks vahel arusaamatult kriitilised ja snooblikud ning linn paneb ühte rütmi hingama nii rassiviha, vaesuse, räpasuse kui ka hubased kohvikud ja ajaloolise toreduse. Sellegipoolest on prantslased ühes asjas sama meelt: ei leia me kuskilt mujalt nii suurt entusiasmi lavastada elu ja muuta igapäeva fiktsiooniliselt fantastiliseks. Kuidas päriselus, nõnda ka kinosaalis. Kino ja selle esimest korda võimalikuks teinud vendade Lumière'ide sünnimaa pealinn pakub kõiksugu erinevaid filmimekasid, isegi selliseid, mida ise ealeski ette kujutada ei oska. Muide, lisaks kinokunsti leiutamisele olid prantslased ühtlasi esimesed, kes leidsid, et seansi ajal võiks olla kombeks serveerida suupisteid. Maiasmokad!

Montmartre, mis oli enne kunstnike vasakule kaldale kolimist boheemlasliku elu keskpunkt, on ilmselt üks Pariisi vastuolulisemaid kante ja seetõttu kirjeldab linna ka kõige paremini. Ülima rikkuse ja kohutava vaesuse keskel kõrgub Sacré-Cœuri valge pühakoda. Kiriku vaateplatvormilt avaneb hunnitu vaade Pariisi linnale, mille silmitsemisest ei saa ühe inimelu jooksul kunagi väsida. Basiilika pakub lohutust ümbritsevast laadakära meenutavast virvarrist. Privaatsema atmosfääri leiab aga sealt lühikese jalutuskäigu kaugusel asuvast *arthouse*-kinost Studio 28. Kino on pisike ja sellel on oma väike bambusaed, kus saab pärast seanssi teed ja veini juua ning filmi üle äärmiselt kirglikke ja pikki diskussioone pidada. Käte vehkimise ja kogu prantsuse vestluse tulevärgiga! Salaaed osutus hilisemate rännakute käigus üheks prantsuse kinodele üleüldiselt iseloomulikuks jooneks. Ja ärge unustage tummfilmiajastu stiilis pilte ilmutavas väikeses fotoputkas endast üht Max Linderi ja Jean Dujardini väärilist fotojäädvustust teha!

Kaks metroopeatust edasi lasub Pariisi üks eksootilisemaid ja veidramaid kinosid, mis on end heldinult *palais du cinéma*'ks ehk kinopaleeks kutsuv Le Louxor. Sõna „eksootiline" seostub tavaliselt märksa põnevamate teemadega kui Euroopa avalikud hooned – näiteks kalliskividega saablite, turbanikandjate, mošeede, haaremite ja sultanitega, madude ning kõhutantsijatega. Le Louxor pakub aga jäädvustust 20. sajandi alguse idamaisuse ihalusest, mis paljusid Euroopa linnu ja tegelikult kultuuri laiemalt haaras ning nii Gustave Flaubert'i kui ka Victor Hugo kirjutistes ülistust leidis. Le Louxor asub ühe räpaseima piirkonna Barbès-Rochechouart'i südames, kus tänavamüüjate hõigete, kõrvulukustavate sireenide ja üleüldiselt täiesti arusaamatult pöörase tunglemise keskel uhkeldavad 1920ndatel ehitatud kino võimsad sambad, hellitlevalt mööda hoone fassaadi vooklevad papüüruse õied ja säravkuldsed reljeefid, justkui soovides meelde tuletada, et kinokunst ei ole oma hiilgust kaotanud. Ei tasu üllatuda, et kuna olete sealkandis ainus valgenahaline, siis suhtutakse teie kvartalisse saabumisse küllalt elavalt, ent kinno sisse jõudes saab jälle hoone jaheduses hinge tõmmata. Kohalik programm on väga laiahaardeline, näeme seal nii „Shaun le moutoni" („Shaun the Sheep" – jah, prantslased tõlgivad kõike ja dubleerivad ka, kui vähegi võimalik), „Totorot", viimaseid väärtkino tippteoseid ja retrospektiive „The Big Lebowskist" „Pinocchioni". Kino sisedekoor on samuti meeliülendav – korraks tunnedki, et oled ühtäkki kuskil palju idamaisemas paigas, kus vuntsidega teenindaja kallab kõrge kaarega auravat piparmünditeed väikestesse klaastassidesse, ja Pariis tundub vaid kauge mälestus. Kino on saanud oma nime prantsuse sõjalaeva Louxori järgi, mis Aleksandriast ülesvoolu Pariisi sõites kandis 23-meetrist Teeba templi obeliski, et me seda tänapäeval Concorde'i väljaku keskel kõrgumas näeksime. Oma uhket tiitlit kannab kino samasuguse haavatud auga, nagu üks Egiptuse obelisk Euroopast pärit vallutajate pealinnas seda teha saab.

Nüüd aga tagasi turistidest kubisevasse kesklinna Seine'i kaldale ja „The Rocky Horror Picture Show'" templisse Studio Galande'i. Prantslased on olnud nii gastronoomia kui ka kino vallas juba aastakümneid haaratud suurest Ameerika-vaimustusest, jäljendatakse kõike ja lüüakse sellele veel viimane vint peale, mida jänkid ise anda ei julgenud. Enamik viisakaid prantsuse restorane pakuvad Ameerika-stiilis burgereid, prantslased sõidavad autodes, mis on varustatud *les airbags*'iga ja *after work* – koosviibimine sõpradega – kuulub iga mõistliku pariislase argipäeva. „Rocky Horrorit" on Studio Galande'is näidatud 80ndatest saati – ning nõnda nädalast nädalasse, tegemist on ühe vanima kinoga Euroopas, mis on näidanud seda filmi ühegi vahelejäämiseta igal reedel ja laupäeval. Seansid on muide alati ka täis. Kohapeal saab B-kategooria ja öökino kroonijuveeli nautida täies hiilguses: lauldakse kaasa, *virgin*'eid pritsitakse veega, Bradi ja Janeti pulma puhul loobitakse õhku kottide viisi riisi ning seansilt ei puudu ka „Rocky Horrori" kultustants *le* Time Warp! See ei ole veel tegelikult kõik, filmi tuuakse hõbelinale alati koos tantsutrupi, *drag queen*'ide ja amatöörnäitlejatega, kes ekraanil toimuvat samal ajal laval esitavad. Kinos näidatakse ka hulgaliselt teisi filme ning hinnad on tunduvalt soodsamad päevastele seanssidele. Ehe kinopärl keset turistimelu ja kiviviske kaugusel maailma kõige suurepärasemast raamatupoest Shakespeare & Company.

Kuigi Le Louxor on mõõtmetelt palju suurem, siis Pariisi kõige grandioossema ja sügavama mulje on mulle jätnud prantslaslikus mõttes täiesti mittetoretsev kinomaja. Siit ei leia ei kulda ega karda, kuskil pole näha Louis XIV ajastu stiili, mida prantslaste kollektiivne teadvus külluse sünonüümiks peab. Kino La Pagode ehitas ühe Prantsusmaa võimsaima kaubanduskeskuse Le Bon Marché omanik kingitusena oma naisele. „Bon marché" tähendab „head hinda" ja odavat kaupa, aga sellest on asi väga kaugel. Kaubanduskeskust nimetas omal ajal juba Émile Zola romaanis „Daamide õnn" moodsa kaubanduse katedraaliks ja üks selle luksusliku ostumeka arhitektidest oli Gustave Eiffel. Kino, mis südamedaamile kingiks loodi, on vaieldamatult kauneim filmioaas terves Pariisis. Tegemist on suurejoonelises pagoodi stiilis ja võrratult kauni hoone ning seda ümbritseva lopsaka roheaiaga, mis sisendab igasse külastajasse hommikumaa rahu, zeni ja kino kõikvõimsuse tunnet. Kino siseeluga tutvudes jõudsin järeldusele, et see on ühtlasi ka koht, kus vana raha omavad boheemid naudivad filme vanadest staaridest, kes on *indie*-kino juurde oma karjääri lõpupoole tagasi pöördunud. Kinost üle tee asub väga tore vanaaegsete ja uute filmiplakatite poeke, kust mõned õnnelikud on leidnud ka 60ndate *nouvelle vague*'i filmide originaalpostreid.

Filmioaas La Pagode. Foto: pressifoto

Seevastu on Pariisi üks müstilisemaid ja õudsemaid kohti kogu linna hõlmav katakombide süsteem, mis kujutab endast inimluude ja koljudega ääristatud seintega lõputuna näivat tunnelite võrgustikku, mille kõiki käike ei ole kaardistatud tänapäevani. Sinna minekut pelgavad isegi kohalikud. Kord aastas aga võetakse süda rindu ja korraldatakse seal üks korralik reiv ning mitmeid kordi olen kuulnud ka lugusid katakombides näidatavatest kinoseanssidest. Kes otsib, see leiab!

UUS MINI CLUBMAN.
NÜÜD MINI REPAIR INCLUSIVE LISAGARANTII
5 AASTAT/ 90 000 KM TASUTA.

United Motors AS
Tallinn, Paldiski mnt 108, tel 659 3722
e-post mini@mini.ee
www.unitedmotors.ee www.mini.ee

UNITED MOTORS | MINI CLUBMAN COOPER D CO_2 109 g/km, 4,1 l/100 km, 8,5 s 0-100 km/h

KÜÜNILISE MAAILMAPARANDAJA MÄRKMEID AAFRIKAST

Liina Haldna

Suure südamega (post)teismelistest maailmaparandajaid, kes lähevad Aafrikasse külakogukonda harima või maja ehitama, on Eestiski järjest rohkem. Kodus võetakse nad vastu kangelastena hoolimata sellest, kas nende abi ka tegelikult asja ette läks. Aafrika tööstitu reaalsus võib idealistist hoopis küüniku teha.

Pagulasvastased on kasutanud ühe oma peamise loosungina väidet, et abivajajaid on vaja aidata seal, kus nad on, mitte lasta neil tulla siia. Ka pagulaste siia asustamise pooldajad on idee esimese poolega enamjaolt päri. Kas see on ainus, milles ollakse üksmeelel? Olen töötanud vaestes piirkondades nii Aasias kui ka Aafrikas ning pean nõustuma – kohapealsed tegevused oleks edu võti. Kahjuks on näha, et lääneriigid ei ole suutnud humanitaar- ja arenguabi korraldamisel eesmärke täita. Selles valguses on loosung „Aitame abivajajaid kohapeal!" silmakirjalikkuse tipp. Ajalugu näitab, et need, kes abistada tahavad, ei oska alati õiget abi pakkuda ja pagulasvastaste aitamiskavatsustes ei saa alati kõige kindlam olla.

Lääneriigid on tegelenud koloniaalaja isetsemistest tingitud karmavõla kustutamisega kümnendeid. Tegemist on peamiselt kohmakate katsetega, millega tahetakse teha muserdatud kogukondadele head, kuid välja kukub tihtipeale vastupidi. Tegevus on oma vormi muutnud, sisu aga mitte. Kümnendeid on toiminud peaasjalikult puhtakujuline humanitaarabi: aateline idee, mille raames veoautotäied erineva kaubaga veerevad mööda punakaspruuni tolmuga kaetud Aafrika teid. Samal ajal kui kaup on teel, pakib keegi kohalik hoole ja armastusega kasvatatud kapsad (heal juhul) jalgrattale ja väntab sinnasamasse turuplatsile, mille suunas müriseb ka veoauto. Ühel ajal kohale jõudes pakivad nii kohalik kapsakasvataja kui ka valge khakivärvi riiete (safari ikkagi) ning päikeseprillidega maailmapäästja oma kauba lahti. Vahe on selles, et veoautost saab igaüks tasuta kapsast (ja sääsevõrke ja pliiatseid ja veel midagi, mida tegelikult üldse vaja ei ole), aga kohalikule kasvatajale tuleb kapsa eest maksta. Hea näide sellest, kuidas Lääs ebaõnnestus. Ebaõnnestub ikka ja jälle, pärssides kohalikku ettevõtlust ja süvendades korruptsiooni, sest tasuta jagatavad võrgud on järgmisel päeval turul müügil või pliiatsid on tellitud süvenematuse tõttu riigijuhi poja firmast. Oleneb muidugi, kuidas seda vaadata, sest maavaradest pakatavad riigid on nabanööriga (loe: veoautokoormatega) lääneriikidest sõltuvad – annad kapsast, võtad uraani. Tõsi, viimastel aastatel on hakanud puhuma uued tuuled, mis selles võrrandis pluss- ja miinusmärgid kõikuma on löönud. Lääne jaoks ebasobiv uus muutuja on Hiina. Uus võrrand on midagi sellist: annad kapsast ja annad võrke, uraani saab aga Hiina, kelle suhete tihenemine erinevate Aafrika riikidega viimasel kümnendil on pannud nii mõnedki Lääne riigijuhid südant valutama[1]. Tundub, et praegu käib Hiina ja lääneriikide vahel käsikähmlus selle üle, kelle tegevus Aafrikas paistab siiram. Kes näitab vähem välja, et ollakse maavarade jahil.

Karmavõlaturul on klassikalise humanitaarabi kõrval ka päris uus toode – *voluntourism* ehk volontäär-turism. Alustaladelt sarnaneb see humanitaarabiga: karmavõlg on, asjatundmatu lähenemine on, kahju või saamata jäänud kasu... suure tõenäosusega on. Vabatahtlikust turist on privilegeeritud Lääne inimene (sh eestlane), kes läheb pikemale turismireisile ja teeb seal „midagi head ja kasulikku". Kõik need entusiasmist pakatavad (post)teismelised (tervitaksin siinkohal iseennast!), kes võtavad aasta vabaks, et mõelda, mida nad ikkagi eluga teha soovivad. Keskealised tipptegijad, kes kulutavad korraliku varanduse, et „anda midagi ka ühiskonnale tagasi". Ja siis veel äsja pensionile jäänud, kes tahaks lihtsalt õnne ja kogemusi jagada. Volontäär-turism võiks kasutada oma loosungina midagi sellist: eneseteostus ei ole alati lihtne, kuid kui asi puudutab teiste, minu jaoks väga kauge kultuurilise taustaga inimeste vajaduste mõistmist, siis lase aga käia! Kodus oodatakse sind tagasi kui kangelast.

Nimetatud turismiharu on maailma ühe suurima majandusvaldkonna kiiresti kasvav sektor. 2008. aastal hinnati Lääne-Euroopa turu viimase viie aasta kasvuks 5–10%[2] ja aastaks 2012 oli sektori turuväärtus hinnanguliselt 161 miljonit eurot. Lisaks on hinnatud, et aastas kulutavad 1,6 miljonit vabatahtlikust turisti kokku 1,8 miljonit eurot[3].

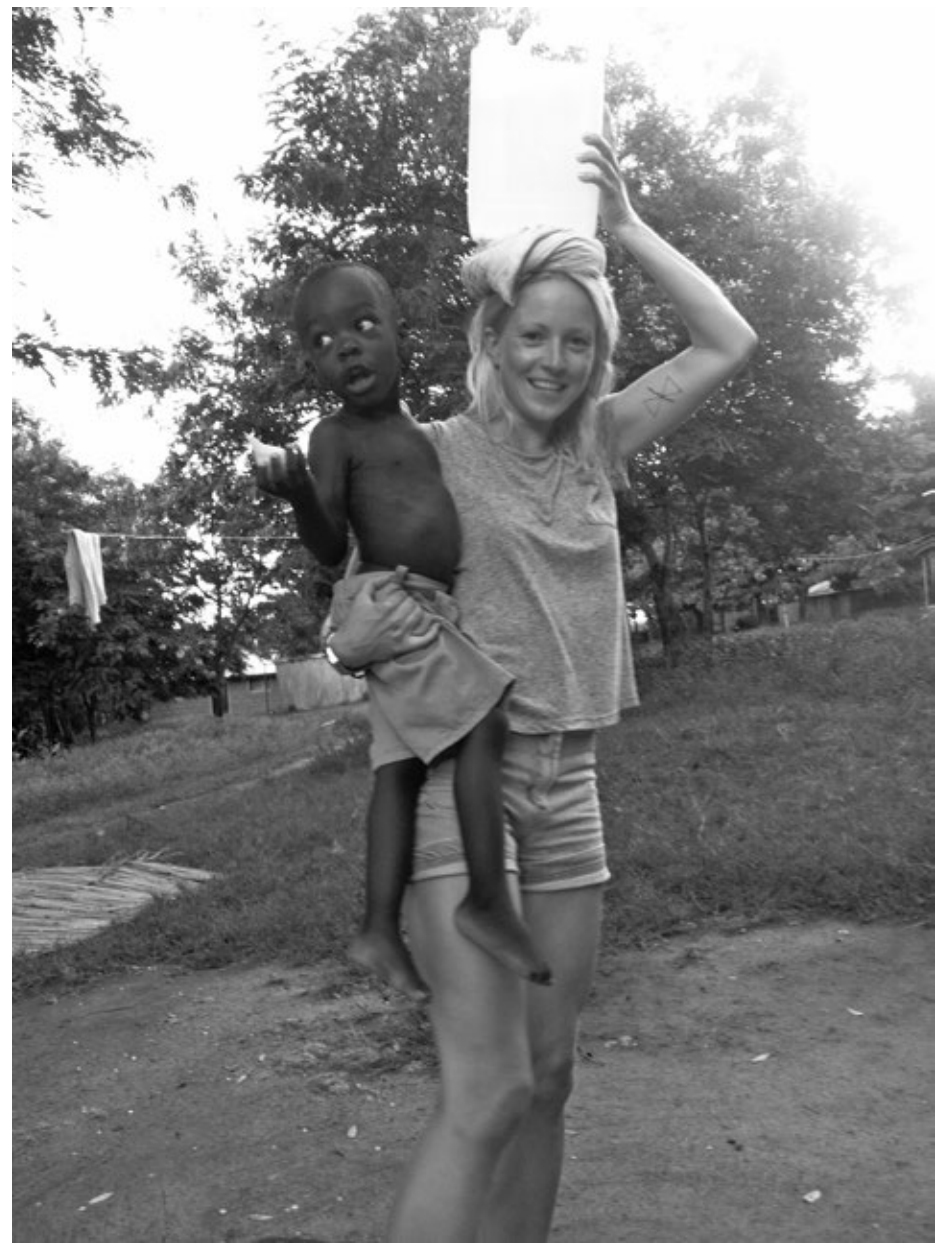

Artikli autor õppimas pea peal kandmise tehnikat koos kolmeaastase Grantoniga. Foto: erakogu

Olen kuulnud postteismelistest, kes sõidavad kolmeks nädalaks paika X koolimaja või raamatukogu ehitama. Tuleb aga välja, et kamp ambitsioonikaid noori, kelle „süda on õige koha peal", ei tea tegelikult midagi ehitusest. Ei peagi ju teadma. Päeval ehitasid nii, kuis oskasid, õhtul võtsid asjatundlikumad ehitajad nende mätsitu lahti, ehitasid päeval tehtud osa uuesti ja hommikul võisid volontäärid jälle heategude „mätsimist" alustada. Absoluutselt enesekeskne ja kogukonna jaoks kasutu ettevõtmine. Oleks olnud kordades kuluefektiivsem ja kohalikule kogukonnale tõhusam, kui abistajate seltskond oleks oma ehitust puudutavaid oskusi kriitiliselt hinnanud ja raha oleks kasutatud hoopis Läänes ehitise projekteerimiseks, ehitusmaterjalide ostuks ja kohalike ehitajate palkamiseks. Ja variserlik on see seda enam, et seda nimetatakse „kohapeal aitamiseks".

Olen nüüd liialt teiste pihta näpuga osutanud. Minust endast. Mul on magistrikraad rahvatervise alal Rootsist Karolinska instituudist. Globaalset tervist käsitleva ainekursuse juhendaja Hans Rosling, kes on ka maailmas tuntud rahvatervise guru, ütles oma viimases loengus mind kummitama jäänud sõnad: „See, kes pole Aafrikas töötanud, ei tea midagi rahvatervisest." Ja ma tahtsin teada. Nii ma siis otsustasingi veeta kuus kuud Keenias, töötades kauges maakolkas Victoria järve kallastel ühe USA vabaühenduse rahvatervise programmi juhina.

Sealsamas Victoria järve ääres on jagatud igal kolmapäeval alates aastast 1995 kolme organisatsiooni koostöös (minu tööandja, USA riiklik abiprogramm USAID ja Peace Corps) vähekindlustatud peredele (suurpered ja üksikemad) tasuta asju: söögikraami, riideid, koolitarbeid ja tekke. Lähemal uurimisel tuleb aga välja, et paljud pered saavad toetusi oma pea 30-aastaste laste eest. Laste eest, kes olid alaealised aastal 1995, kuid majandavad kohalikke tavasid arvestades suure tõenäosusega juba pea kümme aastat iseseisvalt. Ühtlasi selgub, et on peresid, kes saavad laste kooliskäimise jaoks koolivorme ja õpikuid, kuid kelle lapsed tegelikult koolis ei käigi. Lisaks paljastub, et abiprogrammist väljunud peresid peaaegu ei ole, küll on aga juurde tulnuid. Puhtakujuline vahendite jagamine peaks arengu- ja humanitaarabi õpikute järgi jääma kriisiolukordade leevendamiseks, mitte kujunema 20 aastat kestnud kulukaks ja kontrollimata reaalsuseks. Kohapealse abi tulemusi hinnatakse paradoksaalselt tihti selle alusel, kui palju raha doonoritelt koguti, mitte projektide tulemuslikkust hinnates. Selline tegevus ei saagi kuidagi inimesi vaesusest välja viia, vaid pigem stimuleerib *status quo*'t.

Veel üks näide. Piirkonnas, kus elasin, oli vähe autosid. Arvestades sissetulekuid on autod hirmkallid. Seetõttu oli ka vähe neid, kes oskasid autot juhtida või omasid juhiluba. Meie kliinikus oli täpselt üks oskaja kolme kiirabimaasturi kohta. Sellest tulenevalt tekkis olukordi, kus üks auto oli autojuhiga läinud, kaks autot, mis olid ostetud selleks, et oleks rohkem võimekust, oma eesmärki ei täitnud. Aga seal olin ka mina, autojuhiloaga, muide. Oskused olid olemas, nii et ülesandega tulin toime. Aga kui jätkusuutlik on selline *pop-up*-autojuhi töö? Esiteks jäid autosõitude arvelt tegemata või lükkusid edasi minu enda töökohustused. Olin kordamööda nii vihane kui ka kurb. Teiseks, kes siis praegu seal neid sõite teeb? Ja, muide, piinlikkusega tunnistades, vihane ja kurb olin ma ennekõike seepärast, et mina, ülikooliharidusega spetsialist, pean autojuht olema, ja alles hiljem põhjusel, et neljakümne aastaga pole Lääne abiprogrammid suutnud välja selgitada, et ainult autost on antud olukorras väga vähe kasu. Keenias on lubatud õppida omade vahenditega sõitma, pead vaid selleks määratud kohas eksami tegema. Tagantjärele tark olles – ma oleksin suure tõenäosusega saanud kellegi sõitma õpetada, seda isegi siis, kui oleksin seda kolmandal kuul alustanud. Äkki oleks minust olnud pikas perspektiivis rohkem kasu sõiduõpetajana? Taas kord on tegemist süvenematu katsega aidata, valge vabastaja paradoksiga. Probleem on lahendatud viisil, et läänesuunalisest sõltuvusest vabanemine oleks veel keerukam.

Mu töökohustuste hulka kuulus muu hulgas ka ümberkaudsetes koolides, külades ja kliinikutes tervisealaste semi-

naride ja loengute toimumise eest vastutamine. Avastasin juba üsna alguses, et senised loengumaterjalid, mida minu juhitud meeskond kasutas, olid täiesti kõlbmatud. Tegu oli HIVi puudutava loenguga, mille sisu oli pärit ühest esimesest kristlastest misjonäride koostatud haiguskäsitlusest Aafrika kogukondadele. Kokkuvõtvalt oli tegu minu jaoks täiesti vastuvõetamatu kompotiga – HIVi suhtes külvati hirmu ja hirmust ülesaamiseks müüdi ristiusku. Kondoomist ei olnud juttu kordagi. Kristlikust mõjust Aafrikas võib kirjutada omaette artikli. Siinkohal peatun sellel vaid nii palju, et soovitan vaadata eelmise aasta PÖFFi filmi „Jumal armastab Ugandat". Neid materjale ma rohkem ette kanda ei lubanud, eelistasin uued loengumaterjalid koostada, neid kõigepealt ise testida ja seejärel lasta oma tiimil need ette kanda. Pärast teist loengut mõistsin, et isegi kui minu eksootilisus toob kuulajaid, siis midagi on ikkagi valesti. Ei tea, kas põhjus peitus minu kõnelemistempos, halvas tõlkes või kultuurilises taustas, kuid loengus magati. Olukord ei paranenud ka siis, kui lasin ettekande oma tiimil teha. Vastupidi, minu eksootiline välimus hoidis mingitki tähelepanu.

Mõni nädal hiljem istusime ühe töökaaslasega maakonnakeskuse kohvikus ja sõime *mandazi*'sid (Eestis kutsuks me neid vist moosita moosipallideks). Mina vadistasin maast ja ilmast, kuni sain aru, et mu kaaslane Kawa pole ühtegi sõna kuulanud. Ta pilk oli naelutatud kohviku nurgas olevale televiisorikastile, kust tuli parasjagu Katy Perry „Firework".

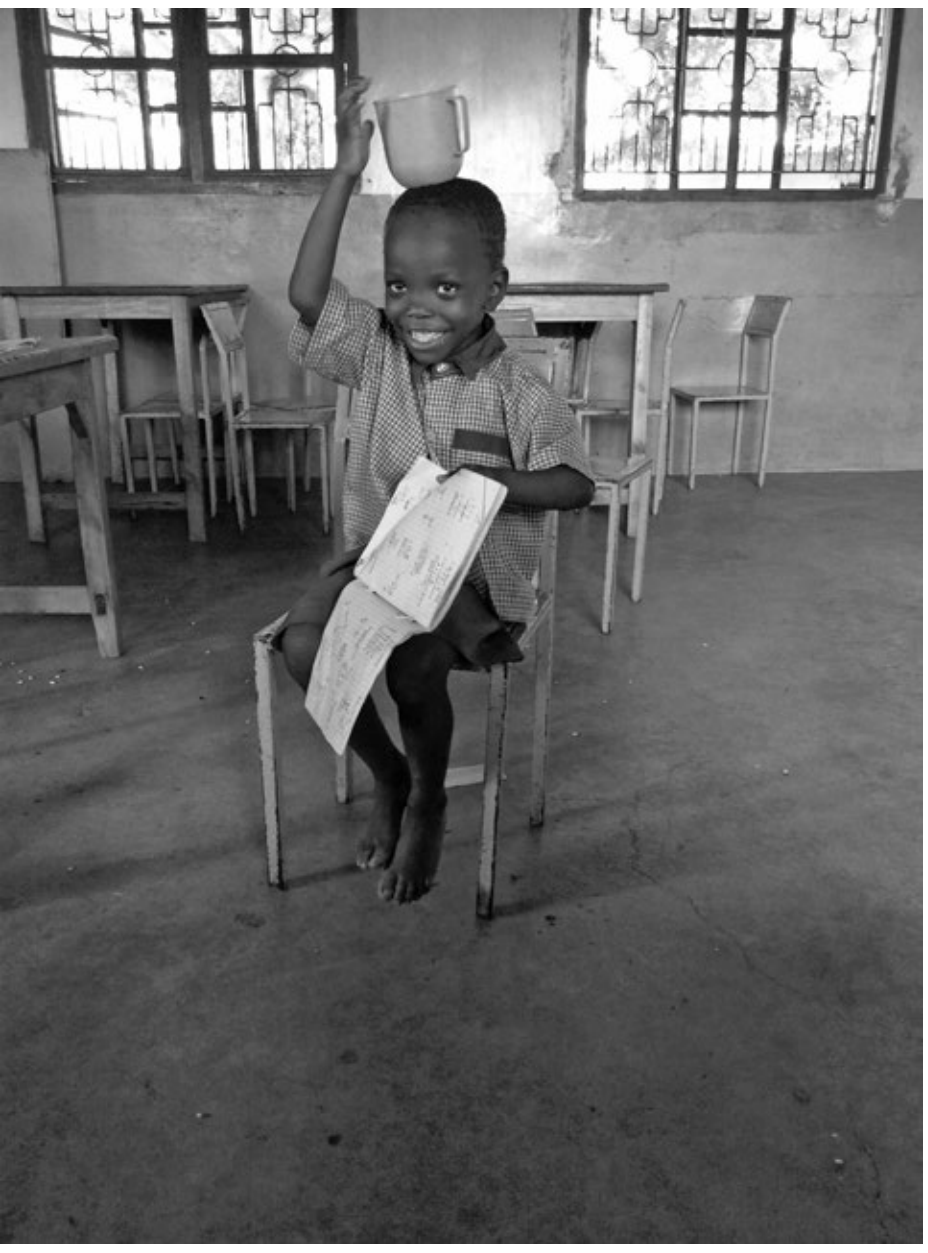

HIV-positiivne Samsung on üks paljudest lastest, kes on emalt nakkuse saanud ja seejärel hüljatud. Foto: erakogu

Vestlus läks edasi umbes järgmiselt.

Mina: „Sulle meeldib Katy Perry?"

Kawa: „Mis Perry?"

Mina: „Einoh, see laulja. Ta on äge tšikk küll."

Kawa: „Pigem meeldib mulle lihtsalt televiisorit vaadata."

Heureka! Meie külas ega ka ümberkaudsetes külades pole ju kuskil elektrit, rääkimata televiisoritest. Mis oleks, kui kasutaks seda olukorda ära? Meil on vaja terviseteema maha müüa täpselt samamoodi nagu Katy Perry – televiisori kaudu. See osutus oodatust palju lihtsamaks. Mul õnnestus tellida päris ruttu ports terviseteemalisi õppevideoid spetsiaalselt Ida-Aafrika regioonile – valminud järjekordse Lääne vabaühenduse töö tulemusena, filmitud naaberriigis Tansaanias. Kuulutasime esmalt välja mõned terviseteemalised filmiõhtud. Tiimi jaoks oli see omaette väljakutse: pakkida kaasa elektrigeneraator, piisavalt bensiini, vähemalt 20 meetrit pikendusjuhet, projektor, arvuti, valge lina ja postid, kuhu see lina tõmmata. Seejärel tuli varustust veel kasutama õppida. Kohale tuli 50–60, ükskord isegi 80 inimest, vastupidi loengutele, kus oli vahel isegi vähem kui kümme kuulajat. Seejuures osalejatele mitte midagi makstes! Jah, esimest korda üle viie aasta oli võimalik murda välja kõigi tervise edendamisega seotud vabaühenduste häbistavast avalikust saladusest: selleks et keegi üldse su loengule või koolitusele tuleks, tuleb osalejatele maksta. Jah, te kuulsite õigesti – osalejad saavad raha selle eest, et nad on nõus loengut kuulama. Meie n-ö rändkino kutsuti aina kaugematesse kohtadesse. Nende kinoseanssidega on seotud minu kõige positiivsemad mälestused Keeniast. Õppisin, kuidas on võimalik anda see väike, kuid tähtis panus, mis ei tekita sõltuvust Lääne doonoritest. Siinkohal peame aga endale aru andma, et suurtes revolutsioonilistes ideedes, nagu ÜRO aastatuhande arenguеesmärgid, puudub tihti piisavalt praktiline sisu ja mõnikord võib lihtne 30-minutine video ootamatut kasu tuua. Tuleb arvestada ka sellega, et viie aasta pärast on elekter jõudnud tõenäoliselt ka Victoria järve äärsetesse küladesse ning suure lina peale projitseeritud tervisekasvatus ei köida enam kedagi. Siis tundub see ehk sama iganenud kui need loengumaterjalid, millest ennist juttu oli...

Abistamisele kuluvat aega ja raha oleks palju parem kasutada austusel ja mõistmisel põhineva solidaarsuse kasvatamiseks. Ja seda meie, Lääne inimeste, mitte nende, abivajajate seas. Keenia stampvastus „But this is Africa!", mida kuuleb tihti, kui valge küsib, miks see või teine asi ei toimi, ajas mind kohutavalt marru, kuni sain aru, et tegemist on ju kaitserefleksiga kaua kestnud austuseta ja ühesuunalisele suhtlusdünaamikale lääneriikide poolelt. Meil tuleb tegutseda selle nimel, et inimesed Läänes saaksid aru oma otsesest ja kaudsest mõjust globaalsele vaesusele. Samuti tuleb lahti ütelda arusaamast, nagu pelgalt rahavoogude mõõtmisega saaks probleeme lahendada. Või volontäär-turismiga. Sellest palju efektiivsemad võivad olla agressiivse välispoliitikaga rahvusvaheliste suurorganisatsioonide vastu suunatud petitsioonid.

Vabatahtlike turism on Eesti kodanike seas küll marginaalne nähtus, kuid käimasolev pagulaskriis toob arengu- ja humanitaarabi problemaatika otse meie koduõuele. Selle valguses tuleb ikka ja jälle vaadata otsa iseendale – koloniaalajastu haavu lappides on Aafrikas proovitud kahuriga tuvi lasta. Lasti mööda. Võõraste probleemide kujutletud lihtsus iseloomustab hästi nii pagulasvastaste väljaütlemisi kui ka voluntarismi. Loosung „Aitame neid kohapeal!" ja vabatahtlike turism kujutlevad igatsevalt ja isegi vist romantiliselt Aafrika kohapealseid probleeme lihtsate ning kehalise pingutuse toel lahendatavatena (loe: ehitame maja).

Vaesus stimuleerib mitmeid pikki ja ohtlike järelmõjudega konflikte – Lähis-Idas toimuv on neist praegu kõige teravam –, mis toodavad ennast ise juurde. Pildid, mis jõuavad meediasse näiteks Süüria kodusõjast või pommidest Nigeerias, on täis ahastust ja tragöödiat. Kuid ka sealpool on tavalisi hetki. Hetki, millega meil, Lääne inimestel, on võimalik samastuda ja mõista, et sealsed asukad polegi meist nii erinevad. Sama muster kumab läbi ju ka äsjase Pariisi terrorirünnaku järel tekkinud poleemikast. Pariisis toimunule omistati justkui suurem väärtus kui sarnastele sündmustele Liibanonis ja mujal. Sümpaatia tekkimise eelduseks on eelkõige see, kui me näeme ja oskame raskustes olevate inimestega nende tavaelus samastuda. Infoühiskond annab meile selleks väga lihtsasti käsitletavad vahendid. Kasutagem siis neid!

[1] *McGreal, Chris 2014. Obama suggests US is better partner than China to African leaders. – The Guardian, 05.08.*

[2] *State of the World's Volunteerism Report 2011.*

[3] *Hartman, Eric;* et al. *2014. Fair Trade Learning: Ethical standards for community-engaged international volunteer tourism. – Tourism and Hospitality Research 2014, Vol. 14 (1–2).*

virukeskus
üllata ennast!
Viru Keskus · Viru väljak 4 · 10111 Tallinn · virukeskus.com